

Riksdagens protokoll

2003/04:105

Torsdagen den 29 april

Kl. 12.00 – 19.22

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 april.

2 § Avsägelse

Tredje vice talmannen meddelade

- att *Göran Hägglund* (kd) avsågt sig uppdragen som ledamot i riksdagens valberedning och som suppleant i riksbanksfullmäktige,
- att *Alf Svensson* (kd) avsågt sig uppdragen som ledamot i Utrikesnämnden, som ledamot i krigsdelegationen och som suppleant i Nordiska rådets svenska delegation,
- att *Inger Davidson* (kd) avsågt sig uppdraget som suppleant i Utrikesnämnden,
- att *Ragnwi Marcelind* (kd) avsågt sig uppdragen som ledamot i justitieu-ts-kottet och som suppleant i näringsutskottet,
- att *Olle Sandahl* (kd) avsågt sig uppdraget som suppleant i finansutskottet,
- att *Mats Odell* (kd) avsågt sig uppdraget som suppleant i utrikesutskottet,
- att *Helena Höij* (kd) avsågt sig uppdraget som suppleant i kulturutskottet samt
- att *Mikael Oscarsson* (kd) avsågt sig uppdragen som suppleant i trafikutskottet och som suppleant i miljö- och jordbruksutskottet.

Kammaren biföll dessa avsägelse.

3 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott m.m.

Tredje vice talmannen meddelade att Kristdemokraternas riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser anmält *Helena Höij* som ledamot i riksdagens valberedning, *Göran Hägglund* som ledamot i Utrikesnämnden, som ledamot i krigsdelegationen och som suppleant i Nordiska rådets svenska delegation, *Maria Larsson* som suppleant i Utrikesnämnden och som suppleant i riksbanksfullmäktige, *Peter Althin* som ledamot i justitieu-ts-kottet,

Lars Lindén som suppleant i finansutskottet,
Olle Sandahl som suppleant i justitieutskottet,
Alf Svensson som suppleant i utrikesutskottet,
Torsten Lindström som suppleant i socialförsäkringsutskottet,
Kenneth Lantz som suppleant i kulturutskottet,
Tuve Skånberg som suppleant i trafikutskottet,
Dan Kihlström som suppleant i miljö- och jordbruksutskottet samt
Mikael Oscarsson som suppleant i näringsutskottet.

Tredje vice talmannen förklarade valda till

ledamot i riksdagens valberedning
Helena Höij (kd)

ledamot i Utrikesnämnden
Göran Hägglund (kd)

ledamot i krigsdelegationen
Göran Hägglund (kd)

ledamot i justitieutskottet
Peter Althin (kd)

suppleant i Nordiska rådets svenska delegation
Göran Hägglund (kd)

suppleant i Utrikesnämnden
Maria Larsson (kd)

suppleant i riksbanksfullmäktige
Maria Larsson (kd)

suppleant i finansutskottet
Lars Lindén (kd)

suppleant i justitieutskottet
Olle Sandahl (kd)

suppleant i utrikesutskottet
Alf Svensson (kd)

suppleant i socialförsäkringsutskottet
Torsten Lindström (kd)

suppleant i kulturutskottet
Kenneth Lantz (kd)

suppleant i trafikutskottet
Tuve Skånberg (kd)

suppleant i näringsutskottet
Mikael Oscarsson (kd)

4 § Meddelande om remissdebatt

Tredje vice talmannen meddelade att debatt vid remitteringen av prop. 2003/04:145 Trängselskatt skulle äga rum *fredagen den 30 april kl. 9.00*.

5 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2003/04:440

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:440 av Jan Ertsborn om dröjsmålsräntor från det offentliga till den enskilde

Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 19 maj 2004.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra åtaganden.

Stockholm den 26 april 2004

Justitiedepartementet

Thomas Rolén

Expeditionschef

Interpellation 2003/04:444

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:444 av Berit Högman om utbildning av entreprenörer

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 1 juni 2004.

Skälet till dröjsmålet är bl.a. tjänsteresor och tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 27 april 2004

Utbildningsdepartementet

Thomas Östros

Interpellation 2003/04:447

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:447 av Rolf Olsson om rättvist rättsväsende

Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 19 maj 2004.

Prot. 2003/04:105
29 april

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra åtaganden.
Stockholm den 26 april 2004
Justitiedepartementet
Thomas Rolén
Expeditionschef

Interpellation 2003/04:448

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:448 av Yvonne Ruwaida om diskriminering i
rättsväsendet

Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 19 maj 2004.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och andra åtaganden.

Stockholm den 26 april 2004

Justitiedepartementet

Thomas Rolén

Expeditionschef

6 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter

Proposition

2003/04:145 Trängselskatt

7 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2003/04:135 till näringsutskottet

2003/04:140 till utbildningsutskottet

2003/04:144 till skatteutskottet

*Val och
regeringsbildning*

8 § Val och regeringsbildning

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU13

Val och regeringsbildning.

Anf. 1 NILS FREDRIK AURELIUS (m):

Fru talman! Det här betänkandet om val och regeringsbildning tar upp en rad mycket viktiga frågor om vårt valsysteem, om personvalsinslaget och om formerna för regeringsbildning. Nu blir slutresultatet som det verkar, som så ofta är fallet med sådana här motionsbetänkanden, att alla motioner kommer att avslås. De är i alla fall avstyrkta så här långt. En liten möjlighet till överlevnad öppnar sig dock genom att de hänvisas till kommande eller pågående utredningar.

Som vi väl känner till pågår det samtal mellan regeringen och de olika politiska partierna om en bred översyn av regeringsformen, där ju de grundläggande bestämmelserna om till exempel valsystem och regeringsbildning återfinns. Det finns också en sittande vallagskommitté som sysslar med att granska de procedurregler som finns vid röstande men också en del andra frågor som till exempel frågan om kommunala småpartispärrar, valkretsindelning och annat.

När det gäller de stora frågor som finns i regeringsformen är det klart att man kan ha många synpunkter på åtskilliga av dessa, men jag tror inte att det är rätt tillfälle att i grunden diskutera det svenska valsystemet just här och nu.

En liten historisk notis bara: Det var ju en högerregering 1907–09 som genomdrev ett stort rösträttspaket med en mycket starkt utökad rösträtt och samtidigt införande av proportionella val. Det är alltså en traditionell moderat linje till och med från våra företrädare. Men det är ändå inte helt orimligt att man ser över valsystemet så här hundra år senare. Det kan man tycka även som konservativ. Jag tror väl inte att översynen kommer att resultera i ett totalt slopande av proportionaliteten i valsystemet, men man kan ju ändå diskutera hur proportionellt ett proportionellt val ska vara, det vill säga om det ska finnas spärrar, om det ska finnas utjämningsmandat som i dag och hur valkretsarna ska konstrueras.

Jag tycker nog att den nuvarande situation som vi har, med en regering som består av ett parti men som stöder sig på diverse så kallade stödpartier, visar att det kan finnas skäl att titta på hela det valsystem som har givit det resultat som vi har i dag – även om det kanske inte först och främst är en starkare regering som behövs utan en *bättre* regering.

Jag vill peka på en sak i det här betänkandet som är ganska intressant. Det finns ett bilagepaket, som inte bör kastas utan ställas in i hyllan, om val och regeringsbildning som tar upp ett antal rapporter som har producerats inom konstitutionsutskottet. Det är olika tjänstemän, föredragande, som mycket förtjänstfullt har utarbetat rapporter. Ofta har det funnits en liten referensgrupp av ledamöter med också. Det handlar just om val och regeringsbildning, men också till exempel om personvalsinslaget och hur det fungerar.

Det finns en utmärkt rapport om det tyska valsystemet skriven av KU:s tidigare kanslichef Magnus Isberg. För några år sedan fanns det en motion av dåvarande ledamoten Sören Lekberg, som tyckte att det tyska valsystemet lät intressant. Många av oss trodde kanske att det var en möjlighet att kombinera proportionella val med personval. När vi har lärt oss mer om det tyska valsystemet efterhand framstår det väl inte längre som lika attraktivt. Det har en något lägre grad av proportionalitet än vårt svenska system, men vill man åstadkomma lägre proportionalitet kan man göra det på andra, enklare sätt. Det är krångligt. Systemet bygger på två röster, som ni vet, och det verkar inte som om alla väljare riktigt vet vilken röst som är på parti och vilken som är på person. Det gör att den där utredningen var mycket värdefull. Vi lärde oss mycket.

Sedan finns det lite motioner som faktiskt inte hänvisas till pågående eller kommande utredningar. En del avslås med all rätt, tycker jag. Det finns till exempel ett förslag om att ingen ska få sitta längre än tolv år i riksdagen. Det är väl så, fru talman, att vi alla har anledning att fundera

över hur länge vi ska sitta och över vad som är väsentligt här i livet. Partiernas nomineringsorganisationer bör väl också fundera över sådana frågor.

Att tänka sig att man genom lagstiftning förbjuder nomineringsgrupper att nominera en viss person för att han redan har suttit i riksdagen tillräcklig länge, vore att frånga den fria nomineringsrätten. Det är i så fall en mycket allvarlig förändring.

Olika enskilda partier får ju ha vilken intern strategi de vill och kvoter hur de vill – men ingen lagstiftning. Staten ska inte genom lag föreskriva hur länge man får vara ledamot.

Fru talman! Så här säger Shakespeare i Romeo och Julia:

Vad gör väl namnet? Det som ros vi kalla
Med annat namn dock lika ljuvligt doftar.

Shakespeare talade ju egentligen engelska och på blankvers, men han menar väl att namnet är obetydligt eftersom det med namnet betecknade föremålet finns kvar och har de egenskaper det har oavsett namnet.

Jag skulle vilja polemisera lite mot Shakespeare så här sent omsider och säga att namn är ganska viktiga. De har ofta en symbolfunktion. När det nu finns en förträfflig moderatmotion om namnen på vissa valkretsar i Västra Götaland vill jag gärna stödja den och yrkar således bifall till den.

Håll med om att det låter lite tråkigt och ohistoriskt att säga Västra Götaland västra i stället för Bohuslän med alla de associationer som namnet Bohuslän ger. Det tycker även vi som inte är från Bohuslän.

Det är ett ganska intressant betänkande, även om de beslut som fattas här inte är så avgörande för framtiden. De frågor som lyfts fram är relevanta på många sätt.

Jag har endast ett yrkande som jag upprepar. Det var alltså bifall till reservation 1.

Anf. 2 TOBIAS KRANTZ (fp):

Fru talman! Den svenska grundlagen firar 30-årsjubileum. Det är tre decennier sedan vi fick den författning som i dag reglerar hur Sverige ska styras. Det är förstås mycket som har hänt sedan dess. Klassröstningen har minskat. Nya politiska påverkansmetoder blir allt viktigare. Det blir allt mindre vanligt att till exempel skriva på namnlistor och gå med i politiska partier.

Det blir allt vanligare att människor använder sina möjligheter att handla och köpa olika företag. Man ser det som en politisk viljeyttring. Vi har sett hur globaliseringen har tilltagit och att Sverige har blivit medlem av den europeiska unionen.

Vi välkomnar därför den författningsöversyn som nu sker där regeringen har tagit kontakt med de politiska partierna för att se över den svenska författningen. Det är ett krav som vi från Folkpartiets sida har ställt under längre tid.

Flera av de frågor som berörs i dagens betänkande är sådana frågor som kommer att beröras under den kommande författningsöversynen. Det kan leda till att själva debatten här kan bli något avslagen. Jag ska försöka undvika det. Om vi tycker att det är viktigt med en bred översyn och om vi tycker att det är viktigt med en medborgerlig debatt kring de

här frågorna borde vi här i kammaren försöka sätta i gång debatten och redovisa några ståndpunkter som är viktiga för respektive parti.

Låt mig peka på några frågor som är särskilt viktiga för oss i Folkpartiet när det gäller den kommande författningsöversynen och som rör de frågor som vi behandlar i dag, det vill säga val och regeringsbildning.

Den handlar om personvalet. Vi har i dag ett system som är en blandning mellan renodlat personval och renodlat partival. Vi menar att det är dags att ta steget fullt ut och införa ett renodlat personval. I dag har vi en halvmesyr som jag tror att många väljare i grunden har svårt att förstå. Vi tycker att det är dags att ge medborgarna hela makten över vilka som sitter i riksdagen, inte bara vilket parti de vill stödja utan också vilka människor de vill i praktiken ska fatta de avgörande besluten för Sveriges räkning.

Det handlar också om att vi vill införa skilda valdagar. Det behövs en tydligare roll för den lokal självstyrelsen. I dag är det så att den kommunala politiken i alltför stor utsträckning hamnar i skymundan av de rikspolitiska frågorna. Det är egentligen egendomligt. De stora avgörande frågorna som påverkar människor i deras vardag såsom skola, vård och omsorg, är i grunden frågor som avgörs på den kommunala nivån. Ändå får detta så lite utrymme i den politiska debatten. Det får lite utrymme med de politiker som i verkligheten är ansvariga för dessa frågor.

Skilda valdagar skulle ge de kommunala politikerna ett eget självständigt politiskt mandat. Det skulle öka vitaliteten och engagemanget för de viktiga lokala frågorna. Därför är det viktigt att införa skilda valdagar. Val till riksdagen ska äga rum på annan dag än val till landsting och kommun.

Det handlar också om att vi måste reformera hur regeringsbildningen går till i Sverige. Vi hade ett val 2002. Socialdemokraterna gjorde ett historiskt sett förhållandevis svagt valresultat. Det var oklart hur regeringsunderlaget såg ut. Ändå satt regeringen Persson kvar i orubbat bo, precis som om ingenting hade hänt. Jag tycker att det var arrogant och respektlöst av regeringen att göra så, men det visar också på brister i vår process för hur regeringsbildningen går till.

Det finns olika sätt att hantera det. Man kan tänka sig att man försöker förändra den praxis som råder. Man skulle mellan partierna kunna komma överens om att om en minoritetsregering får ett förändrat parlamentariskt underlag, det vill säga att det måste stödja sig på andra politiska partier än före valet, måste regeringen lämna in sin avskedsansökan och sätta i gång en ny process för regeringsbildning.

Man kan också tänka sig förändrade regler i författningen. Där finns det, som jag ser det, två möjligheter. Den ena är att statsministern efter ett val alltid lämnar in regeringens avskedsansökan. Den andra är att talmannen alltid tar initiativ efter ett val och frågar de politiska partierna: Hur ser den parlamentariska situationen ut? Vem bör bli statsminister? Vilket parti eller vilka partier bör bilda regering?

Då kan talmannen säga: Efter hur det ser ut i riksdagen och mellan de olika partierna finner jag att den nuvarande regeringen bör sitta kvar. Talmannen föreslår omval av den statsminister som har suttit, och så sker det en omröstning i riksdagen.

Man kan också naturligtvis tänka sig att talmannen konstaterar att regeringsunderlaget har förändrats och att den parlamentariska situationen

ser annorlunda ut och därför föreslår en ny statsminister. Därefter sker det en förtroendeomröstning om detta.

Jag tror att detta vore viktigt för att klargöra för medborgarna och också för kammaren här vilka partier som i praktiken sitter i regeringsställning och har ansvar för den förda politiken och vilka partier som sitter i opposition.

Det sista jag vill ta upp, fru talman, handlar om den från tid till annan rätt heta diskussionen om proportionella val kontra majoritetsval med sammanhörande frågor som handlar om proportionalitet i valsysteem. Jag vill vara tydlig och säga att Folkpartiet säger nej till förändringar som innebär att valsystemet ska manipuleras för att det största partiet ska få mer att säga till om och fler röster här i kammaren trots att valresultatet inte motsvarar det.

Det finns flera skäl till att vi håller fast vid proportionaliteten i valsysteem och att varje röst ska vara lika mycket värd. Vissa röster ska inte vara mer värda än andra. Ett argument som brukar framföras av dem som säger att vi borde minska proportionaliteten i valsysteem och ha mer av majoritetsval är att vi behöver starkare regeringar. Det är ett egendomligt argument. Om man tittar på utvecklingen i Sverige under det senaste decenniet har regeringsmakten blivit allt starkare undan för undan.

Det handlar om den budgetprocess som vi har infört. Jag tycker att den är bra, men den har ändå medfört en hel del förändringar som innebär att en minoritetsregering har väldigt stor makt att sätta den ekonomiska dagordningen nästan helt på egen hand. Vi har EU-medlemskapet som med de arbetsformer vi har i riksdagen också inneburit en förskjutning av makt från riksdagen till regeringen.

Som jag sade tidigare tycker jag att det är viktigt att varje röst är lika mycket värd och att vissa röster inte är mer värda än andra.

Vi ser för det tredje en internationell trend, som inte leder mot att fler länder antar majoritetsval som sin princip i valsysteem utan tvärtom går mot proportionella val.

För det fjärde, och sist, vill jag också deklarerat att det är viktigt att vi för den här politiska debatten om det kommande valsysteem och om den kommande författningen och att detta naturligtvis ses över i ett sammanhang. Samtidigt är det viktigt att konstatera och komma fram till att det här inte får leda till att vi lägger en död hand över alla tänkbara författningsreformer under det kommande decenniet. Det måste leda till att om partierna kan komma överens om författningsförändringar dessförinnan måste det vara möjligt att genomföra förändringar också under den tiden.

Slutligen, fru talman, skulle jag vilja yrka bifall till reservation 3, som handlar om att vi från Folkpartiet och en del andra partier vill införa en rätt att rösta från det år man fyller 18 år, inte från den dag man fyller 18 år, som det är i dag.

Anf. 3 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! De två tidigare talarna har talat om den författningsöversyn som nu ska äga rum och hur välkommen den är. Jag kan bara instämma. De små förpostfäktningar som vi har lyssnat till ger en liten aning om vad vi kommer att syssla med under ett decennium.

Jag kan också instämma i att debatten om de här frågorna inte får avstanna i det offentliga rummet utan måste fortsätta, även om författnings-

översynen måste få ta sin tid och delvis verka bakom lyckta dörrar tills man har hittat stadiga och goda majoriteter för nya förslag.

Låt mig, fru talman, bara nämna någonting om ett par av reservationerna.

I reservation 1, som är undertecknad av Folkpartiet, Moderaterna och Centern, läggs det attraktiva och trevliga förslaget att man ska ändra namnen på valkretsarna i Västra Götalands län. Man tycker att namn som Västra Götalands läns norra valkrets och Västra Götalands läns östra valkrets låter milt sagt tråkiga. Jag, som en gång valdes in för Kristianstads läns valkrets men numera är invald för norra och östra Skånes valkrets, kan hålla med. Det är lite tråkigt att försvinna in i norra och östra Skånes valkrets.

Det finns ett argument för att vi kristdemokrater inte har undertecknat reservationen. I Skånefallet finns inte Kristianstads län. Jag må beklaga det, av mer sentimentala skäl, men de facto finns inte Malmöhus län och inte Kristianstads län. De föreslagna ersättningarna för Västra Götalands olika valkretsar, till exempel Älvsborgs läns norra valkrets, har den uppenbara nackdelen att de inte finns. Älvsborgs läns södra valkrets finns inte heller, för det finns inget Älvsborgs län och heller inget Skaraborgs län.

Även om jag måste ge reservanterna rätt i observationen att namn inte är oväsentliga får jag dock notera att de måste vara korrekta, tyvärr. Därför är vi inte med på den reservationen.

När det gäller reservation 3 har det redan yrkats bifall till den, och jag vill instämma i det. Det handlar om rätten att rösta i allmänna val det år man fyller 18 år. Det handlar i riksdagsvalet om september till december, och de som fyller 18 år de månaderna skulle utomordentligt väl kunna bli indragna i den procedur som det innebär att förbereda sig för ett val och sedan, när man väl har beslutat hur man ska välja, också gå och rösta.

Därför, fru talman, tror vi att det skulle vara bra med rösträtt under det år man fyller 18 år, som föreslås i reservation 3.

Anf. 4 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Demokrati för ett nytt sekel – om det skulle vi nu kunna föra samtal – ett sekel som präglas av andra, helt andra förutsättningar än vad som gällde när 1900-talet var ungt. Det är förvisso 30 år sedan vi fick en ny grundlag, men det är en grundlag som vilar på sin långa historia av svensk ordning.

Nu har vi, som sagts tidigare, en helt annan situation. Vi befinner oss i en värld som på många sätt känns både nära och långt borta.

Vi måste klara att bygga en demokrati för en ny tid, en demokrati i flera plan, en demokrati som byggs underifrån, från den enskilde medborgaren, som i sin tur delegerar makt inte till ett enda ställe, inte enbart till denna kammare, utan till flera valda församlingar.

På den grunden, att försöka skapa en starkare delaktighet och ett starkare medborgarengagemang, vill vi söka oss fram i en ny författning, en författning som vi hoppas ska kunna drivas fram inte i slutna rum utan i öppna rum och i ett öppet och engagerande samtal med medborgare, med föreningsliv och med olika intressen i vårt samhälle, med syfte att kunna stärka medborgarnas makt.

Det här betänkandet präglas, som har sagts, i mångt och mycket av att utredningar har aviserats eller redan är påbörjade. Låt oss hoppas att författningsutredningen också kan komma, såsom tidigare har sagts, under våren och att vi inte hamnar i en långdragen startsträcka i den här frågan. Det skulle vara förödande. Vi har i och för sig sett en del andra exempel – vi har pratat om tillväxtfrågor och annat – som lämnar en del i övrigt att önska. Måtte regeringen därför denna gång vara mer kraftfull och verkligen leva upp till vad man har startat, så att vi får en författningsöversyn som kan påbörjas snart.

Jag har dock två frågor som delvis berör författningsöversynen. Det är naturligtvis val och regeringsbildning. De valfrågor som berörs i det här betänkandet är personvalsfrågorna, skilda valdagar, proportionalitet och rösträttsfrågor – allt i syfte att stärka medborgarna utifrån vår horisont när vi söker lösningar.

Det leder oss till att vi behöver ett förstärkt personval. Det leder oss till att vi behöver skilja på valdagarna utifrån perspektivet att medborgarna delegerar till olika valda församlingar. Det leder oss till att vi måste försöka förstärka rösträtten.

En av de punkter som vi lyfter fram i den delen här och nu är förslaget att man ska ha rösträtt från det år man fyller 18 år. Det är ett litet steg må tyckas, men det är en viktig signal.

En annan fråga som hänger samman med det är naturligtvis möjligheten till folkomröstningar, och att i de kommunala folkomröstningarna eller i andra folkomröstningar ha möjligheter att vidga kretsen av dem som får vara delaktiga. Vi hade för knappt ett år sedan en debatt kring de här frågorna. Från vår sida tycker vi att det är rimligt att man öppnar lagstiftningen så att den här församlingen eller andra valda församlingar har möjligheter att avgöra personkretsen i samma skede som man bestämmer frågor och annat i folkomröstningen. Det vill vi göra möjligt genom reservation nr 5, som jag yrkar bifall till.

Sedan har vi frågan om de punkter som berörs av Vallagskommittén. Det är dels proportionalitetsfrågor, dels motioner som handlar om spärrar till landsting. Vi håller naturligtvis fast vid dem, men vi konstaterar att frågorna är föremål för övervägande på annat ställe.

Det gäller också frågan om funktionshindre. Återigen: Det handlar om att utvidga, öka, möjligheterna för alla medborgare att utöva sin makt, att rösta. Här är det viktigt att vi tar fasta på och försöker undanröja de hinder som finns.

Det finns en reservation i betänkandet som man kanske tycker att vi borde stödja. Men vi väljer att inte göra det dels därför att vi i Vallagskommittén jobbar med frågorna om att stärka möjligheterna för funktionshindre, dels därför att det är en väldigt ny lagstiftning. Att i det här skedet komma och kräva en utvärdering har inte känts som rätt tidpunkt, utan vi ser att här får vi först och främst avvakta Vallagskommitténs hantering av dessa frågor.

På ett område rör vi oss dock utanför författningsutredningar och kommittéer. Det gäller då valkretsfrågorna. Det som Tuve Skånberg säger kan låta bestickande, nämligen att det inte finns några län, utan det finns bara Västra Götalands län – inte Skaraborgs län, inte Bohus län och så vidare.

Vi ser dock att vi i valkretserspektivet mycket väl kan använda oss av det begreppet. Men det innebär inte att de får en klassisk länsfunktion tillbaka å la 1600-talet och framåt, utan det handlar om att vi använder ett begrepp som är väl känt av medborgarna, som stärker deras identitet och som kan underlätta för dem att följa valet i den egna regionen. Vi yrkar således alltjämt bifall när det gäller frågan om att ändra namn avseende valkretsen Västra Götaland.

Till sist har vi regeringsbildningen. Utifrån att medborgarna delegerar sin makt, delegerar till olika plan, och utifrån vår horisont när det gäller att stärka de direktvalda församlingarna finns det också all anledning att se över hur vi, i det här fallet, kan stärka riksdagens makt i relation till regeringen.

I det sammanhanget har vi en motion som rör just regeringsbildningen i syfte att stärka riksdagens möjligheter att efter ett val avgöra denna fråga. Vi utgår från att det kommer att diskuteras mycket livligt i den fortsatta diskussionen. Vi ser också att det underlag i form av rapporten i fråga, som jag också vill anbefalla, underlättar för en sådan fortsatt diskussion. Tack för det! får jag väl säga till dem som har verkat och som har tagit fram rapporten.

Fru talman! Jag nöjer mig, som sagt, med att yrka bifall till reservation nr 5 i betänkandet. I övrigt har några andra redan tidigare berört några reservationer som jag också kommer att stödja.

Anf. 5 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Då Miljöpartiets ordinarie ledamot i konstitutionsutskottet, den eminente herr Fridolin, just nu befinner sig på resa i Schweiz för att dra lärdom av det landets direktdemokrati och formerna där för folkinitiativ faller det på min lott att för kammarkamraterna, protokollet och allmänheten redovisa de gröna ståndpunkterna i det här betänkandet.

Efter valet 1998 valde den socialdemokratiska regeringen att trots en mycket stor valförlust sitta kvar. Efter valet 2002 var det parlamentariska läget mycket oklart, och allvarliga överläggningar fördes mellan fyra riksdagspartier utanför regeringen om att bilda en sådan. Ändå kunde regeringen obehindrat sitta kvar i formell mening.

Naturligt och följdriktigt skulle vara, menar vi, om regeringen utom i mycket speciella undantagsfall avgår efter ett val och låter talmannen sondera terrängen för en ny regering, även om en sådan i stort sett skulle se likadan ut som den förra. Det skulle vara mer lättöverskådligt. Det skulle ge ett större parlamentariskt svängrum, och det skulle fullt ut låta valresultatet påverka vilka som styr riket.

I en motion med denna innebörd utreder Miljöpartiet vilka övriga förändringar som skulle behöva genomföras om en särskild grundlagsbestämmelse införs om en sådan förpliktelse för en regering att avgå efter val. Det påverkar i sin tur bland annat talmansval och riksdagens budgetprocess. Dessa frågor kommer att behandlas i den kommande författningsutredningen. Därför har vi inga reservationer eller yrkanden här i kammaren. Låt mig i sammanhanget också säga att Miljöpartiets syn på författningsutredningen i stort redogjorts för i debatter tidigare i denna kammare.

Fru talman! Angående övriga reservationer i betänkandet som bär grön färg har jag följande att säga. Vi har en reservation, reservation nr 2,

som handlar om kampanjbidrag. Den utredning som tittat på kampanjbidrag till partier och personvalskampanjer studerade inte bidragen till folkomröstningar. Därför kräver vi och Vänsterpartiet att regeringen bör återkomma om en heltäckande lag för redovisning av kampanjorganisationernas intäkter vid folkomröstningar. EMU-omröstningen i höstas, där ja-sidan fick en halv miljard i bidrag från Svenskt Näringsliv, är ett tydligt bevis på vikten av en öppen och demokratisk redovisning av sidornas ibland ojämlika resurser i en folkomröstning.

Ett par reservationer berör rösträttsåldern. Miljöpartiet har i flera tidigare debatter utvecklat varför vi tycker att det är viktigt att rösträttsåldern sänks till 16 år. I huvudsak handlar det om att stärka unga människors möjligheter att påverka politiken och om att få fler människor engagerade. Vidare handlar det om att öka valdeltagandet, om att helt enkelt känna tilltro till att landets 16-åringar är mogna att fatta viktiga beslut och om att motivera dem för politiskt ansvarstagande i framtiden. De från tre till fyra år förlängda mandatperioderna innebar faktiskt att en höjning skedde av den reella medelrösträttsåldern till 20 år. Sänker man i stället rösträttsåldern till 16 skulle medelåldern för att rösta första gången landa på just 18, myndighetsåldern.

Låt mig också i det sammanhanget ta fram erfarenheterna från de delstater i Tyskland som har sänkt rösträttsåldern. De erfarenheterna visar att inga av eventuella farhågor i samband med en sådan sänkning besannades. Tvärtom ledde sänkningen där till att unga och politiker tvingades att mötas på ett sätt som man tidigare inte hade gjort. Politikerna tvingades se unga människors verklighet, utfästa löften om förbättringar inom skolan och ungdomsverksamheten och att sedan följa upp löfena.

Det vore en positiv utveckling också i Sverige där det alltför länge snedfördelats resursmässigt beträffande unga människor och där många tidigt leds in i en uppgivenhet om politikens möjligheter. Jag yrkar därför bifall till reservation nr 4.

Fru talman! I betänkandet behandlas också en reservation om införandet av en så kallad rotationsprincip i riksdagen. Som representant för Miljöpartiet får man inte sitta längre i riksdagen än tre mandatperioder. Det vore, menar vi, en synnerligen lämplig ordning även för andra partier att regelfästa. Riksdagen ska vara en spegling av samhället utanför. Vi tjänar på att de människor som besitter stolarna i denna kammare har och skaffar sig erfarenheter från världen och verkligheten utanför.

Slutligen: Övriga gröna reservationer handlar om att knyta rösträtten till folkbokföringen snarare än till medborgarskapet och om att söka begränsa antalet opinionsmätningar i slutet av en valrörelse.

Jag står givetvis bakom alla reservationer som Miljöpartiet har biträtt i utskottet men för tids vinnande yrkar jag, som sagt, bifall enbart till reservation nr 4.

Anf. 6 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Jag har en liten fråga till Lotta N Hedström: Är det verkligen rimligt att riksdagen ska lagstifta om vilka representanter de olika partierna inte får sända till riksdagen?

Om ett enskilt parti vill ha en rotationsprincip och tycker att ingen ska sitta längre än tolv år är en sak. Men att tänka sig att staten, riksdagen,

genom lagstiftning beslutar en sådan sak, är inte det ett allvarligt ingrepp i till exempel den fria nomineringsrätten?

Prot. 2003/04:105
29 april

Anf. 7 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Ja, det kan man ju tycka. Men man kan också med allvar se på det faktum att ett politiskt uppdrag inte ska vara ett yrke, utan det ska vara ett representantskap för vanliga människor. Sitter man längre än tre mandatperioder har man tappat kontakten med yrkeslivet och ser sig kanske inte längre som en vanlig medborgare.

Att överväga det här finner vi vara mycket lämpligt. Vi har också i vårt parti trivts väldigt bra med den här regeln och tycker att den fungerar tillfredsställande.

Anf. 8 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Det är bra att ni trivs med de principer som ni har bestämt själva, men den principiella frågan är om riksdagen genom lagstiftning ska bestämma hur alla partier ska göra. Det kan vara så att väljarna faktiskt vill ha en person kvar fastän han redan suttit tolv år. Det kan i varje fall tänkas, eller hur? Det kan också tänkas att de vill få bort en ledamot som har suttit bara fyra år.

Men det är att gå långt att lagreglera principer, för det är det ni faktiskt begär. Det är inte något slags rekommendation och någonting som ni tycker är bra i största allmänhet, utan det är en lagreglering ni begär. Håller Lotta N Hedström med om att det är ett mycket långtgående ingrepp i den fria nomineringsrätten?

Anf. 9 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag förstår din principiella invändning. Vore jag riktigt snabbtänkt skulle jag komma på flera andra områden där man eventuellt också gör sådana övergrepp därför att man väger det mot ett större gott. Vi menar helt enkelt att riksdagen inte bör vara en institution där man återfinns på 13:e, 14:e, 15:e året. Det ska vara en representativitet, och den principen väger i så fall tyngre än den fria nomineringsrätten, som Aurelius åberopar.

Anf. 10 MATS BERGLIND (s):

Fru talman! En av de viktigaste hörnstenarna i en demokrati är ett väl fungerande valsystem. Det ska vara överskådligt, lätt att förstå och det ska uppfattas som rättvist. Det tycker jag är rätt grundläggande. Trots att det finns meningsskiljaktigheter i betänkandet finns det en bred politisk samstämmighet över att det är den grunden som ett valsystem ska bygga på. Jag är dessutom av den åsikten att ska medborgaren i stort känna igen sig och veta vad det innebär att gå och rösta ska man vara försiktig med förändringar.

Det valsystem vi har i dag fungerar bra. Men det kan finnas detaljer och tekniska konstruktioner som man behöver överväga, och därför finns Vallagsutredningen som jobbar med det. Men i stort ska man vara försiktig.

Därför, fru talman, yrkar jag avslag på samtliga reservationer och bifall till förslaget i betänkandet.

*Val och
regeringsbildning*

Avvägningen mellan lagstiftaren och de politiska partiernas ansvar är grannliga. Vi ska – och där delar jag faktiskt Nils Fredrik Aurelius synpunkter – vara försiktiga med att införa en lagstiftning som inskränker partiernas eget ansvar i deras agerande mot sina partiföreträdare och medborgarna.

Vi har ett exempel som kan uppfattas som väldigt bestickande, och det är motionen om att man inte emot sin vilja ska bli uppsatt på någons valsedel. Det kan tyckas som självklart att det skulle förbjudas. Men då hamnar vi direkt i kollision med hur det fungerar med den fria nomineringsrätten. Till sist hamnar vi i gränsdragningsproblem. För att uppnå det som är önskvärt inkräktar vi vid en sådan eventuell lagstiftning på andra principer som vi också hyllar och tycker är viktiga.

Jag är personligen väldigt mån om att vi ska behålla den fria nomineringsrätten, även om det finns en del risker med den. Men än är de inte så stora att det skulle gå ut över den fria nomineringsrätten.

I den här debatten tänkte jag kommentera tre delar som har varit uppe. Den ena är personvalet, den andra är skilda valdagar och den tredje ifrågasättandet av regeringsbildningen.

Jag ska börja med personvalet. Det var någon – jag tror att det var Tobias – som sade att det här personvalssystemet var en kompromiss som ingen var nöjd med och att logiken i det hela är ifrågasatt bland medborgarna. Vi ska vara klart medvetna om att vi, för att uppnå en samstämmighet mellan de politiska partierna, ibland faktiskt får finna oss i att det är kompromisser. Det är ändå tydligt och klart att det är ett personvalsinslag.

Det fanns partier som absolut inte ville ha personval. Det fanns andra partier som ville ha ett mer utbrett personvalsinslag. Jag respekterar båda synpunkterna, men då tycker jag också att man ska respektera en kompromiss.

I de vallagsundersökningar som gjorts ställde man frågan till dem som röstade om de tyckte att personvalsinslaget är väl avvägt som det är i dag eller om man vill ha mer eller mindre. Det visar sig att det personvalsinslag som finns i dag har ett brett stöd även bland medborgarna – en överväldigande majoritet. När det gäller de politiska partiernas ansvar, och där kan flera av oss vara självkritiska, har det visat sig att vi kanske inte är så bra att på göra ordentliga profileringar över kandidaterna så att det blir tydligt för dem som ska rösta att man sätter kryss för den kandidat de vill rösta in. Där får naturligtvis alla ta sitt ansvar och utveckla den delen. Får vi upp antalet som sätter sitt kryss för sin kandidat får vi också ett utslag i personvalsinslaget som gör att det får en tydligare profil.

Jag vill så här långt vara rätt försiktig med att göra några förändringar i det här mot bakgrund av att det finns olika synpunkter i de politiska partierna.

Skilda valdagar – jag skulle vara den första att rösta för ett sådant förslag om det blev så som det har påståtts i debatten, att de kommunala och landstingskommunala frågorna fick en större tyngd och det blev en tydligare skiljelinje mellan å ena sidan de kommunala valen och riksdagsvalen å den andra. Men problemet är att så blir det ju inte. Erfarenheter från andra länder som har det här systemet visar två stora nackdelar. De kommunala valen får inte ett så utpräglat kommunalt inslag som man hoppas på. Det blir i de flesta fall trots allt en opinionsyttring över rege-

ringspolitiken. Rikspolitiken tar över ett kommunalval. Och det finns en annan del som jag tycker är precis lika allvarlig, nämligen att risken är uppenbar att vi får ett lägre valdeltagande. Är det någonting vi alla strävar efter i den här kammaren och i andra beslutande församlingar är det att höja valdeltagandet. Då ska vi inte införa någonting som vi vet sänker valdeltagandet.

Därför är jag för att vi ska hålla fast vid den gemensamma valdagen. Dessutom går kommunpolitiken och rikspolitiken väldigt mycket hand i hand. Det är gränsöverskridande sakfrågor även i det avseendet.

Till sist, fru talman, till regeringsbildningen. Någon i debatten sade att det är självklart att regeringen ska avgå efter ett val, även om det efter en ny regeringsbildning är samma regering som sitter kvar. Då ställer sig en vän av ordning frågan: Vad är vitsen med det hela? Det är faktiskt inte bara önskvärt att en regering, ett politiskt parti som tar ansvar, också ser till att verka för att det finns en politisk majoritet i riksdagen som stöder regeringen, utan det är en skyldighet.

Jag tycker att det är upprörande att man får höra argument som att det är fråga om ett skumraskbeteende eller manipulerande när en regering diskuterar med andra partier för att vara säker på att man har en majoritet i riksdagen bakom sig. Jag tycker att det är ett mycket märkligt sätt att argumentera.

Det är ju precis tvärtom. Det är en regerings skyldighet att se till att man har en majoritet bakom sig. Sedan kan oppositionen tycka både det ena och det andra om den sittande regeringen, om dess politik och om vilka man samarbetar med. Det får oppositionen gärna tycka, men försök inte att få det till att regeringen manipulerar. Tvärtom, detta stärker det demokratiska inslaget i det politiska arbetet.

Anf. 11 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Det finns ju flera ingångar. Jag kan bara kort konstatera att efter ett val är det ett parti som för samtal och inte en regering, Mats Berglind. Det är viktigt att markera det. Det är partier som går till val och söker väljarnas förtroende, och det är partier som efter ett val måste säkerställa en majoritet i den här kammaren, vilket man mycket väl kan göra sett utifrån denna kammars horisont.

Det påbjöds försiktighet, och det kan jag hålla med om. Man ska vara försiktig med sådant som fungerar relativt väl, vilket vårt valsysteem trots allt gör. Men vi tycker att vi är försiktiga när vi säger: Låt oss ändra rösträttsåldern så att man har rätt att rösta från det år man fyller 18 år och inte från valdagen. Tror Mats Berglind att denna förändring skulle skada tilltron till valsystemet, eller vilket är motivet till att motsätta sig detta?

Tror Mats Berglind att det skulle minska intresset eller skaka om i valsystemet om den här församlingen eller andra direktvalda kommunala och landstingskommunala församlingar fick rätt att bestämma vilken personkrets som ska få delta i en folkomröstning och att rösträttsåldern ska vara 16 år?

Fru talman! Det var mina frågor.

Anf. 12 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag var otydlig, men jag hoppas att jag sade att regeringsbildningen är regeringens och de politiska partiernas

skyldighet. Det är klart att det socialdemokratiska partiet har en skyldighet att verka för att det finns stöd i riksdagen för en socialdemokratisk regering. Jag kan inte se vari skillnaden ligger här. Det är naturligtvis de politiska partierna som har huvudansvaret. Jag hoppas att jag har varit tydlig på den punkten.

Nej, jag tror inte att valsystemet skulle få sig någon allvarligare knäck om man ändrar rösträttsåldern till att gälla från det år man fyller. Jag tycker att man ska hålla sig till riktlinjen att det ska vara samma system för när man ska ha rösträtt och vara valbar. Dessutom tycker jag att folkomröstningar ska behandlas på samma sätt som övriga val – alltså ska det vara samma rösträttsålder.

Skulle någon av utredningarna komma fram till att det skulle vara övervägande positivt att ändra från den dag till det år man fyller 18 år får vi se om vi kan bli överens om den saken. Men jag ser inte detta som någon stor fråga, vare sig åt ena eller andra hållet. Jag tycker att det fungerar ganska bra som det är i dag.

Anf. 13 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Vill man öka valdeltagandet är det ju viktigt att man skapar möjligheter också för unga att delta, unga – som tidigare Lotta N Hedström påpekade – som är just 18 år. Nog skulle kunna man kunna öppna gränsen till att gälla åtminstone från det år som man fyller 18 år.

Jag vill kommentera frågan om regeringsbildning en gång till. Mats Berglind och jag är överens om att det är partierna i denna kammaren som säkerställer förutsättningarna för en regering. Det är då rimligt att denna kammare förfogar över detta fullt ut. Men då är det ett bekymmer om ordningen gör att en regering per definition kan sitta kvar till dess att kammaren i en eller annan form avsätter den. Det är den ordning vi har i dag.

Vill man ändra på den ordningen måste man vara beredd att genomföra några av de förslag som har diskuterats i de motioner som behandlas i det här betänkandet. Jag hoppas verkligen att Socialdemokraterna och Mats Berglind är beredda att föra den typen av diskussion för att få en bättre balans mellan regeringsmakt och riksdagsmakt, mellan folkmakt och styre i det här landet.

Anf. 14 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Jag förstår inte logiken i det här. Det enda man uppnår när man hävdar att regeringens alltid ska avgå efter ett val är att det blir en paus i regeringshanteringen. En avgående regering kan inte fatta några beslut och kan inte verkställa det som man är ålagd att göra till dess att riksdagen utser – som i det här fallet – med all sannolikhet samma regering. Man har då inte uppnått ett dugg, annat än några veckors handlingsförlamning. Och vad har vi vunnit med det?

Det finns ett instrument för riksdagen, som Kerstin Lundgren mycket riktigt sade. Har regeringen inte majoritet i riksdagen har riksdagen alla möjligheter att avsätta regeringen. Det, om något, är väl att ha makt.

Anf. 15 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! När det gäller frågan om regeringsbildningen blir Mats Berglind väldigt upprörd över att det finns förslag till hur formerna för

regeringsbildningen ska förändras. Jag tycker inte att Mats Berglind behöver vara så upprörd. Det är rätt många utanför den här kammaren som funderar på hur den svenska parlamentariska demokratin fungerar. De skulle nog inte tycka att det var så konstigt om talmannen efter varje val, när folket har fått säga sitt, lägger fram ett förslag till riksdagen om vem som ska vara statsminister i landet. Utgångspunkten för vår motion var hur vi ser på formerna för regeringsbildning framöver.

Mats Berglind ondgjorde sig över tanken på skilda valdagar av många olika skäl. Han var också inne på legitimiteten för det demokratiska systemet. Men, Mats Berglind, det viktigaste sättet att skapa legitimitet för det politiska och demokratiska systemet är att människor känner engagemang och förtroende för politiken och att de är intresserade av de frågor som berörs inom politiken. Det är det som är det grundläggande för att systemet ska få legitimitet och för att det ska fungera.

Det är viktigt att lokala och regionala politiker har ett eget självständigt politiskt mandat och inte hela tiden i praktiken måste utgå från de nationella politikernas mandat. Det är ett sätt att stärka det lokala självstyret och göra det tydligare.

När det till sist gäller personval är det system med de spärrar som i dag finns för riksdag, landstingsfullmäktige och kommunfullmäktige en kompromiss. Men vi måste våga att ta ett steg utifrån de positiva erfarenheter som har vunnits av att personvalsinslaget har ökat. Vi måste våga ta steget och säga: Personval är ett bra inslag i valsystemet. Låt oss gå ett steg längre och ge medborgarna den fulla makten.

Sedan vill jag ställa en fråga som härrör sig från dessa tre exempel. På varje punkt säger Mats Berglind nej. Men samtidigt vill ju regeringen och Socialdemokraterna att det ska göras en översyn. Vilka förändringar kan Mats Berglind tänka sig i den kommande författningen?

Anf. 16 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att Folkpartiet har ett märkligt resonemang i sin syn på personvalet. Är inte Folkpartiet ett dugg intresserat av att ha en bred politisk enighet om hur personvalet ska se ut? Är det bara Folkpartiets linje som ska väga tungt? Är det bara det som vi ska ta hänsyn till? Är det helt likgiltigt för Tobias Krantz att medborgarna själva tycker att detta är en ganska bra avvägning? Eller är det bara Folkpartiets önskemål som ska gälla?

Jag tycker att vi ska vara försiktiga i resonemangen och inse att det finns olika uppfattningar, och då kan faktiskt den här kompromissen duga, för så stora nackdelar har den inte.

När det gäller skilda valdagar vill jag inte upprepa det som jag alldeles nyss har sagt. Men jag tror inte att man uppnår det som de hävdar som vill att det ska vara skilda valdagar, nämligen ett större inslag av kommun- och landstingsfrågor. Tyvärr gör man inte det. Nackdelen är att vi vet att vi får ett sämre valdeltagande. Det måste väl också vara något som vi ska ta hänsyn till.

Jag tror att jag inledde med att säga att om jag kände att alla som argumenterar för skilda valdagar uppnådde det som de säger, skulle jag vara med på det. Men problemet är att det inte är så.

Anf. 17 TOBIAS KRANTZ (fp) replik:

Fru talman! Mats Berglind ondgör sig över att vi i Folkpartiet driver vår politik. Vår uppfattning är att vi behöver ett renodlat personval. Den ståndpunkten tänker vi fortsätta att driva.

Sedan är det alltid önskvärt vid alla författningsförändringar att de sker i bred enighet. Det vore ju väldigt konstigt om vi nu ska ha en lång författningsöversyn och en bred debatt om detta, om partierna från allra första början inte vågade driva sina ståndpunkter. Hur ska man kunna få debatt om viktiga författningsfrågor om de politiska partierna inte intar några ståndpunkter och inte driver frågorna fullt ut utifrån sina politiska övertygelser? Jag tycker till exempel – det var därför jag ställde frågan – att det vore intressant om Mats Berglind när det gäller personvalen, regeringsbildningen och skilda valdagar, där Mats Berglind säger nej till förändringar, kunde redovisa några typer av förändringar som Mats Berglind och Socialdemokraterna vill ha i den kommande författningen.

Har Socialdemokraterna några idéer om varför Socialdemokraterna tycker att författningsöversynen är så bra? Om det är så att Socialdemokraterna inte vill göra någonting, utan bara vara försiktiga och sitta kvar i båten, varför vill då Socialdemokraterna ha den här översynen? Har Socialdemokraterna några idéer om vad man vill förändra i den svenska författningen? I så fall är det här ett bra tillfälle att redovisa dem.

Anf. 18 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Jag har inte sagt att Folkpartiet inte får driva sin linje. Men jag har frågat om det inte är viktigt att också lyssna på andra, om det inte är viktigt att ta hänsyn till andras uppfattningar. Att få en bred enighet kanske är svårt, men det är viktigt att i alla fall få en mycket bred politisk ståndpunkt. Då är det ofrånkomligt att det ibland kan behövas kompromisser. Sedan ska naturligtvis varje parti redovisa sina ståndpunkter och delta i debatten. Det har jag aldrig ifrågasatt. Men vi ska väl vara ärliga och säga att vi också måste lyssna på varandra i de här frågorna.

När det gäller regeringsbildningen har jag försökt förklara min ståndpunkt, att man inte uppnår något annat än att regeringen ska avgå och det blir ett avbrott i regeringsdugligheten under tiden som vi ska utse en ny regering. I det här fallet blir det med största sannolikhet samma regering. Man uppnår ju ingenting. Det är en typ av skenmanöver för att utåt visa att riksdagen blir starkare och får ett tydligare mandat att utse regering. Det är ju bara lek med ord. I praktiken har det ju inte ett dugg med det att göra.

När det sedan gäller vilka frågor vi ska driva i författningsutredningen tror jag att jag ska passa mig lite grann för att gå för långt. Jag kan bara säga att det inte är länge sedan som vi gjorde en ordentlig översyn. Det har funnits önskemål i vissa frågor från olika partier. Det är nu dags att ta ett samlat grepp. Det är dags att alla partier är med i diskussionen. Sedan är frågan vad det är som behöver förändras. Om det handlar om lagtekniska frågor eller någonting annat inom författningen får väl tiden utvisa. Men vi är inte låsta och säger inte nej till allting. Däremot har vi i det här betänkandet sagt nej till de reservationer som finns, men det är väl en annan sak.

Anf. 19 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Den statliga demokratiutredningen, som Mats Berglind vet att jag har citerat tidigare, föreslog att man skulle skilja på dagarna för val till riksdag och till kommuner, och på goda grunder. Det fanns gott om argument. Jag ska bara nämna det viktigaste, och det var att man ville ha ett tydligare ansvarsutkrävande på lokal nivå. Endast två av de fyra socialdemokraterna reserverade sig. Alla andra av dem som var med i utredningen tyckte att detta vara en bra idé.

Mot skilda valdagar finns det dock två invändningar som bägge är relevanta och som bägge anförs av Mats Berglind. Den ena är att rikspolitiken ändå kommer att slå igenom i de lokala valen. Den andra invändningen är att valdeltagandet kan sjunka.

Beträffande valdeltagandet först är det inte säkert att det skulle sjunka, fast det finns indikationer på det från utlandet. De är inte helt entydiga, men dock. Men som vi resonerade i Demokratiutredningen var detta med det lokala valet ett slags uppmuntran och uppmaning till alla lokala partier och krafter att försöka öka engagemanget och därmed valdeltagandet. Sedan är ju inte valdeltagandet det enda demokratiska värdet. Jag håller med om att det är viktigt för legitimitet och sådant med ett rimligt och högt valdeltagande, men det finns också andra demokratiska värden. Om det vore det enda demokratiska värdet, skulle man lagstifta om obligatoriskt valdeltagande, men så resonerar vi ju inte.

När det gäller rikspolitikkens genomslag tror jag att om man har alla kommunalval på en och samma dag slår rikspolitiken igenom genom medier och på olika sätt. Men vi har från vårt håll i olika sammanhang lanserat lite andra möjligheter. Man kan ha val i ett visst antal kommuner en viss dag och i ett visst antal kommuner en annan dag. Man skulle till och med kunna tänka sig att kommunerna själva får bestämma om de vill använda ett rullande system. Så det finns en lösning även på det problemet.

Anf. 20 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! En rak fråga: Tror Nils Fredrik att vi med det systemet skulle få ett dramatiskt höjt valdeltagande, när olika kommuner har sina val utifrån vad de själva bestämmer och ett rullande schema eller vad det nu var? Hur många kommer då att veta när det är ett kommunalval?

Jag har aldrig sagt att valdeltagandet ensamt är det helt avgörande för det demokratiska inflytandet. Men det är detta att med berätt mod ta ett beslut som man vet får den effekten som jag inte tycker är rimligt.

Det finns kommuner, det vet vi, som mycket kraftfullt driver de kommunala frågorna och också får ordentliga genomslag i kommunvalen. Vi vet genom valdagsundersökningar att 25 % av medborgarna röstar olika i riksdagsvalet och i kommunvalen, beroende på personer och på politiken naturligtvis. Man håller alltså inte så styvt fast vid ett och samma parti. Det finns klara tendenser även i dag till att kommunfrågorna får ett genomslag. Vi vet också att inte minst de landstingspolitiska frågorna får genomslag på grund av de politiska viljeriktningar som finns.

Jag tror inte att man ska se det som att dagens system gör att kommunerna försvinner och är helt beroende av vad som händer i riksdagsvalet. Så är det inte, och vi ska inte ge en bild som inte är sann.

Anf. 21 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik:

Fru talman! Jag tror inte att vi ska övertolka det faktum att folk kan sprida sina röster. Det finns undersökningar som visar att det kanske beror på att folk har svårt att bestämma sig i största allmänhet på riksnivå och sprider sina röster lite.

Sedan är det klart att om skilda valdagar ska fungera bra behövs det kanske också andra förändringar. Kommunerna bör exempelvis ha något att besluta om och inte helt styras genom bidrag och förordningar av staten. Jag talar om det kommunala självstyret, som väl också kommer att behandlas i olika sammanhang.

Det lokala kommunala ansvarsutkrävandet måste väl ändå vara en viktig demokratisk fråga? Om folk på frågan vad de röstade på i kommunalvalet säger att de röstade på Fredrik Reinfeldt, för att ta ett hypotetiskt exempel, inser man att många inte riktigt skiljer på det som är riksväl och kommunalval. Den oförmågan tror jag kan minska om man skiljer på valdagarna, även om rikspolitiken alltid kommer att finnas med något. Men den bör inte alls ha det totala genomslag som den ibland förefaller att ha i dag.

Låt mig bara säga ytterligare en sak om personvalet. Jag har en fråga till Mats Berglind: Vilket är det skarpaste argumentet för att det till riksdagsvalet ska vara en spärr vid exakt 8 % för att kryssen ska räknas eller få effekt? Kan Mats Berglind ändå tänka sig att man kan resonera om och kanske ändra på de här spärrarna eller rentav helt ta bort dem?

Anf. 22 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Låt mig först ta upp frågan om personvalet. Ja, jag är beredd att ändra om vi får en mycket bred politisk enighet om åt vilket håll vi i så fall ska gå. Om det sedan ska vara en spärr vid 8 %, 5 % eller 10 % är inte det viktigaste. Men vi har haft den här debatten några år, och vi vet lite grann om de olika partiernas positioner. Jag ser att det kanske inte finns någon samstämmighet om att ändra utan att man står fast vid den kompromiss som man en gång fastnat för.

Men som sagt: Är vi bara överens har jag inte alls något emot att göra någon sådan här ändring.

I frågan om skilda valdagar har jag en känsla av att jag upprepar mig. Samma fråga ställs, och jag svarar på samma sätt, vilket kan låta lite märkligt för den som lyssnar på den här debatten. Jag tror inte på den negativa bilden att medborgarna i dag inte utkräver ansvar i kommun- och landstingsvalen. Det finns klara bevis för att om ett regeringsdugligt parti inte har skött sig och medborgarna i kommunen är missnöjda, blir det partiet bortröstat. Om det finns en tydlig opposition som har en politik som gillas av medborgarna, röstas den fram.

Krångligare än så är det inte, men en viktig faktor är att folk faktiskt vet om när det hålls ett val. Vi som sitter här inne och följer den politiska debatten noggrant ur vårt perspektiv skulle kunna gå till val precis när som helst, för vi vet nog när vi ska gå och rösta, men det gäller inte för alla.

Anf. 23 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Jag tror att Mats Berglind i slutet av sitt anförande oavsiktligt gav en rätt talande illustration just till problemet med regerings-

bildningen och att en socialdemokratisk regering inte avgår efter ett val. Jag ska ge honom möjlighet att bekräfta att det var en felsägning. Han sade att det är ett partis skyldighet att söka en majoritet efter ett val, men han menade sannolikt att det är en regerings skyldighet att söka en majoritet efter ett val.

Den problematiska sammanväxningen mellan det socialdemokratiska partiet och regeringsmakten, där vi de senaste 70 åren ett gott stycke mer än 60 år har haft en socialdemokratisk regering, illustrerar problemet med ordets makt över tanken – vi har en socialdemokratisk regering, och något annat är inte tänkbart.

Nu är det lätt att säga fel, och det är lätt att slinta med tungan, och därför ger jag Mats Berglind möjlighet att korrigera detta.

Anf. 24 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Lyssnade inte Tuve Skånberg på den debatt som jag hade med Kerstin Lundgren, där jag ordentligt förtydligade hur jag ser på det här? Jag sade att det är partierna som går till val. Det är klart att partierna – framför allt om de har regeringsmakten – har en skyldighet att verka för att söka en majoritet i riksdagen som ger regeringen stöd. Jag kan inte förstå vilka problem som det här skulle ställa till med. Jag kan faktiskt inte bli tydligare än så.

Problemet var kanske det som Tuve Skånberg sade, att den socialdemokratiska regeringen måste avgå. Jag tänker mig att den här diskussionen gäller oavsett vilken färg regeringen har. Alla regeringar ska väl i så fall avgå i ett sådant här läge, inte bara socialdemokratiska regeringar, även om jag förstår att det är sannolikt att det även efter nästa val är just Socialdemokraterna som kommer att ifrågasättas.

Anf. 25 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis så att det med den historia som vi har haft med drygt 60 år av regeringsinnehav under 70 år naturligtvis är Socialdemokraternas regeringsinnehav som vi debatterar. Jag noterar att Mats Berglind försöker förklara sitt ordval att det är ett partis skyldighet att söka en majoritet, medan jag uppfattar att det korrekta är att det är en regerings skyldighet att söka en majoritet.

Hur som helst: det är en socialdemokratisk regering som sitter vid makten, och det är oppositionens sak att göra sitt allra bästa för att presentera ett alternativ till den. Då gäller det också att kunna ifrågasätta själva begreppsvärlden. Det är inte självklart att det alltid är en socialdemokratisk regering som sitter vid makten.

Anf. 26 MATS BERGLIND (s) replik:

Fru talman! Det är ingen självklarhet att det är en socialdemokratisk regering. Vi har tyvärr lite bittra erfarenheter av hur det gick under den tid när vi inte hade regeringsmakten. Det är klart att den perioden avskräcker, och den vill jag som socialdemokrat inte återuppleva.

Därför kommer vi naturligtvis inför ett val som parti att vara mycket tydliga om vad vi vill. Jag tror att vi får väljarnas stöd även i nästa val, och sedan får oppositionen agera så gott den kan. Det är i alla fall min prognos.

Anf. 27 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag har i den här debatten fått ersätta Mats Einarsson, som i likhet med andra i konstitutionsutskottet befinner sig ute på andra uppdrag. Av förklarliga skäl kommer jag inte att gå in på alla de områden som behandlas i det här betänkandet.

Det som vi har debatterat här i dag, fru talman, väcker frågor som rör kärnan i vårt demokratiska samhälle. Också Vänsterpartiet välkomnar den författningsöversyn som nu kommer att genomföras. En viktig fråga är vilka som ska få delta i de demokratiska processerna.

Den här kammarens roll för att vi ska ha en fungerande demokrati är att skapa så goda förutsättningar som möjligt och att undanröja alla upp-tänkliga hinder. Det finns inget tvingande i att alla bör delta i de demokratiska processerna. I en demokrati värd namnet ska man kunna välja att inte välja. Men det är nödvändigt att det är möjligt för alla att delta. En av riksdagens viktigaste uppgifter måste vara att göra demokratin och deltagandet tillgängligt för alla.

Vänsterpartiet står bakom fyra reservationer i det här betänkandet. Reservation 2 handlar om vikten av att allmänheten får insyn i politiska partiers och valkandidaters intäkt, det vill säga i vilka som är deras finansierare. Som läget är i dag finns det ingen författningsreglering i Sverige som ger allmänheten insyn i partiernas och personvalskandidaternas intäkter. Vi tycker att betänkandet *Utredningen om offentlighet för partiers och valkandidaters intäkter* har vissa brister, som också påtalas i Miljöpartiets och Centerpartiets motioner som nu behandlas. Det är viktigt att det skapas en heltäckande reglering och att det görs en kartläggning av statliga bolags finansiering. Detta bör snarast göras för att säkerställa det politiska systemets legitimitet.

Reservation nr 3 handlar om rösträtt under det år då man fyller 18 år. Här vill jag framhålla att det nu är mer än tio år sedan FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen, antogs av det internationella samfundet. En av de grundläggande principerna är barnets rätt att få uttrycka sina åsikter och få dessa beaktade i alla beslut som rör barnet. Barn och unga måste få känna sig delaktiga i samhället. Att kunna påverka i realiteten ger ett större självförtroende och en känsla av att vara värd något som människa, att man har något att tillföra och att man kan förändra något. Att få vara delaktig ger inte bara en känsla av att vara respekterad utan respekten för allas rätt till sin egen åsikt är ett faktum.

Detta är viktigt för alla människor, inte minst under barn- och ungdomsåren, då grunden för barnens demokratiska förhållningssätt läggs. Delaktighet ger en viktig kompetens för livet, och därför anser vi i Vänsterpartiet i likhet med de andra partier som står bakom reservationen att den kommande författningsöversynen ska se över frågan om att rätten att rösta i allmänna val ska infalla det kalenderår då väljaren uppnår rösträttsåldern.

För egen del, fru talman, vill jag ändå påtala att jag är mycket positiv till att sänka rösträttsåldern generellt och till den Miljöpartireservation som tar upp det men även till det som Centerpartiet tar upp i sin reservation om folkomröstningar.

Fru talman! Vänsterpartiet har en reservation, nr 6, som jag härmed också yrkar bifall till. Den handlar om utvidgad rösträtt för andra än svenska medborgare. Det är oerhört anmärkningsvärt att invånare som av

olika skäl valt att inte söka svenskt medborgarskap men som arbetat, betalat skatt med mera här i årtionden har begränsade politiska och demokratiska rättigheter i och med att de saknar rösträtt i riksdagsvalet. Det ska inte vara ett demokratiskt handikapp utan en resurs att komma från ett annat land. Vi måste finna lösningar på hur vi värdesätter utländska medborgare och hur vi möjliggör att även utländska medborgare kan känna stolthet över sin bakgrund. Att inte tillerkänna utländska medborgare rösträtt är en av många grunder för ett vi-och-de-tänkande.

Jag har varit i kontakt med många som har bott och arbetat i landet i över 30 år till och med, som inte vill eller har kunnat byta medborgarskap. Visserligen kan vi numera i Sverige inneha dubbelt medborgarskap, men vissa länder accepterar det inte, och då vill personerna i fråga inte fränsäga sig sitt medborgarskap i ett annat land för att bli medborgare i Sverige och därmed få rösträtt i riksdagsvalet.

Men om vi vill ha ett samhälle som präglas av mångfald existerar inget vi-och-de-tänkande, inte ens i det här avseendet. Att hävda mångfald, att utvidga rösträtten till utländska medborgare, är att hävda alla människors lika värde. Vi vet att frågan om den politiska jämlikheten, det vill säga olika gruppers deltagande i den demokratiska processen, inte är så positiv. En reell demokrati måste omfatta och inkludera alla. Därför bör även utländska medborgares erfarenheter tas tillvara och representeras i denna kammare. Vänsterpartiet vill att invandrade kvinnor och män ges rösträtt till riksdagsval utifrån samma grunder och regler som i kommunala val.

Avslutningsvis, fru talman, har Vänsterpartiet även en reservation som handlar om funktionshinderades möjligheter att utöva sin rösträtt. Förvisso tittar en utredning på det här, men vi har ändå velat markera vår ståndpunkt med en reservation i frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 14 §.)

9 § Fri- och rättighetsskyddsfrågor

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU12
Fri- och rättighetsskyddsfrågor.

Anf. 28 HENRIK S JÄRREL (m):

Fru talman! Det betänkande som vi nu ska behandla, KU12, tar upp motioner från den allmänna motionstiden i höstas, det vill säga hösten 2003. Det är då att notera att många av de frågor och yrkanden som väcktes under höstens motionsperiod sammanfaller helt eller delvis med sådana som väcktes redan hösten 2002 i samband med det då nyligen hållna valet. Det här innebär att konstitutionsutskottet behandlar de frågor som nu är föremål för prövning lite mera flyhänt, eftersom de behandlades mera ingående redan våren 2003, alltså förra året.

I det här betänkandet handlar många av yrkandena om vidgade fri- och rättigheter, rätten till liv, tveksamhet eller främlingskap eller vad

*Fri- och rättighets-
skyddsfrågor*

man ska säga till negativ föreningsfrihet, förbud mot rasistiska organisationer och så vidare.

Vi moderater har i det här betänkandet, precis som vi hade i motsvarande betänkande för ett år sedan, ett antal reservationer antingen ensamma eller tillsammans med något eller några av de övriga borgerliga partierna, och jag ska be att i korta ordalag få redogöra för några av de reservationerna.

I reservation 1 vill vi gärna få till stånd en vidgad respekt för fri- och rättigheterna. Vi anser inte att de i tillräcklig grad skyddas i dagens regeringsform. Det gäller till exempel äganderätten och näringsfriheten som kan åtnjuta ett större skydd. Vi tycker också att det bör finnas ett starkare skydd mot rättighetsinskränkningar, oavsett vilka fri- och rättigheter det gäller. Det finns ju begränsningsgrunder i 2 kap. 12 § andra stycket regeringsformen. Vi tycker att tillämpningsområdet av dessa skulle kunna vidgas till att gälla till exempel även äganderätten i högre grad än vad som sker.

Vi anser också att minoritetsskyddet bör stärkas rent generellt och att man skulle kunna göra det genom att i högre grad använda det särskilda beslutsförfarande som anges i 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen. Skälet till det är att då skulle utrymmet också öka för att ägna sig mera åt eftertanke och noggrant övervägande om man skulle kunna använda sig av möjligheten att skapa uppskov i en riksdagsbehandling av ett ärende. Syftet är att stärka medborgarnas förtroende för det politiska systemet och den demokratiska beslutsprocessen. Vi anser också att det finns en brist i samstämmighet mellan Europakonventionens och regeringsformens skyddsnivåer, fastän Sverige ju har tillträtt och även inkorporerat Europakonventionen i den svenska rättsordningen. Det här problemet skulle man kunna lösa, menar vi, genom att antingen upphöja Europakonventionen till grundlag eller utvidga tillämpningsområdet i 2 kap. 12 § regeringsformen till att även omfatta Europakonventionen.

Fru talman! I reservation nr 8 talar vi för en negativ föreningsfrihet. Det är ju så att vi har rätt att organisera oss fritt i det här landet, men rätten att utan sanktion utträda ur en förening är inte lika självklar. Vi exemplifierar det med att Arbetsdomstolen till exempel vid flera tillfällen har slagit fast att en medlem i en facklig organisation har rätt att lämna organisationen på egen begäran, men att det fortfarande förekommer att fackliga organisationer nekar eller ställer upp hinder av olika slag om en medlem önskar utträda. Det här är, tycker vi, otillfredsställande.

Man kan också peka på svårigheter för arbets sökande som kanske inte tillhör rätt fackförbund eller som inte är organiserade i något fackförbund över huvud taget att få anställning därför att arbetsgivaren förvägras av fackliga hänsyn rätten att anställa någon, eller i varje fall utsätts för påtryckningar om att acceptera att ansluta sig till ett kollektivavtal. Det menar vi inskränker rätten att vara fritt organiserad. Ett bättre skydd i detta avseende efterlyser vi i den reservationen.

Vi pekar i reservation 10 på att regeringen i allt högre grad och allt oftare använder sig av retroaktiv lagstiftning på skatteområdet. Det finns möjligheter i lagen att använda sig av undantag för att ha retroaktiv lagstiftning på skatteområdet, men meningen med den regeln är att den ska användas ytterst restriktivt.

Vi tycker oss förmärka att regeringen har använt undantaget i lite högre grad än vad som egentligen är avsett. Därför bör man koncentrera uppmärksamheten på regeringsformen när det gäller ett mer principiellt förbud mot retroaktiv skattelagstiftning. Den bör skärpas.

I reservation 14 framhåller vi att det vore av värde om vi fick en mer samlad och sammanhållen diskrimineringslagstiftning. Den är nu spretande på olika håll. Om man sammanför den till en lag skulle man också kunna följa upp det med en mer sammanhållen antidiskrimineringsmyndighet eller ett NR-ämbete i stället för en rad olika ombudsmannainstitutioner som vi i dag har.

Vi föreslår helt enkelt att man strävar efter en mer sammanhållen antidiskrimineringslagstiftning. Det talar vi oss varma för i reservation 14.

Fru talman! I reservation 17 gör vi slutligen gemensam sak med de övriga borgerliga partierna och reserverar oss till förmån för att vi bör få en förstärkning av äganderätten. Den bör kunna bli föremål för behandling och utredning i den författningsutredning som är under tillskapande.

Det finns anledning att också lyfta fram skyddet som finns i 2 kap. 18 § regeringsformen men även i Europakonventionen och peka på de möjligheter som där anvisas att låta äganderätten omfatta annan egendom än bara mark och byggnader, som oftast är fallet i dag. Det finns till exempel inget skydd för immaterialrättsliga rättigheter på äganderättsområdet. Det bör ses över.

Fru talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservation 1 som vi moderater har i betänkandet.

Anf. 29 LISELOTT HAGBERG (fp):

Fru talman! För ungefär ett år sedan debatterade vi ett liknande betänkande som det vi debatterar här i dag. Den gången hade betänkandet föregåtts av en djupare behandling. I år har konstitutionsutskottet valt att behandla de aktuella motionerna på ett förenklat och översiktligt sätt.

När man läser betänkandets rubrik kan det tyckas märkligt med tanke på att ämnet både är tungt i sig och grundläggande för människors liv och livskvalitet. Ett ämne som fri- och rättighetskyddsfrågor är något som berör eller borde beröra oss varje dag på ett eller annat sätt.

För oss liberaler är det själva grunden i vår ideologi och övertygelse, kampen för större frihet. Var och en ska ha rätt att förverkliga sina drömmar om ett gott liv. Politiken ska riva hinder och skapa förutsättningar, inte bestämma hur vi ska leva våra liv. Därför sätter vi mångfald före enfald och tolerans före intolerans.

Människors fri- och rättigheter har utvecklats och utvecklas alltjämt. Vi kommer inte att få uppleva den dag då vi kan sätta oss med armarna i kors och säga: Nu är arbetet fulländat. Många är nämligen de människor som kämpat och kämpar för större frihet och rättighetsskydd. Samtidigt arbetar andra i motsatt riktning.

Betänkandet behandlar drygt tioalet rubricerade ämnen. Jag tänkte beröra ett par av dem.

För en tid sedan debatterade vi här i kammaren frågor som gäller människors rätt att både tillhöra trossamfund och rätten att helt stå utanför ett sådant. Enligt lagen om trossamfund gäller inte ett avtal eller ett löfte som strider mot en sådan bestämmelse. Bestämmelsen innebär att

varje trossamfund måste ge den som vill möjlighet att utträda ur samfundet.

När det gäller rätten att ansluta sig till en förening borde rimligen också följa en rätt att utan sanktion utträda ur en förening. Enligt den tolkning som Europarådets organ i Strasbourg gett Europakonventionen är också den negativa föreningsfriheten skyddad på svensk arbetsmarknad.

Trots att Arbetsdomstolen vid flera tillfällen klargjort att en medlem i en facklig organisation har rätt att lämna en organisation på egen begäran förekommer det fortfarande att fackliga organisationer nekar eller ställer upp hinder då en medlem önskar att utträda.

Rätten att stå utanför en förening är alltså inte något självklart i vårt land. Regeringsformen ger inte tillräckligt skydd i detta avseende. Regeringen bör därför lägga fram ett förslag i syfte att förstärka skyddet för den enskildes rätt att stå utanför en organisation.

Fru talman! Jag har för avsikt att fortsätta min argumentation på temat förändringar i regeringsformen. I 2 kap. 15 § står nämligen följande: ”Lag eller annan föreskrift får ej innebära att någon medborgare missgynnas därför att han med hänsyn till ras, hudfärg eller etniskt ursprung tillhör minoritet.” Vår uppfattning är att homosexuella, bisexuella och transpersoner även bör omfattas av regeringsformens förbud mot missgynnande.

Efter många års diskussioner har bestämmelsen om hets mot folkgrupp utvidgats till att omfatta hets med anspelning på sexuell läggning. Det tycker vi är positivt. Men det är bekymmersamt att lagens utformning innebär att transpersoner utestängs från skydd mot hets. När nazister hetsar gör de ingen skillnad på å ena sidan homo- och bisexuella och å andra sidan transpersoner.

Öppenhet och respekt gentemot homosexuella, bisexuella och transpersoner är en förutsättning för alla människors rätt och möjlighet att kunna leva ett värdigt liv oavsett sexuell läggning eller könstillhörighet. Det finns alltför många exempel på att människor behandlas på ett intolerant och diskriminerande sätt just för att de är homosexuella, bisexuella eller transpersoner. Människors trakasseras och missgynnas dagligen, vilket är helt oacceptabelt.

Vi vet alla att riksdagen har gjort olika typer av uttalanden under en rad av år bakåt i tiden till stöd för de grupperna. Men det räcker inte. Trots riksdagens olika ställningstaganden diskrimineras fortfarande homosexuella, bisexuella och transpersoner. Vår uppgift är att arbeta för ökad tolerans och respekt för människors rätt att välja vem de vill leva med.

Så länge en människa inte skadar andra människor eller inskränker en annan människas frihet måste hon eller han ha rätt att välja vilket liv hon eller han vill leva och bli respekterad för just det valet.

Fru talman! Arbetet med att bekämpa diskriminering, våld och hot mot homosexuella, bisexuella och transpersoner måste bedrivas på olika nivåer. Samarbetet inom EU handlar inte bara om att skapa förutsättningar för tillväxt och välstånd. Ytterst handlar det om att Europas länder ska arbeta gemensamt för demokrati och mänskliga rättigheter.

EU har tagit ställning för sexuellt likaberättigande och har därmed spelat en viktig roll för att stärka homo- och bisexuellas situation. De

länder som om bara någon dag kommer med i EU-gemenskapen har avskaffat förbud mot homosexualitet och rensat i annan diskriminerande lagstiftning.

EU:s handlingsprogram för att motverka diskriminering ger stöd för projekt där frivilliga organisationer och arbetsmarknadens parter utvecklar nya metoder för att motverka diskriminering. Det handlar om det så kallade EQUAL-programmet.

Vid närmare granskning har det visat sig att av ett stort antal projekt som beviljats stöd är det bara ett fåtal som specifikt handlat om diskriminering på grund av sexuell läggning. Inget projekt har uttryckligen inkluderat diskriminering på grund av könsidentitet.

Här är det viktigt att vi engagerat agerar på ett lämpligt sätt inom EU så att framtidens satsningar mot diskriminering på ett bättre sätt lyfter fram det behov som finns av att utveckla nya metoder för att förebygga och motverka diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet.

Jag vill avslutningsvis yrka bifall till reservation nr 13, men vi står förstas bakom alla reservationer där Folkpartiet finns med som undertecknare.

Anf. 30 TUVE SKÅNBERG (kd):

Fru talman! När jag och familjen spelar Monopol hemmavid utser vi förstas en som har hand om banken och spelreglerna. När spelreglerna ska läsas upp för någon som inte har spelat det här spelet tidigare är det rätt svårt att göra det fängslande och intressant. Det är vår uppgift här och nu. Vi ska försöka att åskådliggöra hur vi vill ha små ändringar i regelsystemet som handlar om Sveriges lagstiftning, grundlagar och de fri- och rättigheter som konstitutionsutskottet hanterar.

Jag ska göra mitt bästa för att pigga upp det, men ha tålamod – det är ingen lätt materia att försöka göra intressant! Ändå är den väldigt viktig. Det är de här reglerna som handlar om hur vi som demokratiska medborgare ska kunna känna oss trygga och fria i Sverige och i Europa.

Det är redan sagt att vi hanterat ett antal motioner från den allmänna motionstiden som redan har blivit hanterade och att detta är en översiktlig redovisning av partiernas ståndpunkter. Det gäller vad vi skulle vilja förändra och i vilken riktning vi skulle vilja förändra det gemensamma regelverket.

Låt mig, åtminstone översiktligt, ta upp det som Kristdemokraterna nämner i sina motioner.

I reservation 2 går vi igenom ett utvidgat skydd för fri- och rättigheter. Vi talar om de grundläggande kriterierna för en fungerande rättsstat. Rättsordningen måste präglas av rättslikhet, rättssäkerhet, rättstrygghet, rättstillgänglighet och öppenhet, skriver vi i vår reservation. Rättsnormen ska ha sin utgångspunkt i det som är etiskt godtagbart. I reservationen pekar vi på att vi vill närma oss det som man skulle kunna kalla för ett normalt europeiskt betraktelsesätt på rättsstaten, och successivt sortera ut rättspositivismen ur det rättsliga perspektivet. Det finns någonting som är rätt och riktigt och etiskt godtagbart oavsett vilka majoriteter som finns i riksdagen.

Vi tror att det skulle vara värdefullt att utreda huruvida även fri- och rättigheter mellan enskilda bör grundlagsfästas, och inte som nu i huvudsak vara inriktade på förhållandet mellan den enskilde och det allmänna.

När jag nu kommer till reservation 3, fru talman, vill jag yrka bifall till den. Det gäller ett förslag om en värdekommission. En sådan har gått av stapeln i Norge. Under en längre tid talade det norska samhället på alla nivåer, i skola, i kommuner, i fylken, i deras motsvarighet till riksdagen – Stortinget – om vilken etisk grund samhället har och vilka värderingar som ska ligga till grund för det.

Vi tror att det skulle behövas en svensk värdekommission, där själva tanken är att samtalet, debatten, om de grundläggande mänskliga värdena skulle befruktas av en sådan värdekommission. Där skulle det kunna finnas anledning att fokusera på frågeställningar om vilka de grundläggande värdena för ett gott samhälle är, vilka inspirationsgivarna för dessa är och hur vi tillägnar oss etiken eller värdena – familjens, skolans och rättssystemets. Det kan också vara mediernas och övriga signalgivares betydelse som värde- och normöverförare, hur rättssystemet och rättstänkandet byggs upp utifrån den gemensamma värdebasen, samhällsekonomis beroende av en fungerande etik i form av tillit och förtroende, ekonomins drivkrafter, familjens betydelse för ett gemenskapstänkande, värdebasens betydelse för uppbyggande av företags- och organisationskulturer, värdebasens utveckling och betydelse i ett informationssamhälle och så vidare. Allt detta skulle kunna beröras i en värdekommission, och vi vill återigen lägga fram det för riksdagens prövning.

I reservation 5 talar vi om rätten till liv. Det väsentliga med en portalparagraf i vår lagstiftning är att ålägga det allmänna att positivt verka för att rättigheten i fråga skyddas och främjas. Vi menar – och jag tror inte att någon kommer att säga emot mig – att den mest grundläggande av de mänskliga rättigheterna är rätten till liv. Vi menar att det bör ingå i regeringsformens värdeorientering genom målsättningsstadgandena. Det behövs ett tillägg till 1 kap. 2 § regeringsformen med en innebörd att den offentliga makten ska utövas med respekt för människovärdets okränkbarhet, alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet.

I den sjunde reservationen talar vi om samvetsfrihet. Man kan säga att det naturligtvis finns en sådan; du får ha vilket samvete du vill bara det inte leder till några radikala krav på omgivningen. Men vi menar att det hör till de grundläggande mänskliga rättigheterna i en rättsstat att kunna vägra att utföra något för sitt samvetes skull utan att få en rättslig eller annan påföljd.

Egentligen handlar det inte så mycket om att vi vill tillföra någonting i svensk lagstiftning. Frågan är i stället hur Sverige ska tillämpa Europakonventionen, som redan är en del av svensk lagstiftning sedan sju år tillbaka. Där finns talet om en samvetsfrihet. Frågan är hur den ska implementeras i svensk lagstiftning i övrigt.

Den negativa föreningsfriheten berörs i reservation 8. Det har redan ordats om den, och jag ska inte utveckla det vidare. Det handlar om rätt att utan sanktion kunna utträda ur en förening.

I reservation 9 vill vi ha åtgärder mot rasistiska organisationer. Vi tror att det skulle vara meningslöst att direkt förbjuda rasistiska och likvärdiga organisationer. De skulle ganska snabbt återuppstå under ett annat

namn i morgon. Vi tror att det är effektivare att kriminalisera det enskilda deltagandet i organiserad rasism. Därför vill vi att regeringen ska utreda åtgärder för att få ett tydligt generellt grundlagsstöd så att enskilds stöd till eller deltagande i en rasistisk organisation, terroristgrupp eller annan organiserad brottslighet ska kriminaliseras.

I reservation 10, som också har kommenterats tidigare, talas det om retroaktivitetsförbudet. Vi nämner i reservationen att regeringen då och då föreslår lagstiftning med retroaktiv tillämpning på ett skatteområde. Det menar vi är felaktigt. Det är nödvändigt att regeringsformens principiella förbud mot en retroaktiv skattelagstiftning skärps så att man inte i efterhand kan åka på en smäll på grund av det som har varit tidigare i skattehänseende.

I reservation 11 talar vi om rättsligt bindande skyddsregler för diskriminering. Vi menar att det behövs ett tydligt diskrimineringskydd för människans integritet oberoende av religion, ålder, ras, hudfärg, kön, språk, sexuell identitet, genetiska särdrag, börd, ekonomisk och social ställning, funktionshinder och etnisk och politisk tillhörighet. Vi tror att sådana formuleringar blir opinionsbildande och att de är viktiga i sig, men vi vet ju att de inte kan användas i en rättslig process. Det riskerar att bara bli vackra ord och en allmän riktningsgivare. Detta är någonting som vi tycker är värdefullt, och därför menar Kristdemokraterna att det är angeläget med skyddsregler i grundlagen som är rättsligt bindande och som kan användas i rättsliga processer.

Äganderätten har redan kommenterats. Jag bara konstaterar att också Kristdemokraterna vill att den privata äganderätten ska skyddas och stärkas jämfört med hur situationen är i dag.

Anf. 31 KERSTIN LUNDGREN (c):

Fru talman! Alla människors lika rätt och värde är utgångspunkten för vår politik från Centerpartiets sida likväl som för många andra.

Det område som vi berör här i dag handlar just om alla människors lika rätt och värde. Det är någonting som vi har formulerat på ett universellt plan i FN:s deklaration om mänskliga rättigheter och som vi har formulerat inom Europarådet genom Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Vi diskuterar det också i EU-sammanhang när det gäller mänskliga rättigheter. Hos oss, i vår grundlag, gäller det fri- och rättigheter. Det är någonting som man också läser om i skolorna som en viktig del av skyddet för den enskilde.

Vår utgångspunkt när det gäller den här delen av grundlagen – fri- och rättighetsområdet – hänger samman med vår syn på hur vi vill utveckla samhället. Det är ett samhälle byggt underifrån, ett samhälle som är decentraliserat och där den offentliga makten är uppdelad på olika nivåer. Vi vill se en sådan konstitution, men det leder oss också till att vi måste stärka de individuella rättigheterna. Den enskilda människan måste ha en säkerhet när det gäller just alla människors lika rätt och värde. Det måste tydliggöras och förstärkas. Det pekar vi på i reservation nr 4, som jag yrkar bifall till. Den handlar om behovet av att stärka de individuella rättigheterna för att balansera den offentliga makten.

I det här betänkandet, som rör just 2 kap., har vi lyft fram ett antal frågor som i mångt och mycket redan har berörts. Flera partier i oppositionen är överens när det gäller den negativa föreningsfriheten. Alla män-

niskor ska ha rätt att gå in i en förening, men man måste också ha rätt att lämna föreningen utan risker. Det markerar vi samfällt.

Vi är också eniga om att det principiella förbud mot retroaktiv lagstiftning på skatteområdet som finns i regeringsformen inte är tillfyllest. Trots att det sägs att man inte ska ha retroaktiv lagstiftning på detta område har vi sett åtskilliga exempel på att så blir fallet. Det drabbar enskilda och företagare som har arbetat utifrån en förutsättning med vissa villkor och som sedan får dessa villkor förändrade, ibland med mycket allvarliga följder, när den här kammaren fattar beslut om retroaktiv lagstiftning.

Det finns ett område som vi också har berört som handlar om homosexuella, bisexuella och transsexuella. Där har vi fått en förändring i grundlagen för något år sedan. Men vi anser att det finns skäl att också ta med det som finns i en motion från bland annat Miljöpartiet, Folkpartiet, Vänstern och Centerpartiet. Det handlar om att föra in begreppet sexuell läggning i 2 kap. 15 §.

Det finns en punkt till som rör just HBT-gruppen och möjligheten till EU-stöd. Trots att Centern inte har skrivit på reservation nr 16 kommer vi att stötta den om det skulle bli omröstning i kammaren. Den stämmer med vår bild av att säkra alla människors lika rätt och värde alldeles oaktat sexuell läggning eller annat.

Fru talman! Eftersom jag har för avsikt att vara lite kortfattad den här gången vill jag avslutningsvis beröra en punkt som rör äganderätten. Där anser vi också att det är angeläget att förändra balanspunkten. Vi måste få ett stärkt skydd för äganderätten. Det ligger förslag här i kammaren nu som innebär ytterligare inskränkningar när det gäller till exempel ledningsrätten. Vi tycker att det är viktigt att markera att äganderätten inte ytterligare får inskränkas. Av det skälet står vi bakom reservation nr 17.

Fru talman! För tids vinnande, när omröstningen så småningom kommer, tänker jag nöja mig med att yrka bifall till min reservation nr 4. Jag står självfallet bakom alla andra reservationer där vi finns med samt den reservation som jag nämnde om EU-stöd till HBT-organisationer.

Anf. 32 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Jag fick inte någon mat alls på ett och ett halvt år. Det enda som fanns var ett salladsbord där vegetarianerna kunde plocka, och ibland fanns lite böngroddar också. Skolsköterskan sade att eleverna lätt kunde tillgodogöra sig en tredjedel av sitt näringsbehov genom att äta salladen.

Dessa rader skickades till Miljöpartiet från en studerande i Ronneby. Det tragiska är att de inte är unika. Brevhögarna växer hos oss med berättelser från arga, ledsna eller besvikna veganer. Deras skolgång ser ofta inte ut som de andra barnens och ungdomarnas. De får ingen ordentlig skollunch och tvingas försöka hänga med på eftermiddagens lektioner på mer eller mindre fastande mage varje dag. De tvingas till och med till läkare så att de kan få intyg att visa upp för skolbispisningen för att kunna försvara sin valda livshållning. Medvetna veganers etiska val respekteras inte. Skolbispisningen kanske till och med hävdar att mat som innehåller animaliska produkter är vegansk.

Diskrimineringen mot veganer i skolan, och på andra offentliga inrättningar också, och oviljan att respektera deras legitima behov tar sig

många uttryck. Naturligtvis finns det ställen som är alldeles utmärkta på att servera även vegansk mat, och läkarintyg behövs inte överallt. Den självklara rätten att etiskt välja sin kosthållning respekteras också på ett växande antal skolor i dag. Men även om det inte är riktigt så illa överallt får det inte vara en anledning att inte agera mot särbehandling och orättvisor där de finns. Staten bör behandla alla lika, oavsett religiös övertygelse, hudfärg, kön och etiska ståndpunkter – så var det ju tänkt.

Men sanningen är att just veganer fortfarande i stor utsträckning särbehandlas negativt. På samma sätt, kanske av mer okunnighet än av illvilja, drabbas också de som av religiös övertygelse behöver särskild kost. Halal eller kosher kan vara okända begrepp på många ställen.

Det här är i grunden ett demokratiproblem som rör människors rätt och, i skolans fall, elevens möjlighet att på likvärdiga grunder tillgodogöra sig undervisningen. I reservation 6 kräver jag och Miljöpartiet att regeringen skyndsamt ska arbeta fram ett lagförslag som garanterar att vegetarianer och veganer får fullvärdig mat på skolor, behandlingshem och fängelser. Jag yrkar bifall till den reservationen.

I betänkandet behandlas även frågor rörande homo- och bisexuella samt transpersoner. Det handlar om att införa sexuell läggning som minoritetsgrund. Vi menar att man också ska titta över fenomenet *queer* och formulera åtgärder för att motverka tvingande heteronormativitet.

Jag står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall bara till nr 6.

(forts. 11 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.57 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då frågestunden skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

10 § Frågestund

Anf. 33 TALMANNEN:

Klockan är 14. Det är veckans frågestund. Regeringen företräds av kulturminister Marita Ulvskog som också svarar på allmänpolitiska frågor, utrikesminister Laila Freivalds, statsrådet Mona Sahlin, statsrådet Hans Karlsson och statsrådet Morgan Johansson.

Frågestund

Vakten vid svenska ambassaden i Bagdad

Anf. 34 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! Min fråga går till utrikesminister Laila Freivalds.

År 1991 lämnade Sverige vår ambassad i Bagdad i Irak. Under perioden fram till nu har vaktmästaren Ibrahim Abu Ali Souza vaktat och underhållit vår ambassad där nere. Han har med vapen i hand förhindrat att ambassaden har plundrats under det sista Irakkriget. Allt det har han gjort för en lön av mindre än 100 svenska kronor.

Abu Ali blev för ett år sedan lovad en resa till Sverige av Utrikesdepartementet som tack för de hjältemodiga insatserna. Han sade att det var hans högsta önskan efter att ha jobbat på ambassaden i väldigt många år. Men en sådan resa har inte blivit av.

Min fråga till utrikesministern blir: När tänker regeringen bjuda in Abu Ali till Sverige, och vilka åtgärder tänker regeringen vidta så att den här resan kan bli av? Är det möjligt att svenska staten kan låta bevaka byggnaden under tiden? Han vill inte lämna ambassaden obevakad.

Anf. 35 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Det är riktigt att det pågår en diskussion om att inbjuda denna man som så ståndaktigt har försvarat våra intressen i Bagdad att komma till Sverige. Såvitt jag vet pågår en sådan diskussion. Det finns konkreta planer. Men jag har ingen närmare information om varför de hittills inte har realiserats. När de kommer att realiseras kommer vi givetvis att vidta de åtgärder som är nödvändiga för att fortsätta bevakningen av vår ambassadbyggnad, även om jag inte är säker på att det egentligen är något beslut ifrån det svenska utrikesdepartementet om bevakningen för närvarande.

Anf. 36 TOBIAS BILLSTRÖM (m):

Herr talman! För nästan ett år sedan, den 6 juni, skrev jag och två av mina riksdagskolleger, Peter Danielsson och Henrik von Sydow, till den dåvarande utrikesministern och anhöll om att Abu Ali som tack för sina hjältemodiga insatser skulle få en svensk förtjänstorden. Det känns som att det är en naturlig sak för Sverige efter alla de här insatserna.

Hittills har regeringen inte vidtagit någon åtgärd på den här punkten heller. Min följdfråga till utrikesministern blir: Kommer regeringen att tilldela Abu Ali en svensk förtjänstorden som tack för hans insatser vid beskyddet av ambassaden?

Anf. 37 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Jag är övertygad om att frågan hanteras helt i enlighet med det protokoll vi har.

Spritreklam i det digitala marknätet

Anf. 38 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! För en tid sedan meddelade regeringen att Stenbecksföretaget MTG fick ett antal sändningstillstånd i det digitala marknätet. Av medierna har framgått att MTG tänker avstå från reklam som är riktad till barn men att man tänker fortsätta med spritreklam. Det får vi ta upp nästa gång man söker tillstånd, säger kulturministern enligt Dagens Nyheter.

Det är lite svårt att tro att detta är rätt återgivet. Om man har möjlighet att få bort spritreklamen nästa gång borde det väl finnas ännu större

möjlighet att få bort den meddetsamma innan tillståndet har delats ut. Uppenbarligen har MTG en skicklig lobbyist som har utverkat i varje fall en tid av spritreklam här i det digitala nätet.

Min fråga till kulturministern är: Vad tänker kulturministern göra för att så fort som möjligt undanröja risken för spritreklam i det svenska digitala marknätet?

Anf. 39 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Gabriel Romanus sätter fingret på de otillfredsställande konsekvenserna av satellitdistribuerad television. Det är viktigt att Folkpartiet så småningom kommer till insikt om att man bör stödja digitaliseringen av marknätet. På det viset blir det lättare för oss att se till att nationell lagstiftning så småningom kan efterlevas också när det gäller satellitsändningar.

Problemet med MTG:s sändningar är att de sänder från Storbritannien. Där är det brittiska regler som gäller. Vi kan inte med svensk lagstiftning tvinga dem att inte sända barnreklam. Vi kan inte tvinga dem att inte sända alkoholreklam. Däremot har MTG valt, när de nu går in i det digitala marknätet, att göra ett eget åtagande att inte sända barnreklam. Det är något som vi inte har förhindrat dem att göra, men vi kan inte hävda svensk lagstiftning. Marknätet kommer att vara viktigt för att kunna göra det så småningom.

Anf. 40 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Det som förvånar en är att om det skulle vara möjligt att få dem att avstå från spritreklam nästa gång de söker tillstånd så borde det väl vara möjligt att få dem att avstå från det redan nu. Om de kan avstå från barnreklam kan de väl avstå från spritreklam. Är det inte så att ni glömde bort att kräva att de också skulle avstå från spritreklam? I så fall hade det varit snyggare att erkänna det: Vi glömde det, men vi ska ta det nästa gång.

Att Stenbeck har en högt uppsatt och framstående lobbyist är visserligen sant, men man kunde önska att han ägnade sig åt något annat än att främja alkoholförsäljning.

Anf. 41 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! I Kulturdepartementet behandlar vi alla TV-företag lika. När det gäller detta åtagande om barnreklamen är det ett frivilligt eget åtagande som MTG har gjort. Det är ingenting som vi har kunnat kräva av dem. De har bara begärt ett ettårigt tillstånd och fått ett sådant för att sända i det digitala marknätet. Vem vet, de kanske gör ett frivilligt åtagande som gäller alkoholreklamen nästa gång. Men vi kan icke hävda svensk lagstiftning på detta område.

Det är ett problem med satellitsändningar. Jag hoppas att Gabriel Romanus kommer att hjälpa till att ändra Folkpartiets uppfattning i den frågan och stödja det digitala marknätet i fortsättningen.

Frågestund

Anf. 42 MATILDA ERNKRANS (s):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa min fråga till kulturminister Marita Ulvskog.

Hemma i Örebro län pågår ett mycket viktigt arbete när det gäller biblioteksverksamhet för döva. Många tar för givet att döva kan ta del av det ordinarie utbudet av litteratur på biblioteken. Man glömmer då att döva inte har lärt sig svenska som små. De har inte hört svenska talas och har därmed svårt att läsa svenska.

Stadsbiblioteket och länsbiblioteket driver med stöd av Kulturrådet ett projekt som heter Resursbibliotek för döva. Projektet är treårigt och startade 2001. Själva tanken är att man ska samla litteratur för döva, av döva och om döva. Man ska ta till vara på den tekniska utvecklingen. Man ska ge information om projektet och sprida den till andra bibliotek, organisationer och privatpersoner.

Min fråga till ministern är: Hur kan ministern stödja utvecklingen av biblioteksverksamhet för döva inför framtiden? Hur kan vi göra projektet till en mer permanent verksamhet?

Anf. 43 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Under två års tid har Kulturrådet stöttat resursbiblioteket för döva i Örebro. Det har varit en väldigt viktig och bra verksamhet. Jag vet att de nu jobbar med ansökan för innevarande år. Tanken är att det ska vara ett treårigt projekt.

Sedan gäller det framtiden. Vad händer när projektet tar slut? Hur blir det 2005 och framöver? Kulturrådet har ett väldigt tydligt uppdrag, dessutom särskilda pengar, att göra litteratur och kultur i största allmänhet tillgänglig för människor med olika funktionshinder, till exempel de döva.

Jag vet ännu inte vad de kommer att komma fram till tillsammans med Länsbiblioteket i Örebro län och kommunen, men de arbetar väldigt ambitiöst med detta. Det är ett sätt att genomföra den handikappolitik som vi beslutade om år 2000 och som rymmer kulturen i väldigt betydande grad, inte minst litteraturen och läsandet.

Anf. 44 MATILDA ERNKRANS (s):

Herr talman! Jag vill tacka för svaret från ministern. Det känns betydande. Jag hoppas också att jag med min fråga har väckt nyfikenhet och tankar inför framtiden.

Men jag vill också passa på att göra ytterligare ett medskick som vi kan behöva fundera på inför framtiden. Det gäller litteratur på teckenspråk.

Med teknikens hjälp kan man i dag ge ut litteratur på teckenspråk i form av teckenspråksböcker på dvd, cd-rom eller video. Här finns dock ett problem: I dag räknas inte litteratur på teckenspråk som litteratur utan som film eftersom det ges ut på ett medium som har rörliga bilder. Det gör att detta inte faller under bibliotekslagens bestämmelser om att biblioteken ska tillhandahålla litteratur avgiftsfritt till utlåning.

Detta tycker jag är lite olyckligt. Jag hoppas att ministern kan ta med sig det för framtiden.

Anf. 45 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Vi har naturligtvis uppmärksammat det här problemet. Tal- och punktskriftsbiblioteket har uppmärksammat det, och regeringen har uppmärksammat det. Just nu sitter en utredare som arbetar med frågan om teckenspråket och hur det ska kunna användas på ett helt annat sätt än tidigare.

Ungdomar och alkohol

Anf. 46 ANNIKA QARLSSON (c):

Herr talman! Det är vår ute. Solen lyser, och det blir allt ljusare och härligare. Jag hoppas att regeringen också hinner vara ute och njuta av solen.

Ljusare och varmare – det innebär valborg, och för väldigt många ungdomar innebär det tyvärr den allra första fyllan. Runtom i landet är vi många föräldrar som på vårt håll försöker agera i de här frågorna och finnas med och stötta ungdomarna. Det finns också många frivilligorganisationer som är aktiva i detta.

Det skulle dock vara intressant att höra också vad statsrådet Morgan Johansson känner att man från regeringens håll kan göra för att stödja föräldrarna i den viktiga fråga det här handlar om.

Anf. 47 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är en alldeles riktigt notering att göra just dagarna inför valborg, som ju mycket riktigt innebär debut för många när det gäller alkohol. Vi har också sett att detta har gått ned i åldrarna på senare år. Det blir allt tidigare debutålder. Totalt sett har också drickandet bland unga ökat de senaste 15 åren.

Vi har från regeringens sida försökt gå in med ganska mycket pengar för att stödja lokala förebyggande initiativ. Det handlar om närmare 600 miljoner kronor under de närmaste åren, som vi gick fram med i samband med den alkoholhandlingsplan som riksdagen ställde sig bakom för några år sedan. Det vi nämligen nu måste satsa mer på när det gäller alkoholpolitiken är att bli bättre på att förebygga denna problematik. Jag tror att dessa pengar har haft väldigt stor betydelse under de här åren.

Detta kanske också kan vara en del av bakgrunden till att vi enligt siffror från CAN, Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning, nu faktiskt börjar se en avtagande trend åtminstone när det gäller niondeklassarnas drickande.

Anf. 48 ANNIKA QARLSSON (c):

Herr talman! För egen del firar jag i morgon valborg med att vara ute och nattvandra, och det tror jag att jag gör i gott sällskap. Vi är många runtom i landet som agerar på det viset.

Vi har också ungdomsorganisationer som är aktiva i de här frågorna.

Det jag kan känna saknas, vilket jag ofta möter bland både föräldrar och ungdomar, är kunskapen om de skador det faktiskt innebär att dricka alkohol i unga år och att dricka för stora mängder alkohol. Föräldrar saknar ibland fakta för att fullt ut kunna agera och våga stå emot ungdomarnas krav på att få vara ute och festa.

Jag menar inte att ungdomar ska ha tråkigt och att föräldrar bara ska stå och gnata. Det handlar om ett hälsoperspektiv och att framtida generationer ska må bra.

Det jag lite grann efterfrågar är något slags kampanj för att öka fakta-kunskapen – inte skräckpropaganda, för det tror jag inte går hem utan bara får motsatt effekt, utan en upplysande kampanj som visar vad det verkligen innebär.

Anf. 49 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag tror också att det finns mycket att göra på just det området. Det handlar om att skapa mer alkohol- och drogfria ungdomsmiljöer. Det handlar också om att bli bättre på informationssidan.

Vi har en alkoholkommitté som har jobbat väldigt aktivt de senaste åren med just detta, framför allt inriktat mot ungdomar och föräldrar.

Vi ger nu årligen ut en bok som heter *Tonårsparlören* och som går ut till alla som har ungdomar på högstadiet – sjunde och åttonde klass, tror jag – som ett stöd för föräldrarna att ta en dialog med sina ungdomar om problemen kring alkohol och drickande generellt sett och självklart också narkotikafrågan.

Jag tror att detta är en sådan fråga som vi måste fortsätta att vidareutveckla. Det handlar både om informationssidan och om att återupprätta den ungdomspolitik där man skapar utrymme och alkohol- och drogfria miljöer för ungdomar. Det tror jag är oerhört viktigt.

Karensdagen

Anf. 50 KENNETH LANTZ (kd):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till statsrådet Karlsson. Det gäller karensdagen.

Ännu en gång har vi fått ett budgetmaterial i vår hand, och vi saknar även denna gång åtgärder med anledning av det resonemang som har funnits angående karensdagen. I höstas läste jag i budgetpropositionen att en teknisk översyn skulle göras av reglerna för karensdagen. Från regeringens sida beklagade man sig över att detta inte blivit gjort under det senaste året. Nu har det snart gått ytterligare ett år utan någon tydlig signal om vad som komma skall angående karensdag och karensavdrag.

Vad avser Hans Karlsson att göra med denna fråga? Är det en extremt lång karensdag vi har att genomlida innan det blir några åtgärder vad beträffar karensdagen? Vad gör regeringen åt frågan?

Anf. 51 Statsrådet HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Det kommer förslag om en förändrad karensdag. Det var faktiskt meningen att det förslaget skulle vara med i den departementskrivelse som nu har remitterats med anledning av de förslag till ohälsåtgärder som vi presenterar. Det återstod ytterligare en teknisk fråga att lösa mellan sjuklönelagen och de bestämmelser som ska tillföras för att få denna karensdag, som vi avser ska vara en tjugondel av lönen och som också ska gälla alla.

Min avsikt är att ett sådant förslag ska vara med när det åtgärds paket som vi nu förbereder ska träda i kraft den 1 januari 2005.

Prot. 2003/04:105
29 april

Anf. 52 KENNETH LANTZ (kd):

Herr talman! Det finns faktiskt ett och annat förslag som redan är inlämnat. Från näringslivet har man också uppmärksammat regeringen på alternativ när det gäller hur man skulle kunna göra detta.

Vi får väl utgå från att det svar som nu på det här sättet har fått komma ut i offentlighetens ljus inte nonchaleras utan att det blir ett konkret arbete från regeringens sida. Kan vi räkna med att det händer någonting till nästa skrivelse, såsom herr Karlsson härmed har lovat oss?

Anf. 53 Statsrådet HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Ja, avsikten är att det ska vara med i paketet med åtgärder den 1 januari 2005. Jag har bränt mig tidigare på att lämna den typen av tydliga besked. Jag tar dock den risken återigen och räknar med att jag kommer att klara det.

Diskriminering av ryssar i Lettland

Anf. 54 LOTTAN HEDSTRÖM (mp):

Herr talman! För två veckor sedan var jag och Peter Eriksson i Lettland och träffade världens första gröna premiärminister, Indulis Emsis. I något återhållna ordalag försökte vi ta upp diskussionen om mänskliga rättigheter för den drygt halva miljon ryssar som bor där och som ställs inför betydande svårigheter när de ska ansöka om lettiskt medborgarskap.

I morgon åker jag dit igen tillsammans med utrikesutskottet och får förhoppningsvis tillfälle att tillsammans med presidenten fira inträdet i Europaunionen.

Vad anser Laila Freivalds att jag bör framföra till henne om jag får chansen angående diskriminering av ryssar, nu när vi i Sverige så befriande i går bestämde oss för att vi inte ska diskriminera eventuella letter som kommer hit och vill arbeta?

Anf. 55 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Lettland har genomgått en noggrann prövning i samband med sin ansökan att bli medlem i EU, precis som de övriga nio ansökarländerna. Alla de tio länder som blir nya medlemmar den 1 maj uppfyller de krav som EU ställer vad gäller demokrati och mänskliga rättigheter, de så kallade Köpenhamnskriterierna.

Det betyder att EU har gjort bedömningen att det inte förekommer några sådan brott mot till exempel mänskliga rättigheter, diskriminering eller annat som är av det slaget att man inte uppfyller de normer som EU har fastställt för att man ska kunna bli medlem. Därför finns det egentligen ingen anledning för oss att kritisera för diskriminering.

Däremot har Sverige varit mycket engagerat under hela den tid som de baltiska länderna har förberett sig för medlemskapet när det gäller att underlätta för de rysktalande minoriteterna att bli medborgare i de nybildade staterna. Det har framför allt handlat om att underlätta deras möj-

Frågestund

lighet att lära sig landets språk. För det är ett krav för medborgarskap i de här länderna, på samma sätt som det är i många andra EU-länder.

Vi har investerat från svensk sida...

Jag får återkomma.

Anf. 56 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Herr talman! Tack för ett väntat svar.

Jag har här en PM från Utrikesdepartementet där det står: Situationen för de mänskliga rättigheterna i Lettland är överlag god, och diskriminering sanktionerad av staten förekommer inte i Lettland.

När jag var där demonstrerade skolungdomar. Och förra veckan var Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter här i Sverige. Han påtalade att det är synnerligen allvarligt att man inte ger nyfödda barn till icke-letter ett medborgarskap. Han delar inte EU:s uppfattning att man uppfyller några grundläggande kriterier.

Jag skärper min fråga och säger: När kommer UD att revidera sin syn på Lettlands förhållande till den ryska minoriteten?

Anf. 57 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Får jag avsluta där jag avbröt. Vi har investerat 25 miljoner kronor i utbildning i språket i Lettland.

När det gäller de nyfödda barnen – det är en fråga som har varit uppe till diskussion – vill jag peka på att de som tidigare kritiserade Lettland för att inte ge medborgarskap har fått anledning att ändra sig efter att man har satt sig in i situationen. Jag har informerat mig om att den lagstiftning som finns i bland annat Lettland är av samma slag som den vi har i Sverige, nämligen att icke-medborgare kan anmäla att de vill att deras barn som fötts i landet ska bli medborgare. Det är alltså ett enkelt förfarande. Man har samma förfarande i Lettland som vi har i Sverige.

Kvinnor i försvaret

Anf. 58 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Herr talman! Regeringen pratar om jämställdhet och att det behövs fler kvinnor i försvaret. Fler och fler flickor mönstrar frivilligt och gör lumpen helt frivilligt. De lägger 9 månader, 15 månader eller mer av sitt liv på militärtjänstgöringen. De här flickorna är ofta välmotiverade, duktiga, och många har målet att bli yrkesofficerare.

Till hösten stoppas all intagning till yrkesofficersutbildningen på grund av besparingar inom försvaret. Jag vet att det är många flickor som skulle ha blivit antagna nu till hösten. De är, kan man ju säga, grundlurade. De har ändå frivilligt lagt ned tid av sitt liv för att de hade en målsättning.

Min fråga till jämställdhetsminister Mona Sahlin är: Vad tänker ministern göra för att regeringens tal om fler kvinnor i försvaret inte bara ska bli vackra ord utan också verklighet?

Anf. 59 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag tycker inte att vare sig regeringens eller riksdagens tal om vikten av fler kvinnor i försvaret bara är vackra ord. Det är också en faktisk utveckling som har varit och är väldigt viktig.

Det är viktigt att vi får fler kvinnor i försvaret och att de kvinnorna inte behöver riskera att utsättas för diskriminering eller sexuella trakasserier. Men just när det gäller frågeställningen om Försvarshögskolan ber jag frågeställaren om ursäkt. Jag är inte insatt i just den frågan men lovar att genast gå till försvarsministern för att lyssna mer med henne.

Anf. 60 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m):

Herr talman! Då kan jag strö ytterligare lite salt i såren, Mona Sahlin, när det gäller jämställdhet och kvinnor i försvaret. Om försvaret nu ska spara och förmodligen avskeda 5 000 personer, många yrkesofficerare, vet Mona Sahlin precis som jag att lagen om anställningsskydd gäller. Det betyder att den som är sist in är först ut. Vilka är det, tror Mona Sahlin? Är det inte väldigt många kvinnor som under de senaste åren har sökt sig till försvaret? Det är de som kommer att åka ut ur försvaret nu.

Jag håller inte med Mona Sahlin. Det handlar inte bara om att i ord utan i handling se till att det blir fler kvinnor i försvaret. Jag pekar på två exempel som gör att det kommer att bli färre kvinnor i försvaret framöver. Tyvärr är det bara vackra ord från regeringens sida. Jag är rädd för att intagningsstoppet kanske inte bara gäller i höst utan fortsätter flera år precis som det gjorde med Polishögskolan.

Vilket råd ger Mona Sahlin till en flicka som precis har gjort lumpen och har väntat sig att komma in på utbildningen? Ska hon vänta ett år, och vad ska hon göra under tiden?

Anf. 61 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag ber att få återkomma just när det gäller Försvarshögskolan.

Men jag vill ändå hävda att jag som socialdemokrat blir ganska trött på att det alltid är anställningsskyddet som ska betraktas som ett problem. Jag är övertygad om att anställningsskyddet är något väldigt viktigt för de allra flesta, kvinnor som män, också för jämställdheten.

Det är typiskt för moderater att alltid se det som ska försvara rättigheter som ett problem, oavsett om det handlar om försvarsdebatt eller någonting annat.

Men ett seriöst svar på frågan och att analysera just Försvarshögskolan lovar jag att återkomma till.

Hemlösheten

Anf. 62 SOLVEIG HELLQUIST (fp):

Herr talman! Jag har en fråga till statsrådet Morgan Johansson om hemlösheten.

Det är inte bara i storstäderna som människor saknar någonstans att bo. Även i små kommuner där det finns överskott på bostäder saknar många tak över huvudet. Jag tänker på missbrukare, psykiskt sjuka och även människor som har betalningsanmärkningar. De har i dag svårt att

få bostad eftersom privata bostadsföretag och i synnerhet kommunala bostadsföretag har blivit mycket restriktiva.

Läget är också de facto så att alla inte vill bo tillsammans med missbrukare i ett aktivt missbruk. Samtidigt anser jag att det är en skälig levnadsnivå att ha tak över huvudet och en förutsättning för rehabilitering och ett drägligt liv.

Min fråga till statsrådet är: Hur tänker statsrådet att boendesituationen för till exempel gruppen missbrukare ska kunna lösas? Det behövs både övergångsboende och boende med särskild stödpersonal i en tid då kommunerna har så lite pengar och då den här gruppen konkurrerar med funktionshindrade, barn i barnomsorgen och så vidare.

Anf. 63 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Det är självklart att det inte är värdigt en välfärdsstat att människor tvingas bo i trappuppgångar och under broar. Det här tycker jag är en av de allra viktigaste frågorna för att hävda välfärdsstaten framöver och som vi måste bli mycket mer effektiva på.

Då handlar det om att gå till botten med själva problemen. Vad är det som grundlägger hemlösheten? Är det bara till dels ett bostadsproblem? Det är förstås en sak när det gäller hyresrätter och att ordna bostäder, men det kanske är ännu viktigare att vi får ordning på missbrukarvården och även psykiatrin.

Det handlar när det gäller missbrukarvården framför allt om att vi åstadkommer ett system med bättre eftervård. När man väl kommer ut från en vårdinsats, från en institution där man har varit, ska det finnas ett arbete eller utbildning. Det ska finnas en bostad. Det ska också helst finnas ett nytt socialt nätverk som fångar upp en.

Det är en bärande del i den reform på missbrukarvårdsområdet som vi nu vill göra. Vi har satt av lite pengar från vårpropositionen som ska fördelas mellan ett antal områden i höst. Jag hoppas att vi under den processen i höst kan ge svar på hur vi ska kunna förstärka den vårdkedjan.

Anf. 64 SOLVEIG HELLQUIST (fp):

Herr talman! Jag får tacka statsrådet för svaret. Jag delar meningen att det inte är ett bostadsproblem primärt utan att det är andra saker som ligger bakom. Vi vet ju alla att missbrukarvården har havererat och att tvångslagstiftningen heller inte fungerar.

Jag antar att det måste ha avsatts oerhört mycket pengar, för jag ser att missbrukarvården är i ett sådant allvarligt tillstånd att det liksom brinner i knutarna. För att det inte ska bli ett otrevligt samhälle måste man verkligen på något sätt lyfta fram den här frågan med kraft.

Anf. 65 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag delar den uppfattningen fullständigt. En också viktig sak att lyfta fram är prioriteringarna från kommunernas sida. Vi kan naturligtvis från statens sida gå in med pengar. Det är vi beredda att göra om man kan garantera att det finns en fungerande eftervård. Men det kanske också är viktigt att sätta sökarljuset på hur kommunerna har prioriterat de senaste åren.

Vi har en situation där antalet anställda i kommuner och landsting har ökat med 85 000 personer de senaste fem åren. Ungefär under samma tid har satsningarna på missbrukarvården skurits ned med 20 %, nästan 1 miljard. Det bekräftar vår bild, nämligen att de som inte har starka röster själva ofta kommer i kläm mellan de stora systemen, äldreomsorgen, barnomsorgen, skolan och så vidare. Det är då lättare att göra nedskärningar inom missbrukarvården. Det är för att lyfta fram frågorna generellt sett som vi vill ta ett ökat statligt ansvar i den delen.

Frivilliga uppdrag vid partiell sjukersättning

Anf. 66 SONJA FRANSSON (s):

Herr talman! Jag vill vända mig till statsrådet Hans Karlsson.

Det gäller en fråga om demokrati. Vi tycker att människor ska engagera sig i föreningslivet, i organisationslivet, i partipolitiken och på annat sätt för att vi ska ha en levande demokrati.

Om en person inte riktigt orkar med sitt arbete och får en partiell sjukersättning är det inte möjligt för den personen att bibehålla ett aktivt föreningsarbete, till exempel i en idrottsförening som kassör eller ett uppdrag som fritidspolitiker. Man måste lämna uppdraget eftersom man annars inte kan få partiell sjukersättning.

Däremot om man har hel sjukersättning finns det möjlighet att behålla viss fritidssysselsättning, som naturligtvis inte ska inverka på sjukdomsbilden. Jag undrar hur ministern tänker lösa problemet.

Anf. 67 Statsrådet HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Jag är inte säker på att jag kan ge ett alldeles fylligt svar. Det är en fråga som då och då dyker upp. Jag håller inte med Sonja Fransson om att man inte kan ha uppdrag om man har delvis förtidspension – sjukersättning som det heter nu. Det finns ett visst utrymme för det.

När jag ser dessa rapporter och tidningsartiklar om den typen av frågor är jag angelägen om att vi har lika bedömning hos försäkringskassorna. Där kan jag se att det är olika. Mitt mer precisa svar är att det inte är så att det inte går att ha ett fritidsuppdrag när man har partiell sjukersättning. Man kan visst ha det. De exakta gränserna har jag inte i huvudet, men man kan ha det. Det är en bedömning som försäkringskassan gör efter vägledning från Riksförsäkringsverket. Men det är viktigt att det är lika så att det inte uppfattas som att man absolut måste avsäga sig ett uppdrag så snart man har sjukersättning.

Anf. 68 SONJA FRANSSON (s):

Herr talman! I min hemregion Västra Götaland är det fler som har hört av sig och sagt att de har varit fritidspolitiker, fackligt förtroendevalda, föreningsaktiva, och de har sagt att de har blivit av med den möjligheten. En person som har varit aktiv i politiken i 20 år har fått lämna sitt uppdrag av samma skäl. Jag känner flera personligen. Det handlar inte om kroppsarbete, vilket de många gånger har blivit delvis förtidspensionerade för. Det handlar om viktig demokratisk verksamhet som stimulerar människorna och ger social gemenskap.

Ändå är det benhårt! Du får inte ha någonting vid sidan om. Enbart om du är helt förtidspensionerad finns det en möjlighet. Då säger lagen att du kan ha en bisyssla i upp till 40 timmar och till ett visst tak. Men när det är fråga om partiell pension gäller det inte. Jag skulle önska att ministern kunde vara tydlig och ge riktlinjer till Riksförsäkringsverket så att det blir samma över hela landet.

Anf. 69 Statsrådet HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Jag ska ta upp detta med Riksförsäkringsverket för att förvissa mig om hur man tillämpar detta regelverk. Det för naturligtvis för långt att jag ska göra en absolut tolkning i talarstolen under en frågestund. Men jag vill ändå som debattinlägg med Sonja Fransson säga att jag är övertygad om att man också när man har partiell, det vill säga delvis, sjukersättning, gamla förtidspensionen, kan ha fritidsuppdrag. Var gränsen går är en annan fråga. Jag ska gärna aktualisera detta för att klara ut hur det ligger till mer precist.

Begravningsavgiften

Anf. 70 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Herr talman! Jag har en fråga till kulturministern angående begravningsavgifter.

För närvarande får varje människa betala en begravningsavgift vare sig man är med i Svenska kyrkan eller inte. Även om man har en annan beaktelse, islam, eller är hindu, måste man betala denna begravningsavgift. Begravningsavgiften gäller även utländska medborgare som arbetar och verkar i Sverige och som redan i dag betalar en avgift till sin begravningskassa eller kremeringskassa i sitt hemland. Hur stor utgiften är bestäms i respektive församling.

Det känns som att stat och kyrka inte riktigt har lyckats skiljas åt fullständigt. Avser kulturministern att arbeta för att skilja stat och kyrka även på detta område?

Anf. 71 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Den nya relationen mellan kyrkan och staten innebar också att Svenska kyrkan, precis som de så kallade fria samfundet, fick möjlighet att begära så kallad uppbördshjälp. De fria samfundet kan få ett statsbidrag, trossamfundsstöd, men de kan ersätta det med uppbördshjälp. Svenska kyrkan har valt uppbördshjälp. Det innebär att Skatteverket hjälper till att ta in begravningsavgiften.

Begravningsavgiften rymmer ett antal olika saker, bland annat transporter, kremering, tillgång till begravningslokal som är neutral ur religiös synpunkt och så vidare. Man får någonting för begravningsavgiften.

Anf. 72 LEIF BJÖRNLOD (mp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, men jag kan inte riktigt hålla med. De människor som inte tänker låta sig begravas i Sverige får ingenting för begravningsavgiften. De får endast betala. De människor som har för avsikt att låta sprida sin aska över havet får i alla fall kanske hjälp till kremeringen. Det känns lite olyckligt.

Att man är med i ett frisamfund och betalar en avgift till det är någonting som man personligen ska acceptera. Men när det gäller begravningsavgiften har jag för närvarande ingen chans att avsäga mig den. Det är inte en frivillig avgift utan en skatt.

Anf. 73 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! De flesta av oss tror att vi kommer att dö någon gång. Därmed kommer det att krävas någon form av insats från kyrkan eller samhället för att ta hand om oss när vi väl är döda – de av oss som dör. Det är grunden för begravningsavgiften.

Jag känner till Björnlods synpunkter på begravningsavgiften. Trots att det system vi har i dag naturligtvis bygger på ett omfattande utredningsarbete där samtliga riksdagens partier ställde sig bakom resultatet ska jag titta närmare på frågan.

Kommunernas statistik över sjukfrånvaron

Anf. 74 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Från och med den 1 juli förra året ska kommunerna redovisa sjukfrånvaron i procent av den totala ordinarie arbetstiden.

I dagens Kommun-Aktuellt presenteras en rapport över det. Man säger:

Kartan över de kommunanställdas sjukfrånvaro skiftar från friskt grönt till febrigt rött.

Det varierar från 3,1 % till 14,5 % sjukfrånvaro. Det skiljer sig också ganska mycket geografiskt. Sjukfrånvaron är högre i kommunerna i norra Sverige, även om det finns vissa öar.

Jag vänder mig till arbetslivsminister Hans Karlsson och frågar vilka kommentarer han har till de uppgifter som presenteras i dag om hur det faktiskt ser ut i Kommun-Sverige.

Anf. 75 Statsrådet HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Det är uppgifter som jag väl känner till. Det är faktiskt så det ser ut. Det är en väldigt stor spridning.

Jag håller inte med om slutsatsen – det kanske inte heller påstods – att det enbart är en norr-söder-fråga att sjukfrånvaron är hög i norr och låg i söder. Det varierar mycket både i norr och i söder.

Det är inte bara inom offentlig verksamhet som vi har de stora skillnaderna, även om det ofta beskrivs så.

Min kommentar är att detta bara visar hur angeläget det är att intensifiera arbetet mot ohälsan där man har hög sjukfrånvaro. Det är alldeles uppenbart att man på vissa håll lyckas få ned sjukfrånvaron med hjälp av en bättre arbetsmiljö och relevanta åtgärder. Då gäller det för dem som ligger högt att faktiskt anstränga sig lika mycket som de som ligger bra till.

Anf. 76 LENNART GUSTAVSSON (v):

Herr talman! Jag menade inte att peka på den geografiska skillnaden. Den tror jag att vi är väl medvetna om.

Det handlar många gånger om att man i den här frågan försöker vara tydlig och hitta goda exempel och vara konkret.

Jag var inne på regeringens hemsida och klickade mig fram till Hans Karlsson. Där hittade jag följande:

Vare sig mänskligt eller ekonomiskt har vi råd med ett arbetsliv där människor slås ut eller drabbas av skador. I stället för att försämra de sjukskrivnas villkor vill vi stimulera de arbetsgivare som får ned sjukta-
len, satsa på förebyggande folkhälsoarbete, stärka företagshälsovården och förbättra rehabiliteringen. Vi vill också öka tryggheten för de tillfälligt anställda och öka de anställdas eget inflytande över arbetstidens förläggning.

Det är mycket bra.

Nu ska jag ge Hans Karlsson chansen att utifrån dessa ganska vaga beskrivningar ge tre konkreta exempel utifrån den här deklARATIONEN till de kommuner som kanske ligger sämst till.

Anf. 77 Statsrådet HANS KARLSSON (s):

Herr talman! Det hinner jag inte på en minut. Men eftersom frågestäl-
laren hänvisade till hemsidan vill jag säga att de kommuner som nu vill anstränga sig alldeles extra kan gå in på Västernorrlands läns landstings hemsida och titta hur man har jobbat där. Där pågår ett väldigt fram-
gångsrikt projekt i regi av arbetsmarknadens parter genom deras gemen-
samma försäkringsbolag AFA tillsammans med Karolinska Institutet. De har nått oerhört goda resultat. De förtjänar att uppmärksammas som ett väldigt bra exempel på hur man systematiskt kan attackera den här frågan utan särskilt komplicerade och dyrbara åtgärder. Men just systematiken i att arbeta målmedvetet och engagera hela personalen där cheferna tar ansvar för att någonting händer ger faktiskt resultat.

Filmavtalet

Anf. 78 KENT OLSSON (m):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till kulturministern om filmavtalet. Det svenska filmavtalet, som är ett avtal mellan staten, film-
branschen och TV-företagen, går ut nu. Förhandlingar om en förlängning har ännu inte gett något resultat. Man riskerar därför att svensk filmpro-
duktion kommer att minska och att svensk filmkultur kommer att drab-
bas.

Svenska Filminstitutet har uppmanat regeringen och kulturministern att snarast agera för att lösa de knutar som i dag omöjliggör en förläng-
ning av det nuvarande filmavtalet.

Min fråga till kulturministern är: Vilka konkreta åtgärder ämnar rege-
ringen vidta för att komma fram till en lösning av denna för filmbran-
schen så viktiga fråga?

Anf. 79 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Filmavtalet bygger på att vi är flera som vill spela boll. Nu har några inom branschen valt att ensidigt säga upp filmavtalet med staten. Vi har försökt att få dem att spela boll med oss igen. Det har vi ansträngt oss för att göra i drygt ett års tid. Vi har fortfarande inte gett

upp hoppet om att de ska välja att säga ja till en ettårig förlängning av nuvarande avtal.

Men det är en svår konstruktion när filmbranschen ser så annorlunda ut i dag än den gjorde för 30–40 år sedan. Skulle vi misslyckas kommer vi att för riksdagen i budgetpropositionen redovisa hur vi från statens sida kommer att se till att det fortfarande finns pengar till svensk film. Självklart innebär det dock att det kommer att vara mindre pengar till svensk film om det blir bara staten kvar och branschen lämnar avtalet.

Anf. 80 KENT OLSSON (m):

Herr talman! Vad gör då ministern för att försöka lösa den här konflikten på ett bättre sätt? Vilka åtgärder vidtar regeringen?

Det var ett klart och tydligt svar att filmbranschen kommer att få mindre pengar om man inte lyckas komma samman till detta avtal, vilket är ett negativt besked för den i dag så framgångsrika filmbranschen.

Det viktiga är faktiskt att vi försöker få till stånd ett avtal. Då är min fråga:

Vad gör ministern för att få till stånd detta avtal, så att filmbranschen slipper drabbas, vilket är oerhört negativt för den?

Anf. 81 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Vi har från Kulturdepartementets sida förhandlat och samtalat med filmbranschen i ungefär ett och ett halvt års tid. Men man har valt en väldigt underlig linje, tycker vi, ett självplågeri som innebär att man har sagt upp avtalet utan att ha något annat att komma med i stället.

Från statens sida har vi i två omgångar höjt statens insats i filmavtalet. Det satsas alltså betydligt mer statliga pengar på svensk film i dag än för några år sedan. Men branschen väljer ändå denna väg därför att det finns konflikter inom branschen. Vi måste få de olika parterna inom branschen att samsas om vi ska kunna gå vidare. Vill de inte det, då kan vi inte tvinga dem. Då får staten gå fram ensam med de pengar vi har. Det blir en annan situation. Det blir mindre pengar till svensk film. Men det är ändå den enda möjliga vägen. Då kommer vi att redovisa det i budgetpropositionen för riksdagen.

Alkoholinförselutredningen

Anf. 82 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Jag vänder mig till statsrådet Morgan Johansson. Jag ska försöka uttala ett väldigt långt ord. Det innehåller 26 bokstäver. Det är Alkoholinförselutredningen.

Med anledning av EU-anpassningen av införselkvoterna av alkohol tillsatte regeringen en utredning som heter Alkoholinförselutredningen. Den har lämnat vissa förslag. Den leds av Kent Härstedt, och uppdraget är omfattande och omfattar många frågor. Det rör sig om myndigheter, organisationer, vilken införselutveckling vi har och så vidare. Man har från utredningen också presenterat att införseln har ökat med 21 % under 2003. Dessutom har, märkligt nog, också smugglingen ökat, vilket inte förvånar mig.

Kent Härstedt har fått åtta månader på sig innan han i augusti ska presentera ett förslag. Med tanke på den omfattning som dessa frågor har och med tanke på att det är ganska viktigt att följa utvecklingen – den slutar inte efter åtta månader, snarare ökar väl detta i så fall – undrar jag: Kommer utredaren att få ett förlängt eller utvidgat uppdrag att följa dessa frågor med tanke på uppdragets omfattning och tidsaspekter?

Anf. 83 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Kent Härstedt har fått ett omfattande uppdrag. Så är det. Det beror på att vi står inför en väldigt svår problematik i fråga om införelsereglerna som debatteras nästan dagligen. Dessutom finns det en risk att detta förvärras ytterligare i och med att vi får nya medlemsstater i EU från och med den 1 maj.

Jag har en väldigt tät kontakt med Kent Härstedt, utredaren. Vi pratade så sent som häromdagen. Då sade han: Det är klart att det är ett tufft schema som vi har att arbeta mot, men jag kommer att jobba hårt nu under sommaren och hoppas att jag kan gå fram med de där konkreta förslagen i augusti.

Han ska ju lämna betänkandet då. Det tycker jag är bra för i den här frågan bör vi agera med viss snabbhet. Vi ser ju en organiserad kriminalitet växa fram när det gäller gränshandeln. Den måste vi vara väldigt uppmärksam på, och vi måste också göra allt vi kan för att bekämpa den.

Anf. 84 LARS GUSTAFSSON (kd):

Herr talman! Jag vill först och främst säga att jag är tillskyndare av utredningen och arbetet. Det är inte det jag tänker på. Men det kan ju tänkas att han kan göra en delredovisning och att han kan få ett förlängt uppdrag med tanke på omfattningen.

Sedan är det en sak till som jag undrar över. De här frågorna griper över många områden. De rör tull, polis, skattemyndigheter och så vidare. Om man ska få någon effekt av de här åtgärderna, oavsett vad det nu blir för några, måste det finnas en samordningsfunktion. Funderar regeringen på att inrätta någon funktion som ordnar upp myndigheternas samverkan och så vidare? Det finns flera brister, kan jag säga. Det behöver nog inte sägas så mycket mer om vilka de bristerna är. Men ska man få effekt då menar jag att man nog måste samordna detta på något sätt, så att inte de här myndigheterna arbetar var och en för sig. Det tror jag nämligen blir ineffektivt.

Anf. 85 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag vet att utredaren ser över just den samordningsproblematiken, och jag är också väldigt angelägen om att det blir utrett i botten. Här finns det, som sagt, ett problemområde, och vi måste kanske också vara beredda att ändra den organisation som vi har jobbat med hittills.

Vi ska inte glömma bort vad som ändå ligger i botten här, den knepiga situation som vi nu har, nämligen att norrmännen handlar sin sprit i Sverige, att svenskarna handlar i Danmark och att danskarna handlar i Tyskland. Och när man sedan pratar med den tyske ministerkollegan säger han: Vänta bara till tjeckerna kommer med i EU. Då kommer vi att pressas i skattefrågan därifrån.

Det handlar om den här pressen nedåt, *race to the bottom*, när det gäller skatterna och när det gäller införseln, som ju har riggats genom de ändrade införselreglerna – i praktiken förhandlades detta faktiskt bort när det gäller införselreglerna av Ulf Dinkelspiel och Bengt Westerberg för tio år sedan. Det är så situationen är.

I dag har vi då den här problematiken, och den försöker vi nu reda ut.

Forskningsinformation på nätet

Anf. 86 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Jag har en fråga till kulturministern.

Sverige är en relativt stor nation när det gäller forskning och utveckling, men det mesta, ja faktiskt 98 % av all kunskap, produceras utanför Sverige. Den forskarinformation som finns på nätet är i praktiken begränsad till att lärare och studenter inom högskolevärlden kan ta del av den. Det innebär att inte heller landets läns- och folkbibliotek kan komma åt den här forskningsinformationen. Det borde då vara naturligt att biblioteken får en framtida samordnande roll mellan förvaltningsområdena, i det här fallet kultur och utbildning. Det kan ske genom att alla offentligt finansierade bibliotek får en likvärdig Internetbaserad tillgång till den internationella vetenskapliga litteratur som finns.

Då undrar jag: På vilket sätt kan kulturministern tänka sig att arbeta för att det här ska bli möjligt, så att hela svenska folket kan få ta del av all världens forskning?

Anf. 87 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Jag kan inte garantera att svenska folket kommer att kunna få tillgång till all världens forskning via biblioteken. Däremot kan jag säga att det har gjorts stora satsningar, inte bara på högskolebiblioteken och universitetsbiblioteken utan också på folkbiblioteken. Våldigt många kommuner har valt att ansluta sig till de kraftfulla källor som finns för att via den nya informationsteknologin sprida kunskap om forskningsresultat.

Nu har Utbildningsdepartementet haft en särskild utredare som har tittat på just samordningsfrågor när det gäller folkbibliotek och högskole- och universitetsbiblioteken. Samtidigt har Kulturdepartementet haft en särskild utredningsperson som har arbetat med folkbiblioteksfrågorna. Vi avser att arbeta vidare med detta under den närmaste tiden för att resultatet ska bli så gott som möjligt.

Anf. 88 BIRGITTA SELLÉN (c):

Herr talman! Det låter bra att det är saker som är på gång. Då fortsätter jag med en liten följdfråga som gäller forskare och upphovsrätten.

Forskarresultat övertas av internationella förlag. Det innebär att forskarna får skriva på ett kontrakt som i förlängningen innebär att de avsäger sig rätten till sitt eget material. För att de då ska kunna komma åt det får de köpa tillbaka det genom att prenumerera på dyra vetenskapliga tidningar och tidskrifter.

Det här låter horribelt i mina öron. Jag undrar bara: Vad anser ministern om det? Är Marita Ulvskog beredd att lyfta upp den här frågan? I

så fall tror jag att det är lämpligast att göra det inom EU, för Sverige räcker inte till. Jag skulle vilja höra hur ministern ser på det här horribla upphovsrättskontraktet, där de avsäger sig rättigheterna.

Anf. 89 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s):

Herr talman! Jag har lite svårt att uppfatta om det här är frivilliga avtal som forskarna ingår eller om det är något som sker inom universiteten utan att forskarna själva har gett sitt godkännande. Jag tror att man måste börja i den ändan, men jag måste be Birgitta Sellén att återkomma till det ansvariga statsrådet, Thomas Östros, om hon vill ha ett mer precist svar, kanske i skriftlig form.

Svenska ambassaders rapporter om mänskliga rättigheter

Anf. 90 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Jag har en fråga till utrikesministern. Den handlar om de svenska ambassadernas rapporter kring mänskliga rättigheter.

Vi vet nu att man sedan en tid tillbaka kan läsa de här rapporterna på Internet, och det är viktiga rapporter. Det är viktiga rapporter som förklarar Sveriges inställning till och syn på bland annat mänskliga rättigheter i olika länder. Dessvärre finns det många brister i rapporterna. Vissa uppgifter saknas i en rapport medan de återfinns i en annan rapport trots att problemen i en viss fråga finns i de olika länderna. Det finns bland annat ett konkret exempel kring den MR-rapport som har lämnats om Afghanistan, vilken är väldigt beklaglig. Det handlar mycket om vad vi i Sverige måste göra och vad regeringen måste göra för att de här rapporterna ska ha den dignitet som de har.

Jag undrar vilka åtgärder utrikesministern är beredd att vidta för att säkerställa kvaliteten i MR-rapporterna.

Anf. 91 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Det är under senare år som vi har kommit så långt att vi gör sådana här sammanställningar av MR-situationen i många av världens länder och publicerar dem, som sagt var, på Internet. Den insamling av information som ligger till grund för de här rapporterna bygger naturligtvis på den information som finns tillgänglig, dels genom våra egna ambassader, dels genom de organisationer som verkar inom MR-området. De uppgifter som finns i våra rapporter är alltså beroende av vilket underlag vi har tillgång till. Här ser vi naturligtvis kontinuerligt en utveckling som vi följer och uppmuntrar. Vi är ju naturligtvis beroende av att MR-organisationer har bra möjligheter att arbeta och samla in information. Där ser kvaliteten olika ut i olika länder. En del länder är mycket väl bevakade. Det finns systematiska undersökningar. När det gäller andra har vi inte samma underlag, men detta är något som vi kontinuerligt arbetar med.

Anf. 92 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Jag hoppas att utrikesministern kommer att vidta åtgärder för att ta ett krafttag kring MR-rapporterna, eftersom de faktiskt lig-

ger till grund för både Migrationsverket och Utlänningsnämnden när det gäller deras överväganden kring beslut som fattas här i landet.

Man har ju kunnat se i många av rapporterna, bland annat Afghanistanrapporten, som jag tog upp, att tjänstemäns egna värderingar blot-tas. Så ska det inte vara. Därför kommer frågan upp på dagordningen. Det gäller rapporternas innehåll, och då handlar det också om den kompetens som tjänstemännen har.

Anf. 93 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Vilken kvalitet, vilken omfattning och vilket innehåll våra rapporter har på UD är ju beroende av vilka möjligheter till insamling av uppgifter som finns på marken, så att säga. Alla de uppgifter vi har kommer från tjänstemän i olika befattningar, dels våra egna tjänstemän, dels också de tjänstemän som verkar inom MR-organisationerna. I varje uppgift som samlas in på det viset och vidarebefordras finns det ju en värdering. Det viktiga är naturligtvis att vi har en viss kritisk hållning när vi använder oss av alla de här rapporterna och så långt möjligt försöker värdera hur grundliga de är och hur pålitliga uppgifterna är. Det är ett kontinuerligt arbete som bedrivs för att säkerställa att uppgifterna är så pålitliga som möjligt. Men det viktiga är ju faktiskt att säkerställa att det finns människor ute i verkligheten som bevakar tillståndet när det gäller de mänskliga rättigheterna.

Situationen på Västbanken

Anf. 94 VERONICA PALM (s):

Herr talman! Min fråga går till utrikesministern. Den humanitära situationen på Västbanken blir värre och värre, och utvecklingen går bakåt. 70 % av den palestinska befolkningen på Västbanken lever på mindre än två dollar per dag. Beroendet av matpaket har tredubblats den senaste tiden. Det är problem med vaccinationen av barn. Matpaket stoppas vid *checkpoints*. Israels bygge av muren inne på Västbanken hindrar människor att nå rent vatten och förhindrar barn att gå till skolan.

Det brev som Bush skickade till Sharon den 14 april har ju tolkats den senaste tiden. För att lugna oss som är lite oroliga för det här brevet har administrationen betonat att det är Gaza först som är strategin. Min fråga rör dock Västbanken. Vad avser utrikesministern att göra för att bidra till att kvartetts färdplan fortsätter, att 1967 års gränser respekteras, att bosättningarna avvecklas och framför allt att målet om en fredlig tvåstatslösning kan bli ett verkligt och realistiskt mål?

Anf. 95 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Jag vill säga att precis de krav som Veronica räknar upp är de krav som vi i Sverige ställer på israelerna och på den palestinska myndigheten. Det är det som måste uppnås. Det var också om detta som EU:s utrikesministrar så sent som i måndags fattade beslutet att detta är våra krav, och dem hävdar vi.

EU är ju en av parterna i kvartetten som har till uppgift att säkerställa att fredsprocessen, färdplanen, kommer till användning och att den process som behöver komma till stånd faktiskt startar. För den har inte gjort

det. Vi kommer naturligtvis att utnyttja det tillfälle som ett eventuellt tillbakadragande från Gaza innebär till att ställa krav på att det sker i enlighet med färdplanen.

EU är ju en i kvartetten, och vi är medlemmar i EU. Så där har vi möjlighet att hävda vår ståndpunkt och hoppas att detta så småningom kan leda till en uppgörelse mellan parterna och till fred mellan två självständiga stater.

Anf. 96 TALMANNEN:

Därmed var dagens frågestund avslutad, och vi tackar regeringen.

11 § (forts. från 9 §) Fri- och rättighetsskyddsfrågor (forts. KU12)

Anf. 97 BILLY GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Låt mig börja med att säga att Anders Bengtsson, min utskottskollega, och jag har delat upp det här betänkandet om fri- och rättighetsskyddsfrågor. Jag kommer att kommentera fyra av områdena, med sammanlagt sju reservationer. Anders Bengtsson kommer senare att kommentera en del av de övriga.

Låt mig först, herr talman, på samma sätt som tidigare debattörer konstatera att ett liknande motionsbetänkande behandlades av riksdagen i mars förra året. Det var en utförlig beskrivning av de olika ståndpunkterna och argumenten för och emot desamma. Det är i princip identiska förslag i dag som det var då, för drygt ett år sedan. Betänkandet den här gången är förhållandevis översiktligt, vilket jag också ska försöka vara.

Inledningsvis vill jag yrka bifall till majoritetens förslag och avslag på samtliga reservationer.

Inom området Förstärkt skydd för fri- och rättigheter finns det reservationer från Moderaterna, Kristdemokraterna och Centerpartiet. Förslagen handlar bland annat om att upphöja Europakonventionen till grundlag, om att tillsätta en utredning syftande till att stärka de medborgerliga fri- och rättigheterna, om att via en värdekommission stimulera till debatt om mänskliga fri- och rättigheter och om inrättande av en rättighetslista för medborgarna visavi bland annat våra myndigheter.

Jag har några korta kommentarer om förslagen. Låt mig då börja med att konstatera att det nya som har hänt sedan behandlingen för drygt ett år sedan är att vi nu har en avisering om en samlad översyn av regeringsformen. Den översynen har, såvitt det går att överblicka, egentligen bäring på samtliga de förslag som jag kommer att kommentera. Såvitt jag har förstått förberedelsearbetet inför översynen av regeringsformen eftersträvas en så bred samsyn som möjligt när det gäller vad det är man ska titta på, inte nödvändigtvis vad det kommer att resultera i. Jag tycker att det vore olämpligt om riksdagen i det här förberedelseskedet föregrep den kommande utredningen och därmed tog bort möjligheten att förut-sättningslöst ta sig an den här uppgiften.

Vad gäller det sakliga innehållet i förslagen har vi från utskottsmajoritetens sida samma uppfattning som vid behandlingen för drygt ett år sedan. Jag ska för tids vinnande, herr talman, inte upprepa motiven. Jag tror att de är väl kända.

Jag kan fortsätta mitt kommenterande genom att konstatera att Kristdemokraterna i en reservation har krävt att samvetsfriheten införlivas i rättighetskatalogen i regeringsformen. Man menar från deras sida att det inte ska gå att tvinga personer, främst anställda inom sjukvården som hyser samvetsbetänkligheter, att delta i viss verksamhet. Det skulle exempelvis kunna handla om att delta vid utförandet av aborter.

Den här frågan har behandlats utförligt tidigare både inom sjukvården och inom utbildningsväsendet. Jag kan gå så långt tillbaka som till 1993 när det tillsattes en utredning som lämnade ett betänkande året därpå. Det fördes ett resonemang om önskvärdheten och möjligheten hur man i så fall skulle konstruera en samvetsklausul. Man kom fram till att övervägande skäl talade mot en sådan ordning.

Det hände emellertid någonting med stöd av den här nämnda utredningen. Det var att man föreslog att det skulle skapas en möjlighet att överklaga beslut om dispensansökningar som hade avslagits. Det infördes också en sådan möjlighet 1996. Så sent som våren 2003 avstyrktes en motion med liknande yrkanden som nu framförs.

Låt mig bara konstatera att det naturligtvis finns situationer där det kan uppstå konflikter mellan å ena sidan en enskilds personliga eller religiösa övertygelse och krav på att delta i viss obligatorisk utbildningsverksamhet eller att utföra vissa typer av uppgifter å den andra. Frågan är emellertid om det är lämpligt eller önskvärt att reglera en sådan konflikt-situation och hur den ska lösas i en grundlag. Bedömningen från majoritetens sida är att det inte är lämpligt. Det är bättre att en sådan fråga löses där den uppstår, inte i en grundlagsreglering.

Moderaterna, Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centern vill också förstärka den så kallade negativa föreningsfriheten. Här tycker jag att det finns anledning att notera att varje medborgare är skyddad mot tvång att delta i vissa typer av aktiviteter i politiskt, religiöst, kulturellt eller annat likvärdigt hänseende.

Frågan om negativ föreningsfrihet har inte bara behandlats i mars förra året utan en mängd gånger dessförinnan och med i princip samma motiv för och samma argument emot. Jag nöjer mig nu med att konstatera att om reservanterna skulle få som de vill blir det inte minst av praktiska skäl problematiskt att grundlagsreglera en sådan tingens ordning. Om man skulle göra det måste man klara ut hur en sådan reglering i så fall ska se ut.

Herr talman! Vi har inte sett att det finns skäl som talar för att ytterligare förstärka rätten för den så kallade negativa föreningsfriheten.

Apropå rätt har de borgerliga partierna också reserverat sig i fråga om äganderätten. Det finns en rätt för den enskilde, men det kan uppstå situationer där den enskildes rätt beträffande ägande kan komma att stå i konflikt med det allmänna och där flertalets intressen skulle kunna väga tyngre. I sådana situationer finns det en inskränkning i äganderätten. Jag anser att det är en rimlig avvägning i utformningen i dag. Därför tycker jag alltså inte att det finns anledning att bifalla det yrkandet.

Det som har hänt och som jag var inne på och som flera har pratat om är att ett förberedelsearbete har påbörjats med en författningsutredning. Jag tycker att det finns alla skäl i världen att avvakta den processen. Det vore olyckligt om riksdagen nu skulle fatta delbeslut som binder upp den processen.

Mot bakgrund av detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga motioner.

Anf. 98 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Herr talman! Jag vill fråga Billy Gustafsson om det nu är klart att även kap. 2 kommer att omfattas av den översyn av grundlagen som är aviserad? Så uppfattade jag signalerna i kammaren i dag. Det är bra om det också är den socialdemokratiska meningen när vi kommer till ställningstagande i den frågan så småningom.

Anf. 99 BILLY GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Nu försiggår diskussioner mellan regeringen och de politiska partierna. Jag deltar inte i de diskussionerna, och jag har inte den insynen som skulle krävas för att ge ett helt korrekt svar på den frågan. Jag utesluter inte att så kommer att bli fallet, men jag kan heller inte säga att jag vet att det blir på det sättet. Jag utgår från att Kerstin Lundgren också har insikt i hur de här diskussionerna går till därför att hennes eget parti deltar i de diskussionerna.

Anf. 100 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Herr talman! Tack för svaret, Billy Gustafsson. Jag hoppas att vi kan arbeta tillsammans för att det ska bli möjligt att även andra kapitlet omfattas av översynen.

Jag förstår att mycket av det resonemang som fördes här tidigare baserar sig just på att de här frågorna kommer att bli föremål för prövning. Då är det rimligt att vi gemensamt jobbar för att det blir möjligt. Då välkomnar jag ett sådant upplägg från er sida.

Anf. 101 BILLY GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte uttrycka någon alldeles bestämd uppfattning i sak. Däremot är Kerstin och jag helt överens om att målsättningen är att nå ett så brett samförstånd som möjligt om vad det är som utredningen ska titta på.

Anf. 102 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Herr talman! Billy Gustafsson kommenterade frågan om samvetsfrihet och låter väl påskina att det sista ordet sades med den utredning som kom 1993. Nu är det inte så. Det är varken första eller sista ordet. Första ordet i det här sammanhanget är väl 1809 års regeringsform där det finns det bekanta uttrycket att konungen äger ingens samvete tvinga eller tvinga låta. Det senaste som har hörts i den här frågan är Europakonventionen, som införlivades i svensk lagstiftning till följd av vårt EU-medlemskap och blev svensk lag 1995.

Europakonventionen kan dock inte omedelbart hävdas av en medicine student, en praktiserande forskare eller liknande i en rättsprocess. Skulle Billy Gustafsson vilja kommentera hur man kan implementera Europakonventionen i svensk lagstiftning så att det går att göra det?

Anf. 103 BILLY GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först konstatera att Tuve Skånberg började med 1809 i sin fråga till mig. Där saknar jag insikt, för jag var inte med vid det tillfället.

När det gäller Europakonventionens införlivande i svensk lagstiftning uppfattar jag att ni i er reservation kräver att man ska tillsätta en utredning för att se hur det skulle kunna göras och att regeringen ska åläggas att återkomma med lagförslag om hur det skulle kunna införlivas i regeringsformen.

På samma sätt som det uttrycker att man i dag inte exakt kan veta hur det ska gå till utan det kräver att frågan ses över och utreds innan den i så fall regleras – och det ansluter jag mig till – har jag inte möjlighet att redogöra för hur det ska gå till.

Anf. 104 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Herr talman! År 1809 var naturligtvis inte jag alldeles påtänkt heller. Man får, Billy Gustafsson, läsa ett och annat i böckerna. Vårt ärevärdiga utskotts, konstitutionsutskottets, historia går tillbaka ända till den tiden. Visst är det oerhört angeläget att påminna om att vi har haft en samvetsfrihet. Den har bestämt en stor del av vår historia. Hela Europa har den här samvetsfriheten, och vi har den, dock inte så att den kan användas i rättsliga tvister i vår egen lagstiftning, det på grund av att vi gick in i EU.

Jag kan konstatera att frågan står och stampar hur vi ska implementera Europakonventionen också i det här avseendet, för detta är inte det enda.

Anf. 105 BILLY GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Att ta upp det här med 1809 inser jag var dumt av mig. Det var ett försök att vara rolig, och det ska man kanske undvika att vara. Så ta det inte alltför allvarligt.

Den stora frågan är att det finns en motsättning.

Det finns en målkonflikt mellan å ena sidan individens rätt att kunna vägra vissa saker, att vägra att vara med i en viss typ av utbildning därför att det strider mot den egna övertygelsen, och å andra sidan de människor som sedan kommer att möta den personen exempelvis i en vårdssituation. Då måste man ta ställning till på vilken sida man ska stå och vilket som väger tyngst. Då tycker jag att det finns en rimlig avvägning.

Det finns anledning att framhålla när det gäller just vårdpersonal att det finns allmänna råd från Socialstyrelsen där det ges möjlighet för vårdpersonal att inte delta i viss typ av verksamhet och vårdssituationer.

Anf. 106 ANDERS BENGTSSON (s):

Herr talman! Kamrat Gustafsson har för Socialdemokraternas del berört en del av betänkandet, och jag ska tala om den andra delen, bland annat förbud mot rasistiska organisationer, det så kallade retroaktivitetsförbudet och skydd mot diskriminering. Det mesta är sådant som vi har debatterat och beslutat om redan förra våren.

Jag vill börja med att tala om åtgärder mot rasistiska organisationer. Enligt regeringsformen är varje medborgare tillförsäkrad föreningsfrihet, det vill säga frihet att sammansluta sig bland annat för allmänna eller enskilda syften. Föreningsfriheten får endast begränsas när verksamheten

är av militär eller liknande natur eller innebär förföljelse av folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg eller av visst etniskt ursprung.

Föreningsfriheten är av hävd och tradition mycket viktig för oss i Sverige, och den ska vi slå vakt om. Det är en av demokratins viktigaste grundpelare, ända sedan antikens Grekland, att folk får mötas och slå sig samman för en viss sak.

Förslag har lagts fram om att lagstifta mot rasistiska organisationer. Jag tror att ett sådant förslag skulle leda till stora svårigheter i bevishänseende. I praktiken handlar det om löst sammansatta grupperingar utan någon egentlig organisationsstruktur. Det finns också en risk att vissa organisationer som i dag verkar tämligen öppet skulle välja att övergå till underjordisk verksamhet eller i varje fall försöka organisera sig så att det blir svårt att identifiera personer med ledande ställning i organisationen. Svårigheter att tillämpa nya bestämmelser kan leda till att bestämmelserna blir ineffektiva. I stället för att bli ett stöd utgör de ett dåligt hjälpmedel i den viktiga kampen mot rasismen.

Jag skulle också vilja beröra kd:s reservation om en värdekommission. Tuve Skånberg sade i sitt anförande att man vill ha något slags etiskt minimum. Då kan man fråga sig vem som ska avgöra detta etiska minimum, den minimigränsen. Etiska värderingar förändras. Vi har en levande debatt, en levande diskussion om vad det är vårt samhälle ska bygga på.

I reservationen står det å ena sidan att det ska vara en fri diskussion och en kommissionsutredning och slås det å andra sidan fast att familjen är det viktigaste. Är det då kd:s program som ska styra det etiskt rätta i vårt samhälle?

Herr talman! I betänkandet behandlar vi också det så kallade retroaktivitetsförbudet. Grundprincipen i regeringsformen är att skatt eller avgift inte får tas ut i vidare mån än som följer av de regler som gäller när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten. Men om riksdagen finner särskilda skäl för det får man under speciella omständigheter stifta en lag som innebär att skatt eller statlig avgift får tas ut retroaktivt.

I den här frågan finns det svåra gränsdragningsproblem, där motstående intressen ofta bryts mot varandra. Men de skäl som anfördes till stöd för den nuvarande regleringen gör sig fortfarande gällande. Det handlar bland annat om det starka samhällsintresse som finns att lagstiftaren snabbt ska kunna handla sedan man fått upp ögonen för ett oförutsett och inte önskvärt sätt att utnyttja skatteregler.

Herr talman! I flera reservationer tas också upp frågan om förstärkt skydd mot diskriminering. Det handlar bland annat om utvidgat skydd mot diskriminering på grund av sexuell läggning, att könsidentitet ska omfattas av 1 kap. regeringsformen samt att det ska göras en översyn av förekomsten av återstående diskriminering i lagstiftningen mot homosexuella, bisexuella och transpersoner.

Riksdagen har nyligen beslutat om införandet av ett skydd mot diskriminering till följd av sexuell läggning i regeringsformens 1 kap. Med sexuell läggning avses hetero-, bi- och homosexualitet. I dag nämns inte transpersoner i regeringsformen. Frågan om att införa ett särskilt skydd mot diskriminering av transpersoner och hur ett sådant skydd i så fall ska utformas är en av de frågeställningar som ingår i Diskrimineringskom-

mittens arbete. Det är mycket positivt. Kommittén ska redovisa uppdraget senast den 1 december 2004.

På grund av det nyligen införda grundlagsskyddet mot diskriminering med anledning av sexuell läggning samt för att inte föregripa resultatet av Diskrimineringskommitténs pågående arbete är vi i dag inte beredda att göra ändringar vare sig i fråga om begreppet könstillhörighet eller i fråga om införande av ett skydd i fråga om sexuell läggning också i 2 kap. 15 § regeringsformen.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 107 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Herr talman! Kamrat Bengtsson undrade lite retoriskt om det är kd:s program – jag förutsätter att kamrat Bengtsson i själva verket menar Kristdemokraternas program; vi brukar säga så själva – som ska gälla som ett etiskt minimum i händelse av en värdekommission. Eftersom han underförstått menar att det naturligtvis inte kan vara på det viset avfärdar han hela frågeställningen. Riktigt så enkelt är det inte.

En domare har i sin domarinstruktion att lagen inte gillar allt som den tillåter. Det finns alltså saker som lagen inte förbjuder men som ändå är etiskt fel. Det är fel att ljuga, att svika och att misstänkliggöra. Girighet är fel. Det är fel att klippa kvitton eller att överutnyttja olika system. Det innebär inte med nödvändighet att det är olagligt. Otrohet är inte olagligt.

Men vi behöver en diskussion om vilka livets spelregler vi ska ha, i skolan, på arbetsplatsen, i vår kammare och över huvud taget där människor möts och där konflikter kan uppstå. Då behövs det, som kamrat Bengtsson precis sade, ett etiskt minimum. För att nå fram till det behövs också ett samtal. Det kommer inte på en gång. Själva processen är en bit av målet. I Norge, där man genomförde detta i full skala, blev det väldigt lyckat. Där drog man in skolan, arbetslivet, politikerna, civila organisationer och näringslivet, och man fick i gång ett samtal.

Menar verkligen Anders Bengtsson att det inte skulle behövas ett etiskt samtal, organiserat, och där vi tar ett initiativ?

Anf. 108 ANDERS BENGTTSSON (s) replik:

Herr talman! Kamrat Skånberg säger återigen i sin retorik å ena sidan att det redan finns saker som inte kan lagstiftas, till exempel att domarna i en tingsrätt ska ta hänsyn till andra värderingar och så vidare. Det är därför som vi har nämndemän från folket. Å andra sidan vill han också ha en kommission, som på något vis ska slå fast det. Men vad är det då kommissionen ska slå fast? Vad är det för resultat man ska komma fram till? Ska det vara en lagstiftning man ska komma fram till som slår fast den värdegrund som samhället ska vila på? Ska kommittén pågå under ett halvår, ett år, en mandatperiod eller i all evighet?

För mig är värderingar, framför allt etiska värderingar, någonting som förändras med tiden. Det finns vissa grundläggande mänskliga värderingar och rättigheter, men det finns redan fastslaget dels i vår grundlag, dels i de allmänna mänskliga rättigheterna. Vad är det kommissionen egentligen ska komma fram till? Det är min retoriska fråga.

I reservationen står det att politiska partier inte ska styra vad som ska stå i det etiska programmet. Ändå har Kristdemokraterna redan bestämt

sig för att det är familjen som är grunden i samhället. Det var min första retoriska fråga, och den har jag ännu inte fått svar på.

Anf. 109 TUVE SKÅNBERG (kd) replik:

Herr talman! Nej, Anders Bengtsson, det är inte så att Kristdemokraterna säger sig ha monopol på all sanning, all etik och all rätt. Det är faktiskt raka motsatsen. Vi erkänner till och med i vårt eget partiprogram, i principprogrammet, att vi liksom andra är ofullkomliga och behöver kompletteras av andra. Därom tvekar vi inte.

Hur länge ska den här kommissionen pågå? Ja, samtalet ska pågå i all evighet – det kan jag hålla med om – men kommissionen bör ha ett antal år på sig medan den här processen arbetar.

Anders Bengtsson ifrågasätter om detta över huvud taget är möjligt. Från debattsynpunkt har jag ett bra argumentationsläge eftersom jag kan säga: Ja, det är möjligt. Det är redan förverkligat i Norge. De lyckades. Vad är det som skiljer, Anders Bengtsson, svenskar och norrmän åt och som gör det omöjligt för oss att samtala om de här nödvändiga etiska reglerna men som stimulerade norrmännen så kraftigt? Och är det inte på det viset att det när det gäller detta med att klippa kvitton, överutnyttja system och kanske så att säga gå på gränsen till det grå med deklARATIONEN eller möjligen i näringslivet inte finns en kraftig anledning till etiska samtal? Kan det verkligen vara Anders Bengtssons mening?

Anf. 110 ANDERS BENGTTSSON (s) replik:

Herr talman! Jag undrar om vår kamrat Tuve Skånberg har sovit under de senaste månaderna. Om det är något som vi verkligen har en etisk diskussion om, så är det till exempel det som hänt i näringslivet. Det finns till och med ett slags kommission tillsatt på det området.

Tuve Skånberg har inte möjlighet till ytterligare replik just nu, men jag frågar ändå: Vad är det som saknas? Vad är det som inte kommer fram i det här samtalet? Mig veterligen pågår det ständigt etiska diskussioner om vad som är rätt och vad som är fel. Samtliga som har klippt kvitton och som har gjort avdrag som de inte ska göra och så vidare har faktiskt fått springa gatlopp.

Vi har diskussioner i de politiska partierna, och vi har diskussioner i medierna. Vi har också filosofer som ägnar sig åt etiska diskussioner. Vad är det som egentligen saknas i samhället?

Jag och mitt parti anser att vi redan i dag har diskussioner om etiska frågor, om ett etiskt förhållningssätt. Det är bara det att vi, till skillnad från Kristdemokraterna, inte anser att man kan slå fast i sten att det etiska programmet ska se ut på ett visst sätt.

Anf. 111 LISELOTT HAGBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag tänkte lyfta fram det problem som handlar om diskriminering. Som jag sade i mitt anförande tidigare här finns det, inom EU:s handlingsprogram för att motverka diskriminering och genom frivilligorganisationer och arbetsmarknadens parter, möjligheter att motverka diskriminering. Vid en närmare genomlysning har vi kunnat konstatera att det endast i ett fåtal av de program som det är möjligt att jobba inom specifikt har handlat om diskriminering av personer på grund av sexuell läggning. Det finns faktiskt inget projekt som uttryckligen inklu-

derat diskriminering på grund av könstillhörighet. Därför undrar jag om Anders Bengtsson anser att det är tillfredsställande att det ser ut på det här viset.

Prot. 2003/04:105
29 april

*Fri- och rättighets-
skyddsfrågor*

Anf. 112 ANDERS BENGTSSON (s) replik:

Herr talman! Som jag sade i mitt inledningsanförande arbetar Diskrimineringskommittén med att titta närmare på en hel del av de här punkterna. Jag kan tyvärr inte alla punkter som Diskrimineringskommittén har, men jag vet att man tittar på detta. Det som Liselott här säger stämmer inte riktigt. Mig veterligen kan de här EU-pengarna användas även i det arbetet. Det står också i utskottets betänkande att det går att använda dem även i det arbete som Liselott efterlyser.

Anf. 113 LISELOTT HAGBERG (fp) replik:

Herr talman! Problemet är just att det går att använda pengarna på det viset. Det går att fokusera på den typen av problem. Men det har, tyvärr, visat sig att det har gjorts i alldeles för liten utsträckning. Det är just det som är problemet.

När nu resultatet, efter det att vi har granskat hur pengarna inom programmen i EU använts, ser ut som det gör säger ändå utskottsmajoriteten i sitt slutliga ställningstagande att det finns skäl att anta att Sveriges representanter arbetar i just den här riktningen. Men när resultatet är så dystert befarar vi motsatsen. Det är därför som vi har reserverat oss – detta alltså till förmån för att vi ska lyfta upp frågorna till EU-nivå och verkligen driva dem. Delar Anders Bengtsson den synen?

Anf. 114 ANDERS BENGTSSON (s) replik:

Herr talman! Ja, till en viss del instämmer jag i Liselotts analys. Jag är den förste att hålla med om att vi kan tycka att vi i Sverige är dåliga på att tillvarata homosexuellas, transpersoners och bisexuellas rättigheter. Men jag misstänker – ja, vet – att det är mycket sämre på andra ställen runtom i Europa, kanske inte minst i de nya länder som kommer med i EU den 1 maj.

Jag kommer alltså att vara en av de första att stå på barriaderna, förhoppningsvis tillsammans med Liselott Hagberg, för att förändra situationen för de här grupperna. Jag är absolut den förste att hålla med om det. Det är viktigt att vi har den här debatten, att vi alltid tar diskussionen och att vi alltid är ute och lyfter fram detta, så att pengarna används också på det här området.

Dock handlar det inte bara om pengar, utan det handlar också om de värderingar som vi har och om att vi tar diskussionen vid varje tillfälle. Inför valet till EU-parlamentet den 13 juni blir det ett ypperligt tillfälle. Kanske kan jag och Liselott Hagberg göra gemensam sak på det området.

Anf. 115 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Herr talman! Statens främsta kännetecken är att lagstiftningen och framför allt dess konsekvenser ska vara förutsägbara och att inte onödigt lagstiftning äger rum utan att efterlevnaden av lagstiftningen också ska vara någorlunda lätt att kontrollera.

I 2 kap. 10 § andra stycket regeringsformen finns det en bestämmelse som medger möjligheten av retroaktiv skattelagstiftning. Men tanken bakom den är att den ska användas ganska restriktivt.

Från moderat sida menar vi att det finns tecken i skyn som tyder på att regeringen är beredd att tumma lite på den här restriktiviteten. I vår reservation har vi velat höja ett varningens finger; den här bestämmelsen ska inte användas annat än i yttersta undantagsfall. Vi medger möjligheten, men den ska användas väldigt restriktivt. Vi tycker därför att man bör skärpa tillämpningen i det avseendet.

I vår reservation föreslår vi en mer sammanhållen diskrimineringslagstiftning. Jag vet att Diskrimineringskommittén arbetar – förhoppningsvis i den andan. Vi har ändå velat markera att vi tycker att det vore lämpligt att i stället för att ha en spretande lagstiftning på olika diskrimineringsområden sammanföra den till *ett* lagverk. Det skulle också underlätta när det gäller att skapa en ny myndighet i stället för de olika ombudsmän vi i dag har, bortsett från justitieombudsmännen, som sysslar med olika former av diskriminering. De skulle kunna pröva de här frågorna mot *ett* sammanhållet lagverk i det här avseendet.

Anf. 116 ANDERS BENGTTSSON (s) replik:

Herr talman! Tack, Henrik S Järrel, för dina frågor! När det gäller detta med retroaktivitetsklausul, eller förbud, vidhåller majoriteten och Socialdemokraterna vår åsikt – att det i vissa fall kan vara tillämpligt med en retroaktiv lagstiftning, framför allt inom skatteområdet. I det ögonblick regeringen eller riksdagen säger att det är dags att förändra en viss skatt eller så sätter det genast i gång handel, spekulationer och liknande på området – eller, när det gäller skatten, undanflykter.

Mig veterligen gäller lagen bara från och med det ögonblick man annonserar att det är dags att ändra lagen, inte senare än så. Vi tycker att det är rimligt att i vissa fall kunna göra det.

När det sedan gäller detta med en sammanhållen diskrimineringslag och ombudsmännen kan jag säga att jag förstår hur Moderaterna och Henrik S Järrel resonerar. I många fall kan jag hålla med. Dels tycker jag dock att Diskrimineringskommittén i sitt arbete ska få titta på detta och verkligen analysera detta. Dels tycker jag att det finns vissa områden som vi måste fokusera på. Man kan inte bunta ihop alla grupper och tala om alla grupper som står utanför eller som är diskriminerade och låta dem lyda under en och samma lag. Risken är att man då faktiskt missar dem som behöver stöd och fokus just för tillfället. Det finns många grupper som just nu behöver den extra fokusen och de resurser som samhället har sagt att man ska stötta dem med.

Anf. 117 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Herr talman! När det gäller retroaktiviteten i lagstiftningen inser vi också att det kan vara möjligt att i yttersta undantagsfall använda sig av den bestämmelse som finns i regeringsformen. Jag vet att majoriteten stöder sig på vad fri- och rättighetskommittén uttalade. Man ansåg i kommittén att bestämmelsen var någorlunda väl och rimligt avvägd. Vi tycker kanske inte det. Vi tycker framför allt att man tillämpar den mer frikostigt än vad som var avsett när den kom till. Det är den tendensen vi har velat höja ett varningens finger för.

När det gäller diskrimineringslagstiftningen vill jag säga att om man börjar peka ut olika grupper är risken att det snart inte finns någon som inte blir diskriminerad i något avseende. Man måste alltså oerhört noga väga av vilka man definierar i en diskrimineringslagstiftning. Den kan inte preciseras alltför långt. Om man börjar en uppräkningslista i alltför vidlyftig skala skulle snart sagt alla kunna omfattas.

Vi vill ha en sammanhållen lagstiftning. Vi hoppas att Diskrimineringskommittén också kommer fram till detsamma.

Anf. 118 ANDERS BENGTTSSON (s) replik:

Herr talman! Det är synd att inte Henrik S Järrel har fler replikomgångar. Jag blir lite upprörd. Jag tycker att detta är lite nonchalant av Henrik S Järrel och Moderaterna. Det är på något vis att negligera de grupper som faktiskt är utsatta för diskriminering, våld och liknande.

Jag hoppas att vi kan få ett annat tillfälle till debatt. Jag skulle vilja fråga: Vilken av ombudsmännen har inte ett berättigande i dag? Det skulle vara mycket intressant att få höra det. Vilka grupper av dem som lagstiftningen har slagit fast så här långt är det som inte diskrimineras? Vilken grupp ska vi plocka bort från diskrimineringslagstiftningen? Det skulle det vara väldigt intressant att höra från Moderaternas sida.

Att dra alla över en kam så som Henrik S Järrel gör gör mig ganska upprörd.

Jag vet inte om Henrik kan få fler repliker.

När det gäller retroaktiviteten är vi inte överens. Henrik S Järrel säger att regeringen använder det vårdslöst. Jag skulle vilja veta hur många fall det är i så fall. Mig veterligen är det inte särskilt många gånger det händer. Vid de tillfällena det händer finns det fog för det.

Anf. 119 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Även i den här debatten ersätter jag Mats Einarsson. Jag har inte möjlighet att gå in på alla de områden som betänkandet behandlar, utan bara vissa av dem.

I regeringsformens 1 kap. 2 § uppräknas vissa sociala rättigheter. Det är målsättningsstadganden som är viktiga markörer för hur politiken bör utformas och vilka lagar som vi kan anta. I det betänkande som vi debatterar i dag behandlas bland annat den tvärpolitiska motionen av HBT-gruppen här i riksdagen som rör frågan om att begreppet könsidentitet bör tillföras uppräknningen i nämnda paragraf.

Ledamöter från andra partier har tidigare tagit upp den här frågan från talarstolen.

Jag vill poängtera att för mig och Vänsterpartiet är varje individ en unik person vars värde och rätt till liv aldrig får lov att kränkas. Människan är ett subjekt och en aktör med en egen beslutsförmåga, inte ett passivt objekt och föremål för andras beslutsfattande. Varje människa är oersättlig som person, herr talman. Hon har ett eget värde som innebär att ingen någonsin enbart är ett medel för något annat eller för någon annans behov eller välbefinnande.

Med en sådan människosyn är det otänkbart att diskriminera någon person på grund av vederbörandes könsidentitet eller sexuella läggning.

Bakgrunden till att vi i Vänsterpartiet inte har bifallit den här motionen är den utredning som har tillsatts av regeringen och som har kommen-

terats av andra ledamöter tidigare här i dag. Den har fått ett mycket detaljerat uppdrag att utreda frågan om ett diskrimineringskydd för transpersoner. Utredningen kommer att redovisa sitt uppdrag den 1 december, som Anders Bengtsson tidigare sade. Det står tydligt i kommitténs uppdrag att det ingår att överväga om ett skydd mot diskriminering av alla så kallade transpersoner kommer att införas.

Vad särskilt gäller denna del av uppdraget anger direktivet att kommittén ska kartlägga och analysera behovet av och formerna för en reglering av ett förbud mot diskriminering av alla transpersoner. Vidare ska kommittén överväga om någon myndighet ska ha i uppgift att särskilt ta till vara transpersoners rättigheter och om en eventuell lagstiftning mot diskriminering av transpersoner ska ingå i en gemensam diskrimineringslagstiftning.

Vänsterpartiet har ett särskilt yttrande i den här frågan eftersom vi vill tala om att vi tycker och vill att transpersoner ska in i lagstiftningen. Problematiken kvarstår dock. Som både utskottet och debattörer konstaterade när frågan första gången kom upp i riksdagen för ett par år sedan finns det inte något beredningsunderlag. Det är det stora problemet.

Transpersoner är ett politiskt paraplybegrepp som inbegriper många grupper såsom transvestiter, transgenderister, transsexuella. Det är därför inte så enkelt att bara säga att detta ska in utan vidare utredning. Därför har vi från Vänsterpartiet, i likhet med de flesta andra partier i utskottet som vill ha den här förändringen, fastnat för att det är viktigt att Diskrimineringskommittén får möjlighet att utreda frågan, att analysera den och komma med de konkreta förslagen.

Herr talman! Reservation 13 som Vänsterpartiet och flera andra partier står bakom rör regeringsformens 2 kap. 15 § som exklusivt fastslår ett förbud mot diskriminering av heterosexuella svenska medborgare. Så kan man i alla fall tolka den. I den här kammaren finns det säkert ingen majoritet som ställer sig negativ till utgångspunkten om alla människors lika värde eller värdighet och alla medborgares rätt till full delaktighet i samhället.

Denna utgångspunkt förpliktar till omsättning i praktisk handling. En praktisk handling är att vi ser till att det görs en översyn i syfte att införa ett grundlagsförbud mot diskriminering av homosexuella, bisexuella eller transpersoner. Fullt stöd för den reservationen!

Det har ju tidigare yrkats bifall till den, så jag ska inte också göra det.

Jag vill däremot yrka bifall till reservation nr 16 som även Liselott Hagberg har talat varmt för. Det är ett problem när det anslås en stor summa pengar till organisationer, och när man med facit i hand ser att det finns vissa grupper som nästan inte förekommer bland de organisationer som får pengar. Reservationen handlar om EU:s stöd till HBT-organisationer. Det handlar i synnerhet om att organisationer som inkluderar diskriminering på grund av könsidentitet nästan inte har fått några medel alls.

Vi är inte nöjda med den ordning som finns i dag. Vi vill trycka på det ännu tydligare än vad utskottets majoritet har gjort. Därför yrkar jag bifall till reservation nr 16 som också är en tvärpolitisk reservation.

Herr talman! Jag vill avsluta med att kommentera ett motionsyrkande som Miljöpartiet har en reservation på. Det är reservation nr 15 som tar upp en översyn av lagstiftningen.

Så sent som i går hade Vänsterpartiet uppe en reservation till förmån för en översyn av lagstiftningen för att man ska kunna komma till botten med den särställning som heterosexualliteten har i lagstiftningen. Vi vill att lagstiftningen ska analyseras utifrån ett icke heteronormativt perspektiv. Vi stöder det kravet, men även här utgår vi ifrån att Diskrimineringskommittén kommer att lyfta fram den frågan, så därför har vi inte yrkat bifall till dessa motionsyrkanden. Jag ville bara klargöra det ställningstagandet.

För tids vinnande yrkar jag bifall enbart till reservation nr 16.

Anf. 120 HENRIK S JÄRREL (m):

Herr talman! När nu reglerna medger mig att åter begära ordet ska jag använda de två minuter som jag har till mitt förfogande.

Jag vill inte att Anders Bengtssons utkastade fråga rörande detta med diskriminering ska hänga obesvarad i luften.

Jag förutsätter att Anders Bengtsson har läst vår reservation 14, i vilken det står bland annat följande: All diskriminering, oavsett motiv, är lika avskyvärd. Sedan konstaterar vi: En tydlig, sammanhållen och enhetlig lagstiftning gällande diskriminering bör skapas så snart det är praktiskt möjligt. Det skulle sända en tydlig signal om att all diskriminering, avsett om det handlar om kön, ras, religion, ålder, funktionshinder eller sexuell läggning, ses som lika allvarlig från lagstiftarens sida.

Av detta kan man förstå att vi menar att de ombudsmän som i dag sysslar med diskrimineringsfrågor naturligtvis är behövliga, men de skulle så småningom kunna sammanföras till en egen myndighet – ett MR-ämbete, eller kalla det vad som helst – som fick i uppgift att från alla dessa aspekter granska diskrimineringsfall av olika slag.

Jag vill i och för sig inte utesluta något av ombudsmannaämbetena, utan jag vill bara att man ska få en sammanhållen lagstiftning att pröva olika diskrimineringsfall emot.

Anf. 121 ANDERS BENGTSSON (s) replik:

Herr talman! Ja, Henrik Järrel, jag har läst er reservation, och den var inte så mycket att bli upprörd över. Det var gammal känd retorik.

Det jag blev upprörd över var Henrik Järrels raljanta replik till mig efter mitt anförande. Han sade i svepande ordalag att snart kan alla känna sig diskriminerade. Jag vet inte om det var utifrån normen att man nu ska vara vit man i västvärlden som Henrik Järrel kände sig träffad.

Det var det som gjorde mig upprörd. Det finns faktiskt grupper som är rejält diskriminerade och som blir utsatta även för våld och annat med anledning av att de inte faller in inom den norm som gäller för närvarande.

Nu kommer Henrik Järrel med ett resonemang om en MR-myndighet. Såvitt jag vet är det ett nytt förslag, så det är någonting helt annat. Det får han i så fall motionera om.

Anf. 122 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Herr talman! Det där med en sammanhållen myndighet kan bli en senare fråga. Jag vill påminna Anders Bengtsson om att det under åren också förekommit som motionsförslag.

Vad jag varnade lite för var att om man börjar att räkna upp alla möjliga och omöjliga diskrimineringsgrunder hamnar man lätt i ett läge där nästan allt skulle kunna inbegripas. Man kan tänka sig en människa som är enbent och samtidigt har nedsatt hörsel. Det finns alltså en rad olika kombinationer av funktionshinder eller avvikelser. Börjar man att definiera alla dessa hamnar man snart i ett moras.

När man stiftar en diskrimineringslag är det oerhört grannlaga att man noga besinnar hur de olika grupperna definieras och preciseras. Det var bara det jag ville varna lite för från rent lagstiftningsteknisk utgångspunkt. Vi är nog ganska överens om att vissa namngivna grupper absolut bör åtnjuta ett diskrimineringskydd i lagstiftningen.

Anf. 123 ANDERS BENGTSSON (s) replik:

Herr talman! Det här blir värre och värre. Enbenta och hörselskadade personer är diskriminerade redan i dag, och det finns en handikappombudsman som ska se till deras intressen.

Jag har inte fått svar på min fråga. Återigen raljerar Henrik Järrel över antalet ombudsmän. Vilken ombudsman ska vi ta bort? Vilket område i diskrimineringslagstiftningen är överflödigt i dag? Det skulle vara intressant att höra från Moderaterna och från Henrik S Järrel.

Jag tycker fortfarande att det känns lite raljant och genant, men det får stå för Moderaterna.

Anf. 124 HENRIK S JÄRREL (m) replik:

Herr talman! Det är inte så att jag vill ta bort någon ombudsman. Alla har en rimlig och bra möjlighet att bevaka sitt diskrimineringsområde.

Vad jag säger är att man skulle kunna sammanföra den lagstiftning som var och en av dessa ombudsmän och myndigheter prövar till ett sammanhållet lagstiftningsverk. Sedan skulle det möjligen kunna vara en myndighet – en diskrimineringsmyndighet, en MR-myndighet, eller kalla det vad som helst – som får i uppgift att pröva de olika diskrimineringsfall som det nu är olika myndigheter som prövar mot ett sammanhållet lagverk.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 14 §.)

12 § Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04:MJU15
Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn (skr. 2003/04:54).

Anf. 125 ROLF LINDÉN (s):

Herr talman! Vi ska i dag behandla handlingsplanen för åtgärder inom hästsektorn.

Antalet hästar var som störst i Sverige i början av förra seklet. Runt 1920 fanns det 728 000 hästar i landet. Den 1 juli varje år genomförde man en husdjursräkning. Utifrån denna räkning skulle man sedan dekla-

rera och betala skatt. Det var alltså extra viktigt att veta det exakta antalet hästar.

Men från 1920-talet minskade antalet hästar i landet stadigt. Vid 1970-talets början uppgick antalet till ca 60 000. Man vet inte riktigt hur många det var eftersom hästräkningen tillhörde det förgångna.

Vad hade hänt? Jo, hästarnas arbete hade naturligtvis tagits över av maskinerna i jordbruket, i skogsbruket och som transportmedel där det numera, herr talman, är helt andra hästkrafter som gäller.

I dag är hästarna nästan lika många som antalet mjölkkor. Därför är regeringens skrivelse en särskilt viktig markering för det fortsatta arbetet inom hästsektorn. Det är en sektor som är integrerad i många av riksdagens fastställda politikområden, till exempel i landsbygdpolitiken, i miljöpolitiken och i djurpolitiken.

Inom dessa områden föreslås fortsatta åtgärder från hästsektorn som karakteriseras av en god utveckling med särskild fokus på hästens betydelse på landsbygden, hästens betydelse för barn, ungdomar, handikappade och för övrig fritidsverksamhet samt goda kunskaper i hästhållning.

Hästen har också blivit en viktig länk mellan stad och land. Hästsektorn inrymmer allt ifrån tävlingshästar inom trav-, kör- och ridsport till fritidshästar som används för rekreation, motion och som sällskapsdjur.

Det skapas nya arbetstillfällen på landsbygden genom att det växer fram ett nytt företagande bestående av bland annat hästgårdar och ridskolor. Hästsektorns ekonomiska betydelse illustreras bäst genom att peka på dess uppskattade omsättning på minst 18 miljarder kronor.

Herr talman! I betänkandet tillstyrker utskottet de uppdrag som regeringen aviserat att ge till Jordbruksverket och Konsumentverket.

Till sist, herr talman, släpp hästarna loss! Det är debatt dags!

Anf. 126 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Herr talman! Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn. Det kunde låta som något stort, likt en ardenner. Men i själva verket är detta betänkande ett litet resultat av den skrivelse som kom, som inte ens en gång blev en maxad A-ponny, snarare en konstgjord dalahäst, dessutom omålad.

Herr talman! Allt fler inser nöjet, lusten och nyttan av att äga eller nyttja en häst, så till den grad att hästen har börjat bli det vanligaste inslaget av djur som man ser ute på landsbygden.

I takt med att fler hästar tillkommer ökar också behovet att kringrangemang. Häst och ägare behöver stall, hagar, foder, utrustning, kläder, större bilar, större släp med mera. Somliga vill lunka i eget tempo privat, andra vill tävla i större sammanhang och ytterligare andra vill rentav turista uppe på hästryggen. Självklart finns det i detta en möjlighet för en marknad och ett underlag för en näring att växa, bli stark och utvecklas rejält, om den bara ges möjlighet.

Vi ska heller inte glömma den sociala dimension som finns i att människor, med eller utan handikapp, tillsammans med hästen får vänskap, motion och trevlig samvaro och inte minst lär sig att ta ansvar och får empati.

Behövs det en särskild hästpolitik för detta? Både ja och nej. Men om politiken ska ta överhand och styra och reglera för mycket kan det skada även denna näring. Men om politiken ska syfta till att lyfta och låta män-

niskor och företagande växa, då behövs nog något annat än vad dagens politik ger vid handen.

Jag tror att det är viktigt att vi ger signalen att företagande är viktigt och att hästen som grund i detta är en lika viktig grund som vilken som helst annan.

Jag hade gärna sett förslag från regeringens och riksdagsmajoritetens sida som skulle kunna ha varit följande:

1. Bättre småföretagarvillkor, då många i den här näringen är just småföretagare.
2. Bort med skattebelastning på företagande och arbete, så att människorna kan leva och företag får blomstra.
3. Sänk dieselskatten så fodret blir billigare att producera och köpa.
4. Ta bort de förmånsskillnader som faktiskt finns mellan företagare och anställda, vilket skulle underlätta för kvinnorna i denna näring.
5. Bättre möjlighet till riskkapital, som kvinnor alltid måste jobba extra dugligt för att kunna erhålla. Annars drabbas företagare på landsbygd med låga taxeringsvärden.
6. Efterlev löftet om de 5 miljonerna till forskning. Den nationella stiftelsen för hästhållning har redan tagit fram sin del. Förvisso kommer det en forskningsproposition, men regeringen har ändå utstakat en väg.
7. Kom till skott med det problem med tävlingsveterinärer som utskottet tidigare har givit regeringen till känna. Varför ska det vara okej att pappa bakar bullar till den lokala ridtävlingen, medan mamma som är veterinär inte kan medverka ideellt?
8. Ta hotet om konkurrensen från den internationella spelmarknaden på allvar. Skattesänkningar eller licens för utländska spelbolag kan vara en väg. Annars riskerar ATG mindre pengar, och då blir det mindre pengar till hästen och till ridsportens främjande.

Herr talman! Detta var bara några men ändå viktiga punkter för en politik som skulle kunnat vara ett galoppsprång för en livskraftig hästnäring. Men Socialdemokraterna hittar inte tyglarna och kan inte skänkla. De väljer att skritta vidare genom att fortsätta vänta, utreda och analysera.

Just därför bifaller jag reservation 1 under punkt 1 och står naturligtvis bakom våra övriga reservationer.

Anf. 127 MARIE WAHLGREN (fp):

Herr talman! Det faktum att vi står här i dag och diskuterar en hästpolitik är egentligen ett misslyckande. Det är ett misslyckande beroende på den politik som förs på en massa andra områden. Hade vi haft en bra företags- och näringspolitik, hade hästnäringen också haft bra förhållanden. Då hade vi inte behövt en specifik hästpolitik. Hade vi haft en lyckad jämställdhetspolitik i det här landet, då hade tjejers idrottande haft samma villkor som killars idrottande. Då är jag säker på att ridskolorna ute i kommunerna hade haft bättre villkor, och då hade vi inte behövt en

särskild hästpolitik. Hade vi haft en bra utbildnings- och forskningspolitik, hade det inte funnits någon brist på landsbygden på de specifika yrken som behövs för att ha en bra och fungerande hästnäring. Då hade det funnits hovslagare, och då hade det funnits en bra forskning om landsbygdsfrågor. Då hade vi inte behövt en särskild hästpolitik. Men nu är inte så fallet. Därför behöver vi i nuläget en hästpolitik eller i alla fall en politik om de här frågorna.

Vi i Folkpartiet tycker inte att den skrivelse som regeringen har lagt fram är tillräcklig. Regeringen levererar inte en politik som står på de fyra ben som den hästpolitiska utredningen föreslog, nämligen en kvalitetsmedveten avel och uppfödning som är anpassad till användarens behov, en hög kompetens hos dem som arbetar i sektorn, en medvetenhet om den roll som hästen spelar för den svenska landsbygdsutvecklingen, en god arbetsmiljö för dem som arbetar med hästar och en etisk god hästhållning.

Skrivelsen ger några svar – det är jag verkligen beredd att ge regeringen ett erkännande för – men det saknas också andra.

Vi har ännu inte fått klara besked om hur vi ska skydda de svenska hästraserna. Det kommer regeringen förhoppningsvis att återkomma till. Vi ser fram emot att vi får en politik där den biologiska mångfalden också gäller olika hästraser inom jordbruket.

I dag saknas det fortfarande utbildad personal på flera områden inom hästsektorn. Jag nämnde tidigare hovslagare, men det gäller också bra utbildning för ridinstruktörer och andra.

Folkpartiet har i sin motion om hästpolitiken föreslagit att vi ska ta upp lärlingsutbildningen. Jag tror att lärlingsutbildningen just på de här områdena är speciellt lämplig, då unga människor kan få en bra utbildning på ganska smala områden. Regeringen borde här återkomma med fler förslag.

Vi ser inte heller att regeringen i skrivelsen tydligt belyser hästens betydelse för landsbygden och för landsbygdens miljö. Ett område som remissinstanserna har tagit upp är användningen av hästen inom skogsnäringen. Vi ska ju snart diskutera skogspolitiken, och då kan vi återkomma till behovet av att hitta nya bruksformer på särskilt känslig skogsmark. Där kanske hästen skulle kunna spela en roll.

Vi anser också att man måste göra mer på djurskyddsområdet. Det kommer in många nya människor i hästnäringen, människor som kanske inte tidigare har haft ett traditionellt jordbruksarbete och jobbat med stora djurbesättningar. Då behövs det framför allt information och utbildning, för jag är säker på att de här människorna verkligen vill göra sitt allra bästa när det gäller djurskyddet.

Regeringen borde också mer belysa hästens roll ur ett folkhälsoperspektiv, och framför allt hästens roll inom rehabilitering och idrott för handikappade.

Herr talman! Den lista med frågor som regeringen borde komplettera kan göras lång. Därför yrkar jag bifall till reservation 1. Dessutom yrkar jag bifall till reservation 15. Men jag står naturligtvis bakom Folkpartiets alla övriga reservationer.

Anf. 128 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Herr talman! Det var med skräckblandad förtjusning som jag följde döttrarna in i de kluriga och sluga ridskolehästarnas boxar för att hjälpa till med att träna och sadla. Förtjusning över att se alla tjejernas, för det var nästan bara tjejer, glädje och engagemang. En viss skräck inför vad hästarna kunde ta sig till med en fumlig och famlande hjälpreda med mycket begränsad erfarenhet av dessa vackra och kraftfulla djur.

När jag fick regeringens skrivelse *En handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn* tänkte jag att regeringen måste ha befunnit sig i en liknande situation. Förtjusningen uttrycktes i tidigare och nuvarande jordbruksministrars kraftfulla framträdanden inför hästriksdagar och andra sammanhang där hästfolk samlats. Nu skulle det minsann bli en sammanhållen hästpolitik! En utredning tillsattes som levererade ett innehållsrikt material. Sedan övergick ministern likt hjälpredan i hästboxen till famlande, fumlade och fegande. Den sammanhållna hästpolitik som stolt annonserats blev snart, fyra år efter det att utredningen presenterat sitt resultat, transmuterad till en skrivelse där nya kartläggningar, analyser, överväganden och uppdrag annonserades. Oppositionens konstruktiva förslag till förbättringar avslås reflexmässigt. Det som inte tagits fram under de tre, fyra år ska vi få vänta ytterligare på. Annat kommer inte alls att tas upp. Detta duger inte, herr talman.

Jag delar regeringens och utskottets syn på hästsektorns viktiga roll i samhället, med tiotusentals arbetstillfällen och en omsättning inklusive spelområdet på uppemot 20 miljarder kronor. Betänkandet belyser också hästhållningens växande betydelse för landsbygden och jordbruksföretagen och för det öppna landskapet samt som meningsfull fritidssysselsättning för många barn, ungdomar och vuxna.

Det är därför glädjande, herr talman, att en majoritet här i kammaren kommer att se till att det blir två tillkännagivanden till regeringen. Dels vill vi att regeringen ska återkomma till riksdagen med konkreta förslag med anledning av den hästpolitiska utredningens betänkande om en samlad kraftfull hästpolitik. Dels efterlyser vi i form av en reservation som har en bred uppslutning än en gång förslag från regeringen om förenklingar av systemet med förordnande av tävlingsveterinärer som riksdagen beslutade om för tre år sedan.

Bägge dessa frågor har Kristdemokraterna drivit under lång tid, och jag är glad för att utskottskamraterna, utom socialdemokrater och vänsterpartister, nu står bakom förslagen.

Herr talman! Kristdemokraterna står bakom inte mindre än elva reservationer med förslag till förbättringar av betänkandet. Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 15. Jag vill kort beröra några av de förslag som vi för fram i reservationerna.

Ridning är en av de största handikappidrotterna med över 4 000 aktiva ryttare. Regeringen bör utreda vad som kan göras för att ytterligare stärka denna form av rehabiliteringsinsatser och ta till vara hästens betydelse för sjuka och handikappade.

Ridsporten bör vara skattefri när den bedrivs i motionssyfte och är en friskvårdsförmån.

Ett tredje år bör införas i hippologutbildningen, och en utredning bör göras om möjligheterna att finansiera hela denna högskoleutbildning enligt samma principer som normalt gäller för högskoleutbildning. Sär-

skilda insatser bör göras för att få fler ridinstruktörer att inrikta sig mot unghästutbildning eftersom det finns en brist på detta område. För att öka antalet hovslagare bör den nuvarande utbildningen utvidgas med en lärlingsutbildning på distans.

Herr talman! Slutligen vill jag bara påminna om att jag i ett särskilt yttrande tar upp frågan om hästsektorn och jämställdhet. I vår motion med anledning av regeringens skrivelse påpekar vi behovet av en oberoende genomgång av hur förhållandena ser ut när det gäller förutsättningar att bedriva verksamhet som domineras av flickor i förhållande till verksamhet som domineras av pojkar. Betänkandet hänvisar till projektet Idrottsresurser på lika villkor, som enligt uppgift ska slutredovisas under denna månad.

Herr talman! Jag hoppas innerligt att redovisningen kommer att vara mer substantiell än projektets hemsida, där det under rubriken "Sanningar och myter" står: "Bla, bla." Under rubriken "Månadens krönika" står det: "Bla, bla" och under rubriken "Kunskapsbank" står det: "Bla, bla". Det är alltså inte fråga om någon tolkning från min sida, utan det står så.

Det är mycket angeläget att resultatet av detta projekt analyseras noga och att regeringen vid behov snabbt återkommer till riksdagen med förslag beträffande fördelningen mellan kvinnor och män och mellan flickor och pojkar av samhällets resurser till idrotten.

Anf. 129 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Herr talman! Hästsektorns betydelse i samhället har ökat kraftigt under de senaste 20–30 åren. Det finns uppemot 300 000 hästar i landet. Intresset för ridning och annan hästsport är stort, och insikten om hästens betydelse för människans välbefinnande har ökat. Hästen har också stor betydelse för regionalpolitiken och landsbygdspolitiken.

För någon vecka sedan besökte jag en småbrukare i Småland. Lantbrukarfamiljen hade några dagar tidigare råkat ut för det traumatiska att boningshuset brann ned. Alla barn och vuxna i familjen klarade sig, men alla deras leksaker, kläder, möbler, ja allt, försvann i lågorna. Familjen hade djur runt gården, och alla klarade sig.

Nu några dagar efteråt verkade de stora ardennerhästarna vara lugna som vanligt. Familjen har också valacker, och man har dessutom en alldeles unik hästras, den minsta hästrasen falabella. Lantbrukaren Gunnar berättar att familjen har tre av Sveriges totalt tio falabellor. Det är en hästras som kommer från Holland. Hästen är mycket uppskattad av barn, äldre och personer som har funktionshinder, men jag tror att dessa små söta hästar blir älskade av alla.

Ardennerhästarna hyr lantbrukaren ut på sommaren. Småland har 147 sjöar, och Gunnar med familj bor bara en bit från en större sjö. Att köra med vagn runt sjön brukar ta två tre dagar. För semesterfirare som vill hyra hästarna brukar familjen sätta upp ett större tält nere vid sjön, vilket förenklar övernattningarna. Mitt i alla trauman med ett nedbrunnet hus verkar familjen ändå relativt lugn. Hästarna och barnen har klarat sig.

Hästen är ett utpräglat flockdjur. I flocken finns trygghet och grunden till välbefinnande. Får hästar inte möjlighet att utöva det så viktiga sociala flockbeteendet, kommer oro att bryta ut när hästar under korta och oregelbundna tider konfronteras med varandra. Jag tror att rekommendat-

ioner bör utgå om hästars möjlighet till daglig utevistelse och om att hästar i så stor utsträckning som möjligt bör hållas i grupp.

Herr talman! Det är mycket ovanligt att människor vanvårdar sina hästar på grund av dumhet eller elakhet. I de fall som vanvård tyvärr ändå förekommer handlar det med stor säkerhet om brist på kunskap. I Vänsterpartiet tror vi att det vore bra med kunskapskrav på hästägare. Människor som äger häst ska naturligtvis ha kunskap och förmåga att ge sin häst bästa möjliga hjälp. Vi tror att det går att ordna en bra utbildning i till exempel foderkunskap, hästars kroppsspråk och sociala beteende, baskunskap i hovvård och om de vanligaste sjukdomarna och hur innehållet i ett husapotek för häst bör vara.

Motivet till att vi vill ha en hästutbildning är att vi måste se hästen som en levande och kännande varelse, som förtjänar respekt och god behandling. Att vanvårda djur på grund av okunskap är onödigt och ligger inte i någons intresse.

Varje år försvinner drygt 5 000 svenska hästar spårlost. Högre slaktpriser utomlands, öppna tullgränser och hög efterfrågan på hästkött utomlands lockar svenskar att göra illegala hästaffärer. En hästägare som lämnar sin häst till slakt i Sverige får ca 2 000 kr. I Italien, som är ett land där det finns en stor efterfrågan på hästkött, betalar ett slakteri mer än det dubbla, ca 5 000 kr för samma häst. Djuren körs i förseglade fordon i så kallad transit till destinationslandet. Innan hästarna till sist når slakterierna är det vanligt att de byter ägare på hästmarknader runtom i Europa. På sådana pågår handel med vanskötta, slagna, stressade och plågade djur.

I Vänsterpartiet anser vi att Sverige med krafttag måste agera inom EU för att förhindra att handel på hästmarknader med plågade och vanskötta djur får fortgå. Vänsterpartiet anser att transporter av levande djur måste begränsas kraftigt. Eftersom det svenska folket i regel inte äter hästkött bör djuren i stället helst slaktas på plats innan transport sker.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang yrka bifall till vår reservation 17 om handel med hästar. Jag står givetvis bakom alla Vänsterpartiets reservationer, men det blir bara reservation 17 som jag yrkar bifall till.

Vi i Vänsterpartiet är kritiska till EU:s syn på djur som i praktiken vilken handelsvara som helst, och vi anser att Sverige inom EU ska arbeta för att levande djur undantas från EU:s regler om varors fria rörlighet.

Jag vill avsluta med att säga att ridning är en sport där majoriteten av utövarna är kvinnor. Jag tror att Folkpartiets motion säger att 85 % av dem som rider på hästar är kvinnor. Ur ett genusperspektiv är det mycket viktigt att sporten får lika bra villkor som andra sporter och fritidsverksamheter. Samtidigt är det viktigt att också rekrytera fler pojkar, eller varför inte gubbar, till sporten. Själv funderar jag på att börja ta ridlektioner med någon lugn och trogen häst. Det verkar vara mycket avstressande och hälsobefrämjande.

Anf. 130 ESKIL ERLANDSSON (c):

Herr talman! I likhet med flera tidigare talare tycker jag att det är synd och tråkigt att regeringen har valt att inte lägga fram några förslag

som är konkreta utifrån den hästpolitiska utredning som gjordes för snart fyra år sedan.

Jag tvingas också konstatera att det är ovanligt att det finns så många motioner och reservationer med anledning av en skrivelse som regeringen lämnat ifrån sig. Det tyder på att regeringen måste ha gjort en felbedömning när det gäller intresset för hästar och hästsport i Sverige. Man borde, tycker jag och vi i Centerpartiet, i stället ha valt att lägga fram konkreta förslag utifrån den hästpolitiska utredningen, vilket man avstår ifrån. Och varför borde man ha valt att lägga fram konkreta förslag? Ja, för det första är det ur ekonomisk synvinkel så att de förslag som presenterades i utredningen i förhållande till många andra utgiftsposter i samhället ju är förhållandevis små saker. För det andra skulle ju de här små sakerna ha gett så väldigt mycket i form av till exempel en ökad jämställdhet. Det är ju så att samhället satsar betydligt mycket mer pengar på killars idrottande och sporter än vad man satsar på tjejers idrottande och sporter. En bättre jämställdhet hade alltså uppmåtts om man hade valt att satsa någon krona på det här med hästar, eftersom det till övervägande del är kvinnor och tjejer som sysslar med hästar.

Det hade gett förutsättningar för en utveckling av landsbygden, en landsbygd som på många håll i vårt land har en tynande utveckling. Det hade gett förutsättningar, som tidigare talare också har sagt, för ökad turistnäring till exempel, en ytterligare nisch för många jordbruksföretagare, men också gett ett allmänt ökande företagande på landsbygden, många gånger drivet av kvinnor, och vi står väl också allesammans, tror jag, bakom att vi vill ha ett ökat kvinnligt företagande.

Jag skulle avslutningsvis vilja säga att den svenska hästen ju har haft internationella framgångar. Detta har blivit en näring som till landet drar in förhållandevis mycket pengar för en liten insats. Genom att ytterligare satsa lite grand på det här tror jag att den svenska hästen hade kunnat bli än mer framgångsrik på den internationella arenan, till gagn för oss i Sverige genom ekonomisk tillväxt och ökat företagande, genom ett ökat intresse för en verksamhet som är miljövänlig och uppfyller de jämställdhetskrav som man rimligen kan ställa, men också genom att detta befrämjar friskvård och hälsa på ett sätt som kanske inte så många andra saker gör.

Herr talman! Eftersom tiden är lite pressad i dag vill jag inte göra mitt anförande längre, utan jag avslutar med att säga att jag står bakom alla reservationer som Centerpartiet har lämnat i det här betänkandet men väljer att yrka bifall bara till reservation nr 1 och nr 15.

Anf. 131 INGEGERD SAARINEN (mp):

Herr talman! Jag står bakom alla Miljöpartiets reservationer, men nöjer mig med att yrka bifall till reservation 1 och 15.

Det här betänkandet innehåller väldigt många intressanta och viktiga saker, till exempel frågan om djurskyddet, bland annat den oerhört viktiga frågan om djurtransporter, där jag är glad att regeringen agerar kraftfullt. Jag ser fram emot ännu mer kraftfullt agerande i EU för att få någon ordning på djurskydd och djurtransporter i EU och i vårt närområde.

Det handlar också här om möjligheter till ökad turism, och det handlar om skonsammare skogsbruk och andra viktiga saker, men jag vill ändå koncentrera mitt anförande på bevarande av hotade raser, och jag

vill ta kallblodstravaren som exempel på en hotad ras och vad man skulle kunna göra för att skydda kallblodstravaren.

Vi har i Sverige två hästraser med inhemskt ursprung. Det är Gotlandsrusset och den svenska kallblodshästrasen med sina två grenar, kallblodstravaren och den nordsvenska hästen. Alla andra raser är importraser, det vill säga de har sitt ursprung i andra länder. Vi har alla ansvar för att de endemiska raserna ska överleva och inte bli utrotade. Tyvärr har kallblodstravaren systematiskt missgynnats så att den nu är utrotningshotad.

Av försvarspolitiska skäl fick vi ett premieringsreglemente som styrde aveln mot en tyngre häst, och de lätta, snabba hingstarna blev aldrig premierade. 1964 ändrades reglerna, och det blev äntligen möjligt att premiera lätta, snabba hingstar. På 70-talet fanns alla bitar på plats för att vi i framtiden på nytt skulle kunna få en framgångsrik och livskraftig kallblodstravare, men inte heller då fick kallblodstravaren sin rättmätiga chans.

Efter Resares utredning 1971 bildades Aktiebolaget Trav & Galopp, ATG. Det är ett av travet och galoppsporten ägt bolag som har tototillstånd för hästsport i Sverige. Hälften av ledamöterna i styrelsen tillsätts av sporten och hälften av staten. Staten utser även ordföranden. Avtalet mellan staten och ATG reglerar bland annat hur stor del av totspelet som ATG får behålla och hur stor del som staten ska ha. I avtalet finns också ett minoritetsskydd för galoppen i Sverige, och detta har räddat galoppen i Sverige.

Bildandet av ATG och skapandet av ett riksspel, V 65, kom att tillföra hästsporten nya pengar, och dessa pengar styrdes till varmblooden. Kallbloden, som utgjorde 20 % av Trav-Sverige, fick nästan ingenting. Varför? Travsporten styrdes och styrs av de tre stora banorna i Stockholm, Göteborg och Malmö tillsammans med de mellanstora, som alla utom en finns i Syd- och Mellansverige.

På dessa banor tävlar man nästan bara med varmblood. Kallblodstravarna finns norr om Mälardalen och i Dalsland. De styrande såg till att de egna fick de nya pengarna. Skulle norrlänningen vara med och dela på de nya pengarna var det bara att köpa varmblood från uppfödarna i söder, inte kallblod från uppfödarna i norr.

På ett par decennier har på detta sätt kallbloden medvetet trängts undan så att de nu står på utrotningshotets rand. För att kallblodstravaren ska överleva som ras krävs att populationen ökar i storlek. Det krävs minst 1 000 föl per år. Hur når man dit?

Den viktigaste och effektivaste åtgärden skulle vara att införa ett minoritetsskydd i avtalet mellan staten och sporten. En sådan åtgärd behöver inte kosta statskassan någonting men skulle vara av stor betydelse för kallblodstravarens överlevnad som ras. Ytterligare en åtgärd skulle kunna vara att se över behovet av uppfödarpremier till ägarna av betäckta kallblodsston.

Eftersom neddragningar av antalet travdagar fortfarande i synnerhet slår mot de banor där kallblodstravaren ännu tillåts att tävla brådskar det med åtgärder om rasen ska leva vidare. Kallblodstravaren står inför en utrotning som ras.

ATG – styrt av travbanorna i södra Sverige, storbanorna – har systematiskt styrt pengar för att stödja varnbloden. Det är dags att ändra på det. Det är hög tid att införa ett minoritetsskydd för kallblodstravaren.

Anf. 132 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s):

Herr talman! Jag växte upp i en liten by i norra Värmland. Min farfar var hästkarl i skogen. Av honom lärde jag mig allt jag kan om hästar. Jag lärde mig att köra timmer, sätta potatis och slå med slättermaskin. Inte minst lärde jag mig att älska hästar.

Jag började så småningom rida på ridskolan i Torsby. Jag och mina tjejkompisar bodde nästan i stallet. Det är en tid jag bär med mig med värme. Jag fick min första häst när jag var elva år. Det var en kallblods-travare som hette Rosita. Jag är inte ensam om de minnena. Även i dag är det väldigt många flickor som ”bor” i stallet för att få vara tillsammans med sina hästar, rykta dem och rida dem.

Ridsporten är i dag också den största kvinnoidrotten i Sverige. Av alla de specialförbund som är ansluta till Riksidrottsförbundet har ridsporten flest kvinnliga utövare procentuellt sett. 85 % av de aktiva är flickor och kvinnor. Friidrotten kommer först på andra plats med 69 %.

Herr talman! Vi har hittat tyglarna, och vi skänklar på, som Catharina Elmsäter-Svärd efterfrågar. Därför känns det väldigt bra att vi i dag diskuterar hästpolitiken här i kammaren. Det ger signaler runtom i Sverige att hästen är en viktig del av det svenska samhället och den svenska idrotten.

Det finns 200 000–300 000 hästar i Sverige, och drygt 40 000 människor arbetar hel- eller deltid med hästar. Det är en stor folkrörelse som bara växer, och den har en stor utvecklingspotential, som vi har hört här i dag. Den påverkar också det mänskliga välbefinnandet genom att erbjuda upplevelser och rekreation. Inte minst används hästen alltmer i rehabiliteringen av funktionshindrade och för människor med sociala problem.

För att vi herefter ska kunna gå vidare på ett bra sätt med den handlingsplan som regeringen presenterat måste vi ta till vara den kunskap som finns inom hästsektorn. Det är viktigt att satsa på ytterligare utbildning. Vi måste självklart ta chansen att ge jämställdhetsarbetet en knuff framåt.

En klar markering från statsmakternas sida om att hästsektorn är betydelsefull kan i förlängningen bidra till nya kommunala satsningar och ge ytterligare ett antal unga kvinnor tillfälle att utöva sitt fritidsintresse. Vi vet att det ger så mycket mer som att de tränas i att leda och att sätta gränser. Självförtroendet stärks, och de får goda förebilder av starka kvinnor.

Tillgången på välutbildad och kvalificerad personal är en viktig faktor. Här finns redan i dag en enorm kunskap som vi kanske inte alltid har förmått att utnyttja. Ska vi dessutom satsa stort på att konkurrera internationellt måste vi se till att den kunskapen, denna kompetens, förs fram på ett bra sätt.

Utbildningssystemet måste därför vara samordnat och flexibelt, som skrivelsen betonar, och anpassat till efterfrågan inom sektorn. Att utbildningen också ska ha ett jämställdhetsperspektiv är för mig självklart, men tyvärr måste det påpekas.

Prot. 2003/04:105
29 april

*Handlingsplan för
åtgärder inom
hästsektorn*

Jag tycker också att det är bra att regeringen har utökat de ekonomiska medel som Sveriges lantbruksuniversitet förfogar över med tanke på hippologutbildningen. Det är också bra att man satsar på utökat antal utbildningsplatser för hovslagare.

Trav- och galoppsporten är stor i Sverige. Inom travet tillhör Sverige världens tre största travnationer. Sporten genererar stora inkomster där en del går tillbaka till sporten i form av vinstpengar och uppfödarpremier. En del går till övriga delar av sektorn för bland annat utbildningen och gemensamma satsningar av riksintresse.

Under senare år har ökad konkurrens från utländska spelaktörer gjort att ATG har mindre pengar att använda för satsningar inom hästsektorn. Det är bekymmersamt. Utskottet förutsätter att regeringen noga följer denna utveckling och lägger fram förslag om det så behövs.

Herr talman! Det finns ett stort behov av forskning inom hästsektorn. Det gäller allt från hästens sociala betydelse, betydelsen i samhället, säkerhetsfrågan – där för övrigt Konsumentverket har fått i uppdrag att se över säkerheten – miljöaspekten till utfodring och hästhållning. Hippocampus, som är en centrumbildning mellan Sveriges lantbruksuniversitet och Statens veterinärmedicinska anstalt, har skapat ett nytt ramprogram för hästforskning, men mer behövs. Utskottet väntar med spänning på den forskningspolitiska propositionen.

Herr talman! Djurskyddet är en viktig fråga i Sverige, och vi är pådrivande inom EU. Det gäller allt från djurtransporter till hur vi sköter och omhändertar våra djur. Vi är egentligen helt överens i utskottet, trots alla reservationer som finns, om att Sverige ska vara pådrivande i transportfrågan.

Vår jordbruksminister har tillsammans med ett flertal länder försökt förändra bland annat transporttiderna nu för någon vecka sedan men lyckades inte nå ända fram vid detta tillfälle. Jag är övertygad om att de långa, grymma djurtransporterna snart får ett slut när den folkliga opinionen inom hela EU blir så mycket starkare. Man blir tvungen att göra någonting åt det.

Det finns många oerfarna hästägare som behöver ha stöd, information och utbildning. Då är det också viktigt att sektorns organisationer aktivt jobbar med djurskyddsarbetet, tar fram policyer, utbildar, informerar och förmedlar kunskap. Men det måste också fungera från samhällets sida med bland annat tillsynen. Det spelar ingen roll hur stränga lagar vi har om de inte följs och samhället bevakar det genom Djurskyddsmyndigheten och djurskyddsinspektörerna.

När det gäller våra inhemska hästraser – som Ingegerd Saarinen beskrev i sitt anförande – är utvecklingen lite dystert. Det finns all anledning för oss att fundera på hur vi kan stödja rasernas utveckling. Vi säger från utskottets sida att åtgärder måste till för att bevara dessa raser. Det är en brist om den negativa utvecklingen fortsätter. Jag är övertygad om att det finns stora möjligheter att använda dem i olika sammanhang. Till exempel är nordsvensken en ypperlig ridhushäst med sitt lugna, lättsamma sätt. Det gäller inte minst i skogsbruket, Marie Wahlgren. Jag tror att nordsvensken skulle vara jättebra där. Att se en kallblodstravare på travbanan är en fantastisk upplevelse.

Herr talman! Jag vill avsluta med att lyfta fram en stor tillväxtfaktor för Sverige, och det är hästföretagandet. Det handlar om att kunna bo

kvar och verka aktivt inom sin bygd. Det behövs för att bygden ska hållas levande och service ska finnas kvar. En aktiv bygd drar till sig fler människor och fler företag. Det visar många studier som gjorts.

Jag vill påstå att alla småföretag och eldsjälar på landsbygden är en viktig bit av vår tillväxt. Där är utvecklingen av hästföretagandet en viktig bit. Det kan handla om allt från företag som inackorderar hästar, turismen, ridskolor, travtränare till att sälja hästutrustning. Jordbruksverket har fått flera uppdrag av regeringen i skrivelsen. Ett av dem är att analysera hästföretagandet. Vad behövs, och vilka faktorer påverkar utvecklingen?

När det gäller uppgörelsen om jordbrukspolitiken kan jag bara konstatera att jag är nöjd med den. Hästen är en del av den nya jordbrukspolitiken också inom bland annat miljö- och landsbygdsprogrammet.

Till sist är det bra att en samarbetsgrupp bildas för att öka samarbetet och diskussionerna mellan staten och sektorns alla organisationer. Vi måste kunna ta till vara denna sektors stora utvecklingspotential och dra åt samma håll.

Hästen är ett underbart djur. Många i Sverige sysselsätter sig dagligen på olika sätt med detta djur. Jag är glad över att äntligen få upp hästen på den politiska dagordningen.

Herr talman! Mycket mer skulle kunna sägas om detta, men tiden sätter ramen. Jag yrkar avslutningsvis bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 133 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tycker att Ann-Kristine Johansson på ett förnämligt sätt talar vackert om hästen och hästsporten. Men varför väljer Ann-Kristine Johansson som företrädare för majoriteten i utskottet då inte att lägga fram några konkreta förslag, så att vi kan uppnå allt det som hon pratar så vackert om?

Anf. 134 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! I skrivelsen räknar vi upp ett antal saker som måste utredas vidare för att vi ska kunna ta fram de konkreta förslag som bland andra Eskil Erlandsson efterlyser.

En hel del har hänt sedan utredningen lades fram, och en del måste utredas vidare. Men det viktigaste av allt, och anledningen till att jag tycker att det är bra att skrivelsen kommer, är att hästen kommer upp på den politiska dagordningen. Det ger signaler runtom att det är viktigt att jobba vidare med frågan. Det finns stora utvecklingsmöjligheter, och det handlar om jämställdhet.

De konkreta förslagen kommer under tiden. Vi har ett antal frågor som måste utredas vidare. Men som jag sade så är det viktigaste att vi har hästen uppe på den politiska dagordningen.

Anf. 135 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Herr talman! Det är bara att konstatera igen att det snart är fyra år sedan utredningen kom. Den tiden borde rimligen ha räckt till för att utreda de saker som möjligen hade behövt en ytterligare belysning i ytterligare en utredning. Jag tycker att fyra år är en alldeles för lång tid för att

komma fram till att man bara ska utreda ytterligare saker ytterligare en gång.

Anf. 136 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Sedan utredningen lades fram för fyra år sedan har det hänt en hel del inom sektorn. En del saker är genomförda redan nu, och en del saker är på gång. Det finns också nya grejer som har kommit upp på bordet och som behöver utredas ytterligare. Inte minst gäller det hästföretagandet, som vi pratade om. Vilka faktorer behövs för att stötta en utveckling av fler hästföretag? Det finns mycket att titta på när det gäller det.

Jag tror att Eskil Erlandsson och jag är överens om att det finns en stor utvecklingspotential inom hästsektorn och att den behövs för en levande landsbygd.

Anf. 137 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s):

Herr talman! Hästsporten har blivit en av landets mest populära fritidssysselsättningar. Den är i Sverige en folkrörelse som på ett unikt sätt är tillgänglig för människor i olika åldrar och med olika bakgrund. Ridsporten är den största idrotten för flickor och kvinnor, som i andra sportsammanhang ju är underrepresenterade. Den är också den största idrotten bland funktionshindrade. Den svenska hästsporten har nått stora internationella framgångar. Det är den sportsliga bredden som skapar förutsättningar för en konkurrenskraftig elit samtidigt som internationella framgångar skapar förebilder som betyder mycket för intresset för hästsporten.

Hästsektorn består både av ideell verksamhet och av näringsverksamhet. Utvecklingen pekar på en ökad etablering av hästföretag. När det gäller antalet hästar, hästägare, utövare av sporten, sysselsatta och sektorns omsättning är det inga blygsamma tal som redovisas. Hästen har sålunda en stor social, kulturell och ekonomisk betydelse i det svenska samhället.

Regeringen vill ge hästsektorn de bästa utvecklingsförutsättningarna, och anser att det finns skäl att ha en sammanhållen politik för att främja sektorn. Den handlingsplan som regeringen har lagt fram ska vara *ett* verktyg både för staten och näringen när det gäller att utnyttja utvecklingspotentialen som finns.

Att stötta folkrörelsearbetet inom hästsporten är centralt för regeringen. De satsningar som görs när det gäller barn, ungdomar och funktionshindrade har på olika sätt redan redovisats i debatten. Jag vill också särskilt lyfta fram säkerhetsfrågorna, som också har gjorts här tidigare. Många barn och ungdomar rider, och vi ser dessutom att turridning och andra aktiviteter inom hästturism ökar. Allt fler ovana kommer i kontakt med hästar. Samtidigt visar statistiken att skador och olyckor är vanliga inom hästsporten. Mest drabbad är ridsporten, och nio av tio som skadas är flickor eller kvinnor. Ett nytt initiativ har därför tagits av regeringen genom att Konsumentverket har fått uppdraget att ta fram en säkerhetsstrategi för aktiviteter med hästar.

Kompetens- och kunskapsfrågor är givetvis mycket viktiga för sektorns utveckling. Regeringen har tagit fasta på den hästpolitiska utredningens förslag om ökade medel till hippologutbildningen. Vidare ut-

vecklas utbildningen för hovslagare. Mer forskning på hästområdet behövs. Regeringen avser att återkomma till hästforskningen i samband med den planerade forskningspolitiska propositionen.

Antalet hästägare i Sverige ökar, och i dag har vi nästan lika många hästägare som hästar. Många är oerfarna och har begränsad erfarenhet av hästhållning. En grundförutsättning för ett gott djurskydd är att det ställs tillräckliga krav i lagar, förordningar och föreskrifter. Regeringen har sett till att reglerna har utvärderats och att skyddet vid behov har förstärkts. Ett exempel på detta är ändringar av 4 § djurskyddslagen, som föreskriver att alla djur, alltså även hästar, ska skötas på ett sätt så att de kan bete sig naturligt. Det är ett förslag från den hästpolitiska utredningen. Från och med den 1 januari i år har vi en ny djurskyddsmyndighet, som bland annat har ökade möjligheter att utfärda bindande föreskrifter.

Lika viktigt som lagskyddet är att bestämmelserna följs. Jag avser att i höst lägga fram en proposition om en förstärkt livsmedels- och djurskyddstillsyn. Ett annat exempel på arbetet med djuromsorg är den över syn av behörighets- och ansvarsfrågor inom djursjukvården som regeringen gör. De krav på registrering, identifiering och hästpass som ställs är viktiga både för djurskydd och djurhälsa och därmed för hela hästsektorns utveckling. I det sammanhanget har vi även stambokföringen samt djursjukdatasystemet. Regeringen har gett Jordbruksverket i uppdrag att se över de befintliga systemen för att de ska vara trovärdiga, säkra och funktionella.

Hästar transporteras inom landet och mellan länder för tävling, uppfödning, avel och slakt. Hästen är ett av de djur som anses fara mest illa under transport, särskilt under slakttransporter. Som ni redan har hört här så hade jag möjlighet att så sent som i början av den här veckan ta strid tillsammans med några andra progressiva EU-länder för skärpta bestämmelser när det gäller djurtransporter inom EU. Jag kan säga att vi vann en halv seger eftersom vi blev en stark motkraft mot ett oacceptabelt förslag och lyckades förhindra ett dåligt beslut. Om vi ska kunna skapa en trovärdighet för EU:s gemensamma jordbrukspolitik krävs det att vi tar ansvar för djurens välfärd genom rimliga djurtransporter och transporttider. Här finns det en stark folkopinion.

Herr talman! I reservationerna till miljö- och jordbruksutskottets betänkande finns yrkanden som rör hästens roll i jordbrukspolitiken. Låt mig först konstatera att hästen redan i dag är en del av jordbrukspolitiken. Exempelvis gäller detta miljöersättningar för bevarande av betesmarker och slåtterängar. Andra exempel på åtgärder som inkluderar hästen är projektstöden för utveckling av landsbygden, där stöd finns för till exempel diversifiering av jordbruksföretag och för främjande av turism och småföretagande.

Sammantaget ges stöd till hästar och hästföretag med åtminstone 50 miljoner kronor per år genom åtgärder inom miljö- och landsbygdsprogrammet.

Regeringen överlämnade nyligen en skrivelse till riksdagen om hur EU:s jordbruksreform ska genomföras i Sverige. Den nya jordbrukspolitiken kommer att få stor betydelse för hästsektorn. Genom ett enhetligt stöd till all betesmark kommer hästen i betydligt större utsträckning än i dag att likställas med andra djur i jordbruket.

För att ytterligare ta vara på den utvecklingspotential som finns inom hästsektorn har Statens jordbruksverk fått i uppdrag att kartlägga omfattningen, den geografiska spridningen och karaktären av hästföretag samt könsfördelningen inom hästföretagen. Verket ska vidare analysera befintlig hästrelaterad verksamhet, faktorer som bidrar till utvecklingen i hästsektorn, hästsektorns betydelse för miljö- och jordbrukspolitiken samt hur den gemensamma jordbrukspolitiken påverkar förutsättningarna för hästverksamhet.

Regeringen för dessutom diskussioner med Turistdelegationen och näringen angående hästturism.

Herr talman! Det är ett tydligt samhällsintresse att utveckla hästsektorn. Hästar och hästhållning spelar en mycket viktig roll inte minst för landsbygden. Det finns en stor potential för att utveckla nya företag kring till exempel turism. Det ger människor möjlighet att bo kvar eller flytta från stad till landsbygd och verka i bygder där sysselsättningsmöjligheterna är begränsade. Hästens roll när det gäller sport, motion, fritid och underhållning är väl etablerad.

Jag tycker att den som uttrycker besvikelse över att regeringen bara lade fram en skrivelse om hästpolitiken inte inser vad handlingsplanen står för. Regeringen har redan vidtagit ett antal åtgärder i enlighet med den hästpolitiska utredningens förslag, och andra är under genomförande. De initiativ som nu tas ska alla redovisas under det här året. Hästsektorn är dynamisk, och det är därför naturligt att successivt förbättra villkoren för näringen. Genom handlingsplanen skapar vi en bra grund för en fortsatt utveckling av sektorn.

(forts. 15 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.53 på förslag av förste vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

13 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 28 april

LU22 Äktenskap, partnerskap och samboende

Punkt 1 (Äktenskap och partnerskap)

1. utskottet

2. res. 1 (kd)

Votering:

211 för utskottet

33 för res. 1

41 avstod

64 frånvarande

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 120 s, 2 m, 36 fp, 25 v, 15 c, 13 mp
För res. 1: 2 m, 2 fp, 28 kd, 1 c
Avstod: 1 s, 39 m, 1 c
Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp
Tobias Billström (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Punkt 2 (Ersättning till vigsel- och registreringsförrättare)

1. utskottet
2. res. 2 (m, fp, kd, c)

Votering:

157 för utskottet

127 för res. 2

1 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 1 fp, 24 v, 11 mp

För res. 2: 43 m, 37 fp, 28 kd, 17 c, 2 mp

Avstod: 1 v

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Ulf Nilsson (fp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 3 (Betänketid vid äktenskapsskillnad)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

258 för utskottet

26 för res. 3

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 38 fp, 28 kd, 17 c, 11 mp

För res. 3: 25 v, 1 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 5 mp

Punkt 16 (Nordisk lagharmonisering)

1. utskottet

2. res. 9 (fp)

Votering:

247 för utskottet

38 för res. 9

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 28 kd, 25 v, 17 c, 13 mp

För res. 9: 38 fp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 21 (Retroaktiva namnbyten)

1. utskottet
2. res. 18 (v)

Votering:

245 för utskottet

38 för res. 18

1 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 37 fp, 27 kd, 17 c

För res. 18: 25 v, 13 mp

Avstod: 1 fp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 6 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 22 (Könsroller m.m.)

1. utskottet
2. res. 19 (v)

Votering:

246 för utskottet

38 för res. 19

1 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 37 fp, 28 kd, 17 c

För res. 19: 1 fp, 25 v, 12 mp

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU23 Insolvensrättsliga frågor, m.m.

Punkt 2 (Preskription)

1. utskottet
2. res. 1 (m, fp, kd)

Votering:

175 för utskottet

109 för res. 1

1 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 24 v, 17 c, 13 mp

För res. 1: 42 m, 38 fp, 28 kd, 1 v

Avstod: 1 m

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 3 (Dröjsmålsränta)

1. utskottet

2. res. 2 (v)

Votering:

259 för utskottet

25 för res. 2

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 38 fp, 28 kd, 17 c, 12 mp

För res. 2: 25 v

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 5 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

LU24 Skadeståndsrättsliga frågor

Punkt 1 (Ersättning för sorg och saknad)

1. utskottet

2. res. 1 (fp)

Votering:

247 för utskottet

38 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 28 kd, 25 v, 17 c, 13 mp

För res. 1: 38 fp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 5 (Skadeståndsansvar för multinationella företag)

1. utskottet

2. res. 3 (v)

Votering:

245 för utskottet

40 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 42 m, 37 fp, 28 kd, 17 c

För res. 3: 1 m, 1 fp, 25 v, 13 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

SkU30 Beskattning av viss privatinförsel av tobaksvaror, m.m.

Kammaren biföll utskottets förslag.

KrU7 Teater, dans och musik

Punkt 1 (Övergripande teaterfrågor)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

242 för utskottet

43 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 38 fp, 28 kd, 25 v, 17 c, 13 mp

För res. 1: 43 m

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 5 (Nationell scen för barnteater)

1. utskottet

2. res. 2 (c)

Votering:

268 för utskottet

17 för res. 2

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 38 fp, 28 kd, 25 v, 13 mp

För res. 2: 17 c

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 6 (Översyn av relationen mellan verksamhets- och projektbidrag)

1. utskottet

2. res. 3 (fp, m, kd, c)

Votering:

122 för utskottet

126 för res. 3

37 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll res. 3.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 1 v

För res. 3: 43 m, 38 fp, 28 kd, 17 c

Avstod: 24 v, 13 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Sermin Özürküt (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått att rösta.

Prot. 2003/04:105
29 april

Punkt 8 (Ett särskilt turnéstöd)

1. utskottet

2. res. 5 (v)

Votering:

259 för utskottet

25 för res. 5

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 37 fp, 28 kd, 17 c, 13 mp

För res. 5: 1 fp, 24 v

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 6 v, 5 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KrU6 Övergripande frågor på kulturområdet

Punkt 2 (Det statligt stödda kulturutbudet och publikens efterfrågan)

1. utskottet

2. res. 1 (c)

Votering:

268 för utskottet

17 för res. 1

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 38 fp, 28 kd, 25 v, 13 mp

För res. 1: 17 c

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 8 (Funktionshinderades delaktighet i kulturen)

1. utskottet

2. res. 2 (fp, m, kd, c)

Votering:

159 för utskottet

126 för res. 2

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 25 v, 13 mp

För res. 2: 43 m, 38 fp, 28 kd, 17 c

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 15 (Kulturens betydelse som lokaliseringsfaktor och drivkraft för den ekonomiska utvecklingen)

Prot. 2003/04:105
29 april

1. utskottet

2. res. 6 (fp)

3. res. 7 (c)

Förberedande votering:

43 för res. 6

17 för res. 7

225 avstod

64 frånvarande

Kammaren biträdde res. 6.

Huvudvotering:

230 för utskottet

38 för res. 6

17 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 28 kd, 25 v, 13 mp

För res. 6: 38 fp

Avstod: 17 c

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 25 (Sponsring)

1. utskottet

2. res. 12 (v)

Votering:

257 för utskottet

26 för res. 12

1 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 36 fp, 28 kd, 17 c, 12 mp

För res. 12: 1 fp, 25 v

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 11 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KrU8 Konstnärfrågor

Punkt 1 (Konstnärernas villkor och det statliga stödets inriktning)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

243 för utskottet

40 för res. 1

66 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 121 s, 1 m, 38 fp, 28 kd, 25 v, 17 c, 13 mp
För res. 1: 0 m
Frånvarande: 23 s, 14 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 2 (Översyn av stödformerna till konstnärerna)

1. utskottet
2. res. 2 (fp, m, kd, c)

Votering:

159 för utskottet

126 för res. 2

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 25 v, 13 mp

För res. 2: 43 m, 38 fp, 28 kd, 17 c

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 3 (Kulturarbetarna, arbetsmarknadspolitiken m.m.)

1. utskottet
2. res. 4 (kd, c)

Votering:

160 för utskottet

45 för res. 4

79 avstod

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 1 m, 1 fp, 25 v, 13 mp

För res. 4: 28 kd, 17 c

Avstod: 42 m, 37 fp

Frånvarande: 24 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Kent Olsson (m) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Punkt 10 (Könsindelad statistik)

1. utskottet
2. res. 9 (v)

Votering:

255 för utskottet

29 för res. 9

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 38 fp, 28 kd, 17 c, 8 mp

För res. 9: 25 v, 4 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 5 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU13 Val och regeringsbildning

Punkt 1 (Ändring av namnen på valkretsarna i Västra Götalands län)

1. utskottet

2. res. 1 (m, fp, c)

Votering:

178 för utskottet

99 för res. 1

1 avstod

71 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 115 s, 27 kd, 24 v, 12 mp

För res. 1: 1 s, 42 m, 38 fp, 1 v, 17 c

Avstod: 1 mp

Frånvarande: 28 s, 13 m, 10 fp, 6 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 10 (Rösträtt under det år då man fyller 18 år)

1. utskottet

2. res. 3 (fp, kd, v, c, mp)

Votering:

166 för utskottet

119 för res. 3

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 42 m, 1 fp, 1 v, 1 mp

För res. 3: 1 m, 37 fp, 28 kd, 24 v, 17 c, 12 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 11 (Rösträtt före det år då man fyller 18 år)

1. utskottet

2. res. 4 (mp)

Votering:

272 för utskottet

13 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 38 fp, 28 kd, 25 v, 17 c

För res. 4: 13 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 12 (Rösträttsålder vid folkomröstningar)

1. utskottet

2. res. 5 (c, mp)

Votering:

255 för utskottet

30 för res. 5

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 38 fp, 28 kd, 25 v

För res. 5: 17 c, 13 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 13 (Utvidgad rösträtt för andra än svenska medborgare)

1. utskottet

2. res. 6 (v)

Votering:

245 för utskottet

29 för res. 6

11 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 36 fp, 28 kd, 17 c

För res. 6: 2 fp, 25 v, 2 mp

Avstod: 11 mp

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU12 Fri- och rättighetskyddsfrågor

Punkt 1 (Förstärkt skydd för fri- och rättigheterna, m.m.)

1. utskottet

2. res. 1 (m)

Votering:

241 för utskottet

43 för res. 1

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 38 fp, 28 kd, 25 v, 16 c, 13 mp

För res. 1: 43 m

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 6 c, 4 mp

Punkt 3 (Värdekommission)

1. utskottet
2. res. 3 (kd)

Votering:

256 för utskottet

28 för res. 3

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 43 m, 38 fp, 25 v, 17 c, 13 mp

För res. 3: 28 kd

Frånvarande: 24 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 4 (Individuella rättigheter)

1. utskottet
2. res. 4 (c)

Votering:

268 för utskottet

17 för res. 4

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 43 m, 38 fp, 28 kd, 25 v, 13 mp

För res. 4: 17 c

Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 7 (Livsåskådningsfrihet)

1. utskottet
2. res. 6 (mp)

Votering:

270 för utskottet

14 för res. 6

65 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 43 m, 37 fp, 28 kd, 25 v, 17 c

För res. 6: 1 fp, 13 mp

Frånvarande: 24 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 14 (2 kap. 15 § regeringsformen)

1. utskottet
2. res. 13 (fp, v, c, mp)

Votering:

195 för utskottet

89 för res. 13

1 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 1 21 s, 43 m, 28 kd, 1 v, 2 mp
För res. 13: 37 fp, 24 v, 17 c, 11 mp
Avstod: 1 fp
Frånvarande: 23 s, 12 m, 10 fp, 5 kd, 5 v, 5 c, 4 mp

Punkt 17 (EU-stöd till HBT-organisationer)

1. utskottet
2. res. 16 (fp, v, mp)

Votering:

196 för utskottet

86 för res. 16

67 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 120 s, 43 m, 1 fp, 28 kd, 4 c

För res. 16: 36 fp, 25 v, 12 c, 13 mp

Frånvarande: 24 s, 12 m, 11 fp, 5 kd, 5 v, 6 c, 4 mp

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

*Handlingsplan för
åtgärder inom
hästsektorn*

15 § (forts. från 12 §) **Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn**
(forts. MJU15)

Anf. 138 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Medan jordbruksministern skritt fram i salen kan jag börja med att offentligt tacka jordbruksministern för hennes insatser när det gäller djurtransporterna. Det är alldeles utomordentligt att alla partier i Sverige gemensamt kan hålla en stark och tydlig profil i denna fråga. Jordbruksministern företräder vårt land på ett utmärkt sätt i de EU-förhandlingar som har förekommit.

Med tanke på det begränsade innehållet – om jag ska uttrycka mig vänligt – i skrivelsen var det ett bra, engagerat och tydligt anförande som jordbruksministern höll. Jag vill ställa två frågor.

Den ena frågan handlar om det faktum att de flesta arbetsgivarna tycker att det är viktigt att förebygga ohälsa och skapa trivsamma samt attraktiva arbetsplatser. Friskvård och motion har blivit en vanlig anställningsförmån i många företag. Jag tycker att det är anmärkningsvärt att ridsporten, som är en av vårt lands största folksporter, precis som jordbruksministern sade i sitt anförande, inte ska kunna utövas och värderas på lika villkor som andra motionsformer. I lagstiftningen är några få idrotter undantagna och därmed skattepliktiga om arbetsgivaren bekostar utövandet. Ridsporten är en av dem. Tycker jordbruksministern att det är ett bra stöd för hästen och ridsporten?

Den andra frågan handlar om tävlingsveterinärerna, som det görs ett tillkännagivande om. Regeringen har haft möjlighet att bereda frågan sedan förra tillkännagivandet riksmötet 2000/01. När kommer förslaget?

Anf. 139 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:
Herr talman! Skattefrågor är alltid komplicerade frågor. Det är ofta många saker som hänger samman, och man drar paralleller till andra områden.

Det finns en utredning som tittar på momsfrågorna. Jag utgår från att man i sådana sammanhang också överväger den typen av frågor.

När det gäller tävlingsveterinärerna kan jag erkänna att jag själv inte är nöjd med det tempo vi har hanterat frågan. Den bereds nu inom mitt departement. Jag räknar med att vi ska kunna komma med ett förslag så snart det går. Det är under det här året.

Anf. 140 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Herr talman! Tack för det sista positiva beskedet. Jag hoppas verkligen att förslaget kan komma snabbt.

När det gäller beskattning av motionsutövandet gällde frågan inte momsen utan om man ska få det som en löneförmån. Att skramla med skrot på gymmet är en fri löneförmån. Att spela golf behöver inte vara särskilt förmånligt, men för ridning, som är en så bred sport där många kvinnor är engagerade, måste det ses som en ren och skär diskriminering att ridsporten inte behandlas på samma sätt. Med en regering och en socialdemokrati som har så pass hög svansföring när det gäller jämställdhetsarbetet måste det vara lite generande att denna kvinnodominerade motionsform så uppenbart diskrimineras.

Anf. 141 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Herr talman! När det gäller olika typer av aktiviteter för att vi ska röra oss mer är regeringen mycket angelägen om att vi ur ett folkhälso-perspektiv kan hitta bra lösningar.

Regeringen har tagit initiativ till att ta fram en handlingsplan när det gäller de problem som vi har i fråga om övervikt och fetma. I det sammanhanget ingår det också i de uppdrag som Folkhälsoinstitutet och Livsmedelsverket har att titta inte bara på maten utan också på den andra delen, nämligen vad vi kan göra för att stimulera människor att röra sig.

Jag har förstått att det är vissa problem med tillämpningen av den här typen av beskattning. Det kan inte vara bara en enskild individ som gynnas, utan man måste se till att alla arbetstagare behandlas på samma sätt. Det är väl inte en riktig beskrivning att det är så begränsat i dag att det bara är gym som motiverar ett undantag från att det ska bli beskattningsbar förmån.

Jag vill hänvisa till det arbete som vi har när det gäller att hantera folkhälsofrågorna.

Anf. 142 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Jag vill också börja med att tacka ministern. Men det som jag vill tacka för är att du väljer att vara med i så många debatter som vi har, och framför allt att du i kväll stannade kvar efter voteringen. Det uppskattar vi.

Det som jag tänkte ta upp med ministern gäller avsnittet om hästnäringens villkor. Ministern nämnde också att man nu har gett ett uppdrag till Statens jordbruksverk. I betänkandet står det att uppdraget som man har framför allt är att kartlägga omfattningen. Vi vet att det är en verk-

samhet som ökar i omfattning. Man ska titta på geografisk spridning. Här har jag en broschyr om hästlandet Sverige. Där kan man på en karta se att det finns hästturism från Arjeplog ned till Simrishamn, alltså i nästan hela landet. Man ska titta på karaktären av hästföretag. Det är väl snarast fantasin som sätter gränsen för det. Dessutom ska man analysera relevanta faktorer som bidrar till utvecklingspotentialen samt könsfördelningen.

Det kan väl vara bra. Men vi vet att den här utredningen redan för fyra år sedan konstaterade att omfattningen av den här näringen var 18 miljarder, och det har säkert hänt en hel del sedan dess. Vi vet att företag och verksamhet inom näringen skjuter upp i höjden.

Jag skulle vilja veta: Vad är det som ni egentligen vill komma fram till på dessa områden med den här kartläggningen?

Anf. 143 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att Jordbruksverket kommer att redovisa ett intressant underlag. Jag tycker inte att man ska förringa detta uppdrag genom att säga att det inte kan komma fram någon ny information. Jag tror inte att Catharina Elmsäter-Svärd här rakt upp och ned kan beskriva hur den här näringen ser ut. Det är alldeles riktigt att det kommer ett antal nya företag på marknaden inom ett antal olika områden. Och det är väl mycket relevant att ha en faktabakgrund när man sedan går vidare och vidtar olika typer av åtgärder?

Redan till sommaren kommer Jordbruksverket med en annan kartläggning. Den handlar om olika regler inom jordbruksområdet som på olika sätt kan vara begränsande för företagande. Jag hoppas att jag också där ska hitta ett antal ingångar för att ytterligare förbättra förutsättningarna för hästnäringen.

Anf. 144 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som ministern säger att jag inte kan tala om exakt hur det ser ut. Men jag undrar: Behöver vi veta exakt hur det ser ut just nu? Under tiden som det pågår en utredning kommer nämligen dessa faktorer att förändras.

När jag möter människor ute i landet kan jag se och höra vilka problem som i dag är relaterade till exempelvis småföretagande, riskkapital, möjlighet att få tillstånd att bygga, en sådan enkel sak som att få F-skattsedel, i synnerhet om man är kvinna och kanske inte har så många olika uppdragsgivare. Detta är förvisso sådant som berör en hel småföretagarvärld. Vi har haft en småföretagsdelegation som vi direkt kan applicera även på den här näringen där det också skulle ha kunnat vidtas åtgärder.

Om det kommer fram sådant som skulle kunna vara nya regler som begränsar verksamheten är det klart att det är bra att man kan åtgärda det.

Men jag får lite grann känslan av att det blir ett sätt att skjuta det här framför sig. Jag utgår ändå från att vi är överens om att hästnäringens villkor är viktiga eftersom det är en viktig näring. Då känner jag lite grann att det finns en otydlighet i fråga om detta. Det känns som att man inte riktigt vill ta tag i detta. Men jag är väldigt glad om det finns mycket mer i detta och att det kommer någonting mer. Men jag tycker att det

känns lite tveksamt när det egentligen sprudlar och gnäggar för fullt i hela landet där människor vill växa och hästar gnägga.

Prot. 2003/04:105
29 april

Anf. 145 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Herr talman! Själva idén bakom handlingsplanen är att vi inte ska vänta på ett stort förslag som ska hantera precis alla frågor utan att vi successivt ska kunna vidta åtgärder när vi är färdiga att vidta åtgärder. Regeringen har redan vidtagit åtgärder med anledning av den hästpolitiska utredningens förslag, och det är en del under genomförande. Och nu har vi ytterligare några uppdrag där vi känner att vi vill ha ett bättre underlag för våra beslut.

Jag markerade i mitt anförande att detta inte ska dras i långbänk. Alla dessa uppdrag ska redovisas under detta år. Givetvis kommer det arbete som pågår för att underlätta för småföretag, bland annat genom Näringsdepartementet, också att kunna vara en tillgång när det gäller att utveckla hästsektorn.

*Handlingsplan för
åtgärder inom
hästsektorn*

Anf. 146 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag har också två frågor till jordbruksministern. Den första rör utbildningen och behovet av utbildad arbetskraft i denna sektor. Vi hör ofta att man behöver bättre utbildad personal på ridskolorna. Det finns brister inom vissa yrken i denna sektor.

Jag skulle vilja fråga ministern hur hon ser på möjligheten att starta lärlingsutbildningar inom denna sektor. Jag tror att den hade varit alldeles utmärkt just för lärlingsutbildningar.

Den andra frågan rör forskning. Ministern berörde i sitt tal just behovet av en bättre forskning på detta område. Jag känner en viss oro för vem som ska utföra en bättre och större forskning. Jag hade förmånen att vid en lunch på konferensen om biologisk mångfald träffa dekanen för just det området på SLU som borde ha hand om detta, nämligen de som har hand om husdjuren. Den institutionen har 60 miljoner i förlust och bedriver just nu en kraftig bantning av sin verksamhet. Tror ministern att de har möjlighet att utöka sin forskning ytterligare?

Anf. 147 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag håller med om att kompetensfrågorna och forskningsfrågorna är väldigt centrala för att vi långsiktigt ska kunna utveckla denna näring.

När det gäller yrkesinriktad utbildning finns det redan i dag ett antal möjligheter. Vi har den biologiska yrkeshögskolan, vi har gymnasieutbildning vid naturbruksskolor, vi har hästsportens folkhögskola, och vi har riksanslagningarna. Jag menar att de i ökad grad skulle kunna utnyttjas. Men jag vill inte säga nej innan man har prövat om det finns ytterligare utbildningsvägar som skulle gynna denna sektor. Låt oss pröva olika former av satsningar.

När det gäller forskningen redovisas det i skrivelsen ett antal aktiviteter som pågår. Här har redan nämnts Hippocampus, där SLU och SVA inom ramen för sina resurser har startat ett nytt program som löper 2002–2010. ATG, Agria, FORMAS, LRF olika foder- och läkemedelsföretag finansierar forskning. Men regeringen har aviserat att vi tycker att detta är ett viktigt område och att vi avser att komma tillbaka i den aviserade

forskningspolitiska propositionen. Det är klart att det då handlar om prioriteringar inom ramen för de resurser som finns tillgängliga. Det kan jag lova. Vi återkommer.

Anf. 148 MARIE WAHLGREN (fp) replik:

Herr talman! Jag får tacka ministern för hennes svar. Jag är väldigt glad för den positiva syn som ministern har när det gäller att pröva nya lösningar inom utbildningsområdet. Jag tror att just när det gäller landsbygdens utbildningar och när det gäller att kunna ge utbildning till ett fåtal människor i glesbygd, som har ett specialintresse, är en spridd läringsutbildning ett väldigt viktigt medel.

Däremot blir jag lite oroad av ministrarnas svar när det gäller forskning. Jag ska erkänna att vi själva är medskyldiga. Vi har en tendens att alltid säga "mer forskning", men mer forskning kräver också att man levererar in mer medel, inte bara att man prioriterar. Vi kan ta det här området. Om vi ska hårdprioritera hästarna får de andra av jordbrukets djur nedprioriteras. Då är det forskningen när det gäller kor, grisar och ett antal andra frågor inom det här området som måste nedprioriteras.

Forskningspolitiken blir ofta en vindflöjelpolitik som handlar om vad som är populärast för tillfället. Det är naturligtvis inte bara på jordbruksområdet som vi har det problemet, utan det är generellt när det gäller forskningspolitiken över huvud taget.

Anf. 149 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Herr talman! Det är klart att vi måste ta ett ansvar för vår ekonomi och att det inte bara handlar om att plussa på pengar. Men jag säger att det här är ett angeläget område, och regeringen avser att komma tillbaka i den forskningspolitiska propositionen. Det tycker jag är en väldigt tydlig signal om att det här är ett sådant område som har bra förutsättningar att komma ut väl när vi ska göra våra prioriteringar, för det är klart att man alltid måste göra prioriteringar.

Anf. 150 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Herr talman! När det gäller skrivelsen är det kanske bra att påpeka att skrivelsen helt är regeringens. Som samarbetsparti har vi väckt motion med anledning av den här skrivelsen. Men i mitt parti har vi valt att inte stå bakom reservation 1 eftersom vi trots allt tycker att skrivelsen tar upp frågan på bordet, och det är nog det som är det väsentliga. Regeringen har kanske inte haft möjlighet att lägga fram en gedigen proposition. Det har kanske inte funnits den ekonomin, men frågan kommer upp. Jag tror också att många frågor behöver utredas närmare, så jag välkomnar den här skrivelsen.

Vi har dock några reservationer, och jag skulle vilja fråga jordbruksministern om handeln med hästar, som jag tycker är en rätt viktig reservation.

Jag tror att du sade att hästen är ett av de djur som far mest illa vid transporter. I Vänsterpartiet är vi också mycket tacksamma för att du som minister tar strid när det gäller transporttider. Men hur ser du på problemet med att det varje år försvinner drygt 5 000 svenska hästar spårlöst? Har du fler idéer om hur vi kan förhindra denna handel, och ser du det som ett stort problem?

Anf. 151 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Herr talman! Jag kan bekräfta att jag formulerade mig just på det sättet, att det anses att hästen är ett av de djur som får allra mest illa vid transporter och särskilt vid slakttransporter.

Det är klart att vi måste försöka stävja förhållanden om hästar försvinner och vi misstänker att det handlar om den typ av handel som vi tar avstånd från och det också inbegriper långa och plågsamma transporter för djuren.

Nu har vi ett uppdrag hos Jordbruksverket för att vi ska få ordning på våra hästar på det sättet att vi ska registrera hästarna, och vi ska se till att vi i enlighet med de EU-regler som gäller också får hästpass. Jag hoppas att det här också ska hjälpa oss att kunna hålla en bättre ordning och kunna motverka den här typen av handel.

Anf. 152 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik:

Herr talman! Det är säkert bra om vi kan få ett hästpass. Det tror jag också. Det här är ett stort problem, och det som jag kanske tycker är det största problemet är egentligen EU:s syn på djur, att det är handelsvara som vilken maskindel som helst. Det är kanske det etiska perspektivet vi måste ha, och det tror jag att många inom djurrättsrörelsen har. Därför är det glädjande att regeringen driver de här frågorna ordentligt. Jag vet att det finns ett starkt stöd i hela EU-nämnden. Det finns ett stort stöd i hela miljö- och jordbruksutskottet.

En annan fråga gäller att vi har rest en liten idé om hästkörkort. Nu vet jag inte om det har fallit i god jord; jag har fått reaktioner som tyder på både-och. Men om jag skulle skaffa mig en häst, till exempel, skulle jag nog ha krav på mig att jag skulle ha kunskap om det här med foder och om hästars sociala liv, så att jag skulle vara säker på att jag skulle klara av hästen. Kunskap kan man få genom information och genom kurser som anordnas. Hästen är ju trots allt en kännande varelse som behöver omvårdnad. Jag tror att man genom utbildning kan komma bort från en del av de problem som vi ser i samhället.

Hur ser ministern på ett eventuellt hästkörkort?

Anf. 153 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Herr talman! Det är klart att vi har många hästar, många nya hästägare och hästägare som är oerfarna och kan ganska lite om hästhållning. I det finns det alldeles uppenbart risker. Därför måste vi också vara noggranna med djurskyddet. Vi måste se till att vi har bra lagstiftning, bra regler, bra tillsyn. Utbildningsfrågorna är viktiga, men jag skulle också vilja uttrycka att det är viktigt att näringen och organisationerna på det här området också tar ett ansvar och hjälper till. Jag tror att vi där också finner lösningar för att öka kunskapen om vad hästen har för behov och hur man hanterar hästen.

Anf. 154 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Även jag vill uttrycka min uppskattning över Sveriges kraftfulla agerande i EU för att förbättra djurskyddet och djurtransporterna, och jag hoppas att vi kommer längre framöver.

Som jag nämnde i mitt anförande har kallblodstravaren under en lång tid systematiskt missgynnats, så att den nu är utrotningshotad. På ett par

decennier har kallbloden medvetet trängts undan och står nu på utrotningshotets rand. 1960 var nivån 50 % varmblood och 50 % kallblood. Nu har kallbloden 12 % av loppen och 8,5 % av prispengarna.

De avgörande problemen för kallbloden är populationsstorleken, mängden löpningar och prispengarna. För att populationen ska öka igen krävs det att stoägarna tror att det finns tävlingsmöjligheter och avsättning för fölen. Löpningsmängden är naturligtvis av avgörande betydelse för den som tänker satsa på en tävlingshäst. Dagens mängd är redan under smärtgränsen, och kallbloodstravaren är spridd över ett område från Årjäng till Boden.

Prispengarna är naturligtvis viktiga när man ska köpa en tävlingshäst, för förtjänstmöjligheterna är en viktig del i beslutet om vilken häst man ska köpa. ATG har alltså ett avgörande inflytande när det gäller om kallbloodstravaren kan överleva genom de villkor de ställer. Därför undrar jag: Är jordbruksministern villig att verka i regeringen för att kallbloodstravaren ska få ett minoritetsskydd i avtalet mellan sporten och staten?

Anf. 155 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Herr talman! Att bevara utrotningshotade husdjursraser är en svår fråga och en viktig fråga. Den hästpolitiska utredningen tog upp den och hade idéer om hur man inom ramen för jordbrukspolitikerna skulle hitta resurser för att satsa på de här raserna. Det har visat sig att den finansiering som utredningen föreslog inte var hållbar, men jag kan nämna att vi arbetar med de husdjursgenetiska resurserna inom mitt departement. Vi avser att komma tillbaka till riksdagen med en redovisning av hur det arbetet har fortskridit, och där kommer vi att behandla bevarandet av de hotade hästraserna.

Vad sedan gäller frågan om relationen till ATG noterar jag vad Ingegerd Saarinen säger. Vi samlar på oss ett antal frågor inför de förhandlingar som vi har med ATG, men jag vill redan här avisera att vi jobbar mer generellt med de hotade husdjursraserna, även med dem som inte har en bäring på avtalet med ATG.

Anf. 156 INGEGERD SAARINEN (mp) replik:

Herr talman! Det gläder mig naturligtvis att jordbruksministern jobbar generellt med de utrotningshotade djurarterna. Det behöver göras, men just när det gäller kallbloodstravare skulle det vara ett mycket effektivt och även ett väldigt billigt sätt att hantera det att påverka avtalet mellan staten och sporten. Det skulle faktiskt vara ett rimligt och enkelt sätt att verkligen klara kallbloodstravare på ett bra sätt.

Det finns vidare möjligheter att stötta till exempel genom uppfödarpremier till ägarna av betäckta kallblodsston. Är det något som jordbruksministern skulle kunna tänka sig att verka för?

Anf. 157 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Fru talman! Nu kommer vi in på ett antal mycket detaljerade frågor kring ATG:s roll i förhållande till kallbloodstravarna. Jag vill inte närmare kommentera detta. Jag noterar vad Ingegerd Saarinen säger, men jag har inga närmare kommentarer kring just de här frågorna.

Anf. 158 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag begärde replik bara för att uttrycka två saker. För det första vill även jag och Centerpartiet uttala stöd för det arbete som bedrivs vad gäller att få till stånd humanare och mer etiskt riktiga djurtransporter inom Europa. Jag hade inte tillfälle att göra det till exempel vid EU-nämndsmötet i fredags förra veckan, men jag vill göra det nu.

För det andra vill jag uttrycka en förhoppning om att jordbruksministern får fram de konkreta förslag som Häst-Sverige nu har väntat på i snart fem år. Jag tycker inte att ytterligare en generation ska behöva vänta på att vi till exempel får fram förslag till hur tävlingsveterinärverksamheten ska kunna skötas på ett annat och även billigare sätt, till gagn för näringen. Jag har som sagt en förhoppning om att vi nu ska slippa att vänta längre.

Anf. 159 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik:

Fru talman! Vad gäller att vänta på konkreta förslag har jag en hel lista på konkreta åtgärder som regeringen har vidtagit med anledning av den hästpolitiska utredningens förslag. Vi går vidare, och jag har redan sagt att frågan om tävlingsveterinärer bereds i departementet. Jag har också uttryckt att jag inte är nöjd med den takt som vi har arbetat i. Det hade kunnat gå ännu snabbare, men jag räknar med att vi kommer att redovisa våra förslag i den delen under det här året.

Anf. 160 ESKIL ERLANDSSON (c) replik:

Fru talman! Jag förutsätter att det blir på det sätt som jordbruksministern här har sagt.

Anf. 161 BIRGITTA SELLÉN (c):

Fru talman! Vad är det för tanke bakom att regeringen lämnar en skrivelse om en handlingsplan inom hästsektorn som är så tom och innehållslös? Är det möjligen för att få tyst på oss som ibland brukar interpellera i de här frågorna, eller är det för att ta del av de goda förslag som olika partier i dag har lyft fram i den här mycket underhållande debatten?

Sverige är ju ett litet land med många hästar och en stor mångfald av raser och med många sätt att använda hästen. Hästen har bland annat stor betydelse dels för lantbruket, dels för svensk hästsport, som även internationellt är väldigt framgångsrik.

Hästen har haft betydelse för människan i tusentals år. Ändå är det faktiskt fler studier gjorda på relationen höns och människa än vad det är på häst och människa. Det är verkligen märkligt eftersom vi vet vilken stor betydelse hästen har för många människor som till exempel har ett handikapp, något som redan har lyfts fram av många här i dag.

De hundratusentals människor som rider intygar också hur värdefull relationen människa-häst är. Av dessa är dessutom 86 % kvinnor. Ibland undrar jag faktiskt om detta förhållande kan spela in på regeringens förhållning av en skarp hästpolitik. Hade det sett likadant ut om ridningen hade varit en typisk killsport?

I den hästpolitiska utredningen, som lades fram år 2000, fanns det mycket bra skrivningar, bland annat om vikten av att skydda de utrotningshotade raserna. Utredaren påpekade också att det behövs pengar till det. De raser som riskerar att försvinna om man inte ger förutsättningar

för att främja dem ingår i ett kulturarv som vi enligt FN:s konventioner om biologisk mångfald har åtagit oss att bevara. Det hade därför varit väldigt klädsamt om utskottet hade biträtt den kläm som lyfter fram frågan i stället för att säga att man lämnar den utan åtgärder från riksdagen eftersom man ska presentera ett nationellt program senare i år.

Om utskottet hade biträtt motionen hade det varit en tydlig signal till den som ska ta fram det nationella programmet. Det hade då varit tydligt att vi i riksdagen har en gemensam syn på bevarandet av de utrotningshotade raserna. För det har vi väl?

Jag yrkar bifall till reservation 19 under punkt 15.

Hästnäringen sysselsätter enligt beräkningar ca 40 000 personer på hel- eller deltid i landet. Till det ska läggas alla som har hästen som hobbyverksamhet. Omsättningen inom näringen är som bekant väldigt hög, och det är många miljoner som tillfaller statskassan. Bara spelet inbringar mer än 1 miljard kronor varje år.

Fru talman! Hästnäringen är en verksamhet som har stor betydelse för hela landet. Speciellt viktig är den för glesbygd. I dag kan vi se att många jordbrukare som tidigare har haft kor övergår till hästverksamhet. Många som slutar med kor gör det därför att det är svårt att få lönsamhet på den verksamheten i dag, och det är i och för sig tråkigt, men det är bra att de kan hitta en annan näring som de kan livnära sig på.

Är det då lönsammare med hästar än med kor? Nja, så bra är det väl inte, men det kan vara roligare att ha hästar och drömma om de stora pengarna. Alla som äger en travhäst vill ju tro att det är en ny Zoogin, Viktory Tilly eller Scarlet Night som står i stallet. Det är dock långt ifrån alla förunnat att ha det så. Ägnar man sig dessutom åt ridhästar i stället för åt travhästar finns ju inte alls dessa möjligheter till miljondrömmar.

Av den anledningen anser vi i Centerpartiet att det är viktigt att komma ihåg att alla dessa näringsidkare är småföretagare. Centerpartiet har länge krävt att det ska vara enklare att vara företagare i vårt land. De regler som finns kan skrämja vem som helst, och det är väldigt tidskrävande att ta del av dem och leva upp till dem.

Så sent som i dag fick vi med posten en skrift från Företagarombudsmannen, som har titeln *Värsta krånglet*. I missivbrevet står det bland annat:

”Företagarkrånglet består förstås av onödig byråkrati, till exempel illa utformade blanketter, administrativ inkompetens, långa telefonköer och rutiner som inte fungerar hos olika myndigheter.” Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen, men jag avstår från det på grund av tidsbrist.

Det är många timmar som ägnas åt att fylla i alla papper, när den ordinarie arbetstiden är slut. Och när jag talar om ordinarie arbetstid handlar det för företagaren inte om åttatimmarsdagar. Därför måste företagare få enklare regler. De måste få sänkta arbetsgivaravgifter och ett bättre socialt trygghetssystem.

En positiv åtgärd när det gäller hästar är att de kommer att jämföras med betande djur. Äntligen! Hästar är ju precis som kor, får och getter i allra högsta grad betande djur. Det är märkligt att de inte har jämförts tidigare, med tanke på att de haft så stor betydelse för människan under tusentals år. Hästen bidrar ju till att hålla landskapet öppet både i egenkap av betande djur och för att den behöver foder som hö, ensilage och havre, vilket leder till att marken blir brukad.

En märklig sak när det gäller hästnäringen är att den inte automatiskt är integrerad i övrig jordbruksverksamhet.

Centerpartiet anser att de bör få följa samma bestämmelser för att bygga stallar och andra hästrelaterade byggnader som gäller för ladugårdsbyggnationer, nämligen att bygglov inte behövs. Om man då ändrar för ladugårdar ska det naturligtvis vara likadant för stall, men som det är i dag är det alltså lite märkligt att man har olika bestämmelser. För mig känns det väldigt konstigt att det inte har blivit så. Som jämförelse kan nämnas att fiske räknas som jordbruksverksamhet. Förklara vad som är skillnaden, den som kan!

Slutligen några ord om en käpphäst som vi i Centerpartiet har haft och jobbat för länge. Det handlar om totalisatorskatten. Ja, jag vet att skatteutskottet har valt att ändra namnet nu till lotteriskatt, vilket gör att det är lite svårare för en lekman att se hur stor totalisatorskatten är, men för att tala i gamla termer så är det nog fortfarande enklare för oss att jag använder det ordet just nu.

När statens finanser var väldigt dåliga under 90-talet fick många vara med och försöka förbättra statens ekonomi – däribland travet. Då höjdes totalisatorskatten till 11,2 % från att ha varit 10 %. Det sadades då att man skulle sänka totalisatorskatten när Sveriges ekonomi hade förbättrats, men det löftet har inte infriats. I dag brottas trav- och galoppsporten med försämrad, ja till och med ganska dålig, ekonomi, och därför borde det inte vara mer än rätt att staten går in och infriar sitt löfte om sänkt totalisatorskatt.

Staten får i dag en årlig inkomst på 1,1 miljarder varje år från travet. När jag diskuterar den här frågan brukar jag få svaret att travet väl kan sänka vinstutdelningen till spelarna med ½ eller 1 %. Dessvärre skulle det antagligen leda till ännu sämre ekonomi inom travet. I dag finns det som bekant väldigt stor konkurrens mellan olika spelformer genom Internetspelet. De på Internet kan betala ut en högre procent till spelaren eftersom de inte betalar pengar till svenska staten. Av den anledningen finns det starka skäl för staten för att man ska låta sänka totalisatorskatten, eller lotteriskatten, som det ska heta i dag.

Avslutningsvis vill jag säga att nu, i kväll, åker jag hem till mitt nyfödda föl och till morotsälskande kallblodshästar!

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 5 maj.)

16 § Internationella miljöfrågor

Föredrogs
utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU12
Internationella miljöfrågor.

Anf. 162 EWA BJÖRLING (m):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att i det här betänkandet angående internationella miljöfrågor står Moderaterna bakom i stort sett alla delar angående mål, inriktning, internationella miljöfrågor, frågor om handel och miljö, vattenfrågor, jordbruksprodukter och klimatfrågor.

*Internationella
miljöfrågor*

Utrikesutskottet framhåller att miljöfrågorna är av fundamental betydelse för en hållbar utveckling. Därför börjar jag med att upprepa vad jag tidigare har sagt i den här kammaren: Hållbar utveckling är ett oerhört stort uttryck för mig: att någonting ska vara beständigt och hållbart samtidigt som man strävar efter utveckling. För mig är utveckling tätt sammankopplat med forskning, nydanande forskning.

Nu, under 2000-talets början, vet man att människan består av mindre än 30 000 gener och att flera andra arter, vitt skilda från oss enligt vår uppfattning, består av ganska många likartade gener, vilket vi inte trodde förut. Man kan säga att vi i dag har ett slags instruktionsbok över kroppen. Ett annat exempel är att vi använder oss av stamceller för att vidare kunna utveckla medicinsk teknik för att hjälpa människor med svåra sjukdomar, av vilka det för många tidigare inte funnits bra terapeutiska möjligheter. Jag tror inte att den här typen av utveckling går att stoppa, och jag tycker inte heller att vi ska göra det.

Men, fru talman, samtidigt som vi klarar allt det här kan vi inte lösa problemen med att få till en hållbar energiutveckling. Varför har vi inte kommit längre i vår forskning och skapat tillräckliga resurser för fler?

Fru talman! Den enda punkten vi reserverar oss på gäller miljöfrågor i Sveriges närområde. Vi behöver bygga ut infrastrukturen på energiområdet. Vi behöver upprätta en gemensam elmarknad kring Östersjön genom att elnäten binds samman. EU bör medverka till åtgärder som syftar till att höja säkerheten i omoderna kärnkraftverk under deras återstående drifttid och till ytterligare åtgärder som syftar till att ställa om energisystemen i Central- och Östeuropa.

I-världen borde också utnyttja avancerade kraftsystem och mer fokusera på kärnkraft och andra alternativa energikällor med tekniskt avancerade lösningar, därför att utveckling och introduktion av nya slag av kärnteknik bör främjas i stället för att motarbetas, eller rentav förbjudas, som läget är här i Sverige. Vad vi måste göra är i stället att se långsiktigt framåt, att använda och utveckla teknikerna i stället för att motarbeta vetenskapen inom kärnenergiområdet.

Jag upprepar ännu en gång: Tillåt kärnteknisk forskning, och stimulera till nya former av energianvändning! Det är den enda vettiga vägen att möta framtiden. Kämpa inte emot utvecklingen inom det här området, som sker i dag, utan möt verkligen framtiden!

Fru talman! Jag tänker avsluta med att yrka bifall till vår enda reservation som heter nr 11.

Anf. 163 BIRGITTA OHLSSON (fp):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 3 i utrikesutskottets betänkande om internationell miljöpolitik. Den har vi i Folkpartiet tillsammans med Miljöpartiet och Kristdemokraterna, och den handlar om att införa en internationell miljödomstol, vilket jag tänker ägna detta anförande åt.

”Vi ärver inte jorden av våra föräldrar – vi lånar den av våra barn.” Så löd den gamla klyschan från miljörelsens 1970-tal, och nog gäller detta allmängiltiga budskap för både tidigare och kommande generationer, både i Sverige och i andra länder. På samma sätt som människan enligt liberalismen inte har rätt att skada andra människor har vi inte

heller rätt att förstöra kommande generationers möjlighet att växa upp i en god miljö.

På jorden i dag finns det mesta som vi behöver. Det handlar om luft, vatten, jord, solenergi och annat som fungerar i livsnödvändiga system tillsammans med det levande. Men de här naturtillgångarna är inte oändliga. Därför måste vi hushålla med resurserna.

Även om vi i dag inte kan förutspå hur kommande generationer kommer att vilja leva sina liv eller hur människor och djur kommer att vara är det inte speciellt djärvt att ändå göra antagandet att dessa också kommer att vilja ha rätten till rent vatten, frisk luft och en uthållig miljö. Därför stöder vi i Folkpartiet förvaltarens tanken.

Hoten mot miljöutvecklingen i världen ligger inte i globaliseringen. Avgaserna och föroreningarna skyr ju inga nationsgränser. Därför behöver de bemötas med mer globalisering. Men framför allt måste solidariteten och miljömedvetandet globaliseras. Även om marknadsekonomi är grunden för att lösa många miljöproblem, både globalt och lokalt, krävs det att staterna sätter upp tydliga lagar och spelregler för att förhindra miljöförstöring. Det ska kosta för företagen att skita ned, på ren svenska. Mer behöver satsas på olika föroreningsrätter, global skatt på koldioxidutsläpp med mera.

Ansvar för hållbar utveckling vilar ändå tyngst på oss i den rika västvärlden, men utvecklingsländerna måste också ha egna alternativ. Vi måste också våga ställa relevanta krav på dem. Det är vår moraliska skyldighet att nedmontera västvärldens nationalstatsegoism, genom att till exempel avskaffa hinder för utveckling, rasera tullmurar och skulder, men också genom möjligheter till utveckling genom bistånd. Skyddet av miljön ska inte ses som något lyxmål, något som de fattiga kan bekymra sig om när de har nått en viss levnadsstandard. Här måste vi ha ett aktivt miljöbistånd för att sanera u-ländernas ofta redan skadade miljö och också införa miljövänlig teknik.

Liberalism handlar mycket om utvecklingsoptimism. Det handlar om att vi vill motverka växthuseffekten, som utgör det största globala miljöhotet i dag. Det handlar om att höja skatterna på miljöfarliga utsläpp och i stället sänka beskattningen av arbete.

Det handlar om att införa en europeisk koldioxidavgift för att stoppa luftföroreningar och försurning, som gärna kan bli på internationell nivå efterhand. Men framför allt vill vi liberaler skapa ett internationellt regelverk för att kunna sätta dit miljöbovar och ställa krav på progressiva miljöreformer hos länderna.

I dag lider det globala samarbetet i miljöfrågorna brist på starka institutioner. Internationella miljökonventioner är väldigt viktiga och bra. Men hur effektfulla blir de om vi inte kan genomdriva dem på allvar? Då blir det mest tomma men vackra ord.

Genom att inrätta en internationell miljödomstol skulle internationella ramverket på miljöområdet kunna stärkas och ett fungerande sanktions-system komma till stånd. Det skulle i sin tur främja efterlevnaden av alla de internationella miljökonventioner vi har och som faktiskt är verk-samma och bra.

På global miljönivå står i dag en rad organ med Förenta nationerna i centrum. Inom FN-systemet har vi FN:s miljöprogram, UNEP, som jag tror att fler talare kommer att nämna. Vi har Kommissionen för hållbar

utveckling, Commission on Sustainable Development, CSD, och diverse olika miljökonventioner och initiativ, exempelvis toppmötet i Johannesburg 2002. Men det saknas institutioner som kan följa upp dessa beslut fullt ut.

Vi har ingen internationell miljödomstol i dag, även om den internationella domstolen i Haag har en särskild miljökammar. Det sker förvisso diskussioner om hur UNEP, FN:s miljöorgan, skulle kunna stärka sin roll. Men jag tror inte att det räcker på sikt om vi vill implementera exempelvis Kyotoprotokollet.

Vi behöver en domstol då miljöfrågorna kanske är de mest gränsöverskridande globala problem vi har i dag. Inspirationen kan vi hitta från andra fält på den internationella agendan. Se exempelvis till ICC, den internationella brottmålsdomstolen, Krigstribunalen i Haag och andra olika internationella domstolar. De har varit svårt och kämpigt att få i gång dessa. Många länder har vägrat att engagera sig. Det gäller inte minst om vi tittar på miljöfrågorna. Här har Sverige en viktig roll att spela för att se till att någonting händer.

Sist men inte minst: En liberal, global miljöpolitik tar alltid sin utgångspunkt i det personliga engagemanget. Vi måste uppmärksamma att individens initiativ ofta varit nyckeln till en mer miljövänlig värld. Skulle 10 % av västvärldens befolkning börja köpa exempelvis rättvisemärkta och miljömärkta produkter skulle det förändra världen mer än allt bistånd gör tillsammans, säger en del internationella organ.

Minns bara vad som har hänt på hemmaplan. De svenska konsumenternas efterfrågan på miljövänligt toalettpapper och återvinningsbara kaffefilter har drivit bort miljöskadliga produkter från marknaden.

Miljöförstöring och resursslöseri beror i stor utsträckning på att miljön har betraktats som en fri tillgång som man kan hantera hur som helst. Äganderätter och ekonomiska styrmedel är därför bra exempel på hur man kan ha effektiva metoder för att använda marknadskrafterna i miljöpolitiken. Här har vi alla ett ansvar.

Fru talman! Jag vill avsluta med någonting som jag tycker är viktigt i all politik och inte minst i miljöpolitiken. Vill man förändra världen måste man börja med sig själv. Det gäller inte minst oss som lagstiftar i denna kammar. Först då kommer politiken att bli allvar.

Anf. 164 ROSITA RUNEGRUND (kd):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 9. Kristdemokraterna har ytterligare en reservation. Den står vi naturligtvis också bakom.

Det är lätt att känna sig maktlös och otillräcklig inför miljöproblemen som världen står inför. Det är enorma utmaningar för att lyckas vända de levnadsmönster vi har byggt upp och som tyvärr inte alltid är långsiktigt hållbara. För att få bukt med problemen krävs det mer internationellt samarbete och framför allt snabba åtgärder.

I kapitel 4 i Millenniedeklarationen står det: ”Skydd av vår gemensamma miljö. Vi ska göra vårt yttersta för att befria hela mänskligheten, framför allt våra barn och barnbarn, från hotet om ett liv på en planet som är oåterkalleligt förstörd av mänskliga aktiviteter och vars naturtillgångar inte längre räcker för människornas behov.”

Detta är underskrivet av så många ledare och över 190 länder. Enigheten är stor och har länge varit stor om att västvärldens produktions- och konsumtionsmönster inte är långsiktigt hållbara. Skulle alla människor i utvecklingsländerna ha samma levnadsstandard som västvärlden har i dag skulle planeten jorden inte räcka till. Var skulle då allt avfall ta vägen? Hur skulle då försörjningen av råvaror garanteras till alla?

Begreppet hållbar utveckling definieras ofta som en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjlighet att tillgodose sina behov. Generationsperspektivet återspeglar väl de principer som är grundläggande för Kristdemokraternas förhållningssätt till miljön, den så kallade förvaltarskapsprincipen.

För att lösa många av de mest hotande problemen krävs en effektivisering av vår egen energi- och resurshantering och teknisk hjälp till utvecklingsländerna för att hoppa över smutsiga steg i utvecklingen. Där råder en samsyn från utskottet.

Det internationella miljösamarbetet måste präglas av ökad forskning för att utveckla hållbar teknologi och effektiva system som överförs från västvärlden till utvecklingsländerna. Men det behövs också en starkare internationell miljöinstitution som kan övervaka miljökonventionerna och främja informationsutbyte, kunskapsuppbyggnad med mera.

EU:s roll för den hållbara utvecklingen kan inte överskattas. Unionen måste i ökad utsträckning integrera miljöperspektivet i övriga politikområden i samarbete med utvecklingsländerna. EU-länderna måste leva upp till Kyotoprotokollet om klimatförändringar genom kraftfulla insatser på hemmaplan och i synnerhet en ökad samordning på energiområdet.

Fru talman! I avsnittet om miljö och säkerhet tycker jag att Kristdemokraternas två yrkanden har fått ett bra mottagande. Vattnet kommer att bli flaskhalsen för människor i den fattiga världen. Det gäller vid inflyttning till städer men också när man ser vattenbristen i Västafrikas städer.

Man kan läsa i Omvärldsbilder, som speglar den nya världskultur som växer fram, om FN-systemets och frivilligorganisationernas arbete med humanitära katastrofer. I dag står att läsa att hela den befolkningsökning som väntas blir cirka tre miljarder fram till år 2050. Från i dag dryga sex miljarder kommer befolkningen att öka med ytterligare tre miljarder.

Det visar sig nämligen att hela den ökade befolkningen och en liten del därtill kommer att bo i städer. Det blir inte som man tidigare fruktat i jättelika megastäder med 10 miljoner invånare, utan det handlar om städer med omkring en halv miljon människor. Det är någonting som vi måste ta på fullt allvar.

Fru talman! Så länge som två miljarder människor saknar elektricitet och bränsle finns inte förutsättningar för att avskaffa fattigdomen. Så länge som de hänvisas till djurspillning och brännved går det inte att få i gång en positiv utveckling. Det är därför hög tid att vi genom internationellt samarbete hittar sunda strategier för den globala energiförsörjningen. Det gäller såväl för fattiga länder som för västvärlden.

Vi måste utgå från förnybara källor för att minska koldioxidutsläppen. Energin måste göras tillgänglig för alla även på landsbygden. Visst är det välkommet att EU erkänner energins stora betydelse för fattigdomsbekämpningen och att man i EU har inrättat ett partnerskap mellan unionen, energiföretagen och u-länderna. Men hur ska det tas på allvar

om det inte avsätts några pengar? Risken är att det än en gång blir vackra ord utan egentligt innehåll.

I dag satsas 75–100 miljarder dollar per år i utvecklingsländerna på energiutveckling. Men i stort sett samtliga satsningar rör kommersiell energi som inte är långsiktigt hållbar.

Dessa satsningar har en lång livslängd, och är inte möjliga att avveckla när så önskas och när vi har funnit mer hållbara lösningar. För att möjliggöra en mer långsiktigt hållbar utveckling i dessa länder är det oerhört viktigt att vi redan nu skapar incitament för att bistå med bästa möjliga teknologi för ett hållbart energiutnyttjande.

Fru talman! Jag vill också nämna lite om institutioner. För att styra upp det globala samarbetet i miljöfrågor måste det till starkare institutioner för internationell miljö. Visst är de internationella miljökonventionerna viktiga. Men vad spelar det för roll om de inte efterlevs? Som det ser ut i dag saknas det alltför ofta möjligheter att genomdriva att kraven efterlevs. Oftast står starka ekonomiska krafter mot de små och svaga. Det är förödande på lång sikt, och därför måste kontrollmekanismer och bindande beslut alltid kopplas till undertecknande av konventionerna.

Kristdemokraterna vill därför inrätta en internationell miljödomstol som skulle stärka det internationella ramverket på miljöområdet. Till en sådan domstol skulle knytas ett fungerade stationssystem som skulle gälla för alla.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att många hade förhoppningen att toppmötet i Johannesburg skulle omvandla våra ambitioner om en hållbar global utveckling i konkret handling. Så blev det dessvärre inte. Men det gäller att inte ge upp. Sverige och EU har en oerhört viktig uppgift i att driva på i det internationella miljöarbetet och tackla trögheten i de internationella förhandlingarna. Grundprincipen måste vara att ekonomisk tillväxt inte får ske så att klimat, miljö eller vår hälsa äventyras. Men, fru talman, klockan tickar!

Anf. 165 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Fru talman! Jag skulle först vilja säga att Vänsterpartiet i grunden instämmer i regeringens politik om internationella miljöfrågor. Men det finns en skillnad, där vi anser att denna politik är otillräcklig. Vi förutsätter att regeringen gör mer långtgående åtaganden framöver.

Skillnaden handlar om regeringens behandling av vattenfrågan. Vi delar utskottets bedömning att rent vatten är en förutsättning för livskvalitet, ekonomisk och social utveckling samt för ett väl fungerande ekosystem. Vi delar även regeringens bedömning att globala vattenfrågor ska diskuteras i ett genusperspektiv. Tillgång till rent vatten har en särskild påverkan på levnadsvillkoren för utvecklingsländernas kvinnor, som ofta är ansvariga för vattenhämtning, hygien, hälsa, matlagning, tvätt och hushållsjordbruk.

Speciellt när det gäller vattenförsörjning och avloppshantering i världen börjar dock alltför ifrågasätta om den privata sektorn verkligen kan förse fattiga med vatten. Kritiken kommer inte bara från de så kallade aktivisterna. I en rapport från FN konstateras att privatisering av vatten utan urskiljning leder till nya problem. Exempelvis ligger problem med korruption på ett plan som varken offentliga eller privata företag rör över.

I FN:s rapport konstateras också att den styrka som finns inom den privata sektorn också kan uppnås av den offentliga sektorn. Den stora utmaningen i framtiden kan bli en offentlig sektor som reformerar sig själv genom att ta emot råd och stöd från andra offentliga vattenföretag runtom i hela världen.

I slutet av 80-talet började den offentliga sektorn ifrågasättas för sin brist på effektivitet i stora delar av världen. Samma sak gäller i högsta grad vattenförsörjningen.

Internationella valutafonden och Världsbanken utövar påtryckningar på fattiga länder för att de ska sälja ut sina vattenverk till multinationella bolag. Detta görs med argument om att fri konkurrens leder till ökad effektivitet. EU är positiv till förslag av denna karaktär, eventuellt beroende på att flera av de stora vattenföretag som tar över distribution runtom i världen är europeiska.

Men ett motstånd mot detta växer fram i världen. En internationell koalition av enskilda organisationer och fackföreningar bildades år 2000 vid World Water Forum i Haag. The Blue Planet Project jobbar med att mobilisera det civila samhället och utmanar planerna på att privatisera jordens dricksvatten. Kampen mot privatisering har redan gett resultat. För två år sedan, i Cochabamba i Bolivia, tvingade befolkningens protester myndigheterna att backa och ta tillbaka beslutet om utförsäljning av vattenförsörjningen. Befolkningen insåg att vattnet skulle bli mycket dyrare, och en källa för en liten minoritet att göra sig själv ännu rikare. Nu är detta åter en kommunal angelägenhet.

Exemplet från Bolivia beskriver samtidigt de problem som lån från Internationella valutafonden och Världsbanken kan medföra för olika vattenprojekt. Privatiseringar av vatten är något som Världsbanken har uppmuntrat. Problemet är att vatten är en livsnödvändighet för människor och inte kan betraktas som vilken vara som helst på en marknad. Internationella valutafonden och Världsbanken ställer krav på att vattenverk och liknande ska privatiseras för att bevilja lån till landet. Detta sätter stor press på det enskilda landet att acceptera lånevillkoren eftersom det finns ett stort behov av nya medel.

Den svenska regeringen har via sin representant i IMF och Världsbanken röstat för de lånevillkor som ställs på utvecklingsländerna. Inte vid något tillfälle har Sverige röstat emot ett vattenprojekt som ska privatiseras. Officiellt är den svenska linjen att det är självklart att lånevillkoren ska anpassas utifrån utvecklingsländernas perspektiv. Men i praktiken sker ingen styrning av representanten i den nordisk-baltiska kretsen.

Att rösta emot privatiseringarna kan vara ett steg på vägen till att vattnet, som är bland det viktigaste vi har här i livet, förblir en mänsklig rättighet och inte en handelsvara. Vi tycker att regeringen i alla internationella sammanhang, däribland EU och IMF, borde verka för att vatten inte privatiseras.

Med anledning av detta yrkar jag bifall till vår reservation 7 under punkt 9.

Anf. 166 AGNE HANSSON (c):

Fru talman! Jag tänker inte börja den här debatten, som handlar om internationella miljöfrågor, med att plädera för att vi ska samla på oss ännu mer och bygga ut det som ger oss kanske det svåraste och giftigaste

miljöavfall som finns över huvud taget. Det går snabbt att tillverka men det tar årtusenden, nästan årmiljoner, att fasa ut ur kretsloppet. Det gäller kärnkraften och kärnkraftsavfallet.

För övrigt finns det inte ett enda ord om kärnkraft i betänkandet. Där-
emot finns det mycket om hållbar utveckling. När vi pratar om hållbar
utveckling är det närmast en fråga om att tillskapa mer av förnybara
energikällor för att klara det.

Om vi ska ha en hållbar utveckling är miljöfrågorna av fundamental
betydelse. Föröder vi miljön har vi ingen framtid på detta klot. Det bely-
ser tydligt miljöfrågornas internationella räckvidd. Det är ett känt faktum
att inga miljöproblem gör halt vid nationsgränser.

Det är långt kvar till att Riokonferensens målsättning uppnås. Även
om det internationella miljöarbetet inte går i snigelfart, så hastar det inte
fram. Ett stort mått av tålamod och beslutsamhet behövs. Trycket på att
förverkliga de målsättningar som satts upp måste också öka. Målen för
miljöpolitiken hänger starkt samman med de nya mål för en politik för
global utveckling som riksdagen antagit. Målet för en rättvis global ut-
veckling ska gälla för alla politikområden, även för miljöpolitiken.

Det kanske mest påtagliga sambandet mellan miljöfrågor och mänsk-
liga rättigheter finns mellan fattigdomsrelaterade miljöproblem och de
ekonomiska och sociala mänskliga rättigheterna. När det gäller målen för
den internationella miljöpolitiken menar vi i Centerpartiet att miljöbi-
ståndet, förutom de mål som anges, bör innehålla en tydlig koppling till
mänskliga rättigheter.

Det är närmast självklart att människan ska ha rätt till rimliga livs-
villkor, till exempel mat, vatten och bostad. Denna självklarhet försvåras
dock av miljöproblem som vatten- och livsmedelsbrist, avskogning och
ökenspridning. På samma sätt kan den enskilda människans eller grup-
pens kamp för bland annat mat ytterligare förvärra en redan problematisk
miljösituation. Genom att handla kortsiktigt och slakta den enda kon-
föröds möjligheten till långsiktig försörjning med både mjölk och andra
mjölkprodukter och generationsförnyring. Det är att såga av den gren
man sitter på, och det ska man inte heller göra i miljöarbetet.

Brott mot de ekonomiska mänskliga rättigheterna och miljöförstö-
ringen går också ofta hand i hand. Ekonomiska mänskliga rättigheter och
fattigdomsrelaterade miljöproblem måste lyftas in i den övriga männi-
skorättsdiskussionen och kan inte behandlas separat. Varje gång miljön
överexploateras leder detta till kränkningar av de mänskliga rättigheter-
na. Tydliga exempel på detta är bland annat oljeutvinning i länder som
Tchad och Nigeria, där den befolkning vars landområden tappas på olja
för många miljarder dollar sällan har tillgång till rinnande vatten, elektri-
citet eller grundläggande hälsovård.

En tydligare koppling mellan miljö och mänskliga rättigheter innebär
att människan alltmer sätts i centrum för miljöfrågorna. För att uppnå
hållbar utveckling är det samtidigt viktigt att betona de ekonomiska,
sociala och kulturella rättigheterna. Därför bör miljöbiståndet innehålla
en tydlig koppling till mänskliga rättigheter. Det är vad vi har framfört i
vår motion, och det har jag tvingats att reservera mig för eftersom jag
inte har fått gehör för det.

Fru talman! Vi i Centerpartiet menar att styrningen och öppenheten i
fråga om Världsbankens övergripande policy bör förbättras. Av denna

bör framgå att alla projekt och program ska sträva mot en hållbar utveckling. Det gör de inte i dag. I policyn för Världsbanken respektive IMF bör rättighetsperspektivet förstärkas och breddas så att det innefattar inte bara politiska fri- och rättigheter utan också materiella rättigheter som exempelvis rätten till rent dricksvatten.

Alla investeringar som stöds av Världsbanken måste också stå i överensstämmelse med en operationell skogspolicy som fastläggs för banken. Den nya skogsstrategin och miljöpolicyen i banken innebär tyvärr att tidigare tuffa miljökrav försvunnit. Den nya skogsstrategin öppnar för att Världsbanken finansiellt stöder storskalig skogsavverkning runtom i världen. Detta är inte rimligt. Miljövärden måste stå över kortsiktiga ekonomiska exploateringsintressen. En översyn av Världsbankens skogspolicy måste därför göras i syfte att skogar av stor ekologisk betydelse och skogsbestånd som är nödvändiga för att motverka erosion och ökenutbredning inte tillåts avverkas med Världsbankens stöd. Sverige bör verka för att Världsbankens skogspolicy ändras så att den innefattar en skärpt miljöpolicy. Det är bland annat innebörden i reservation nr 10 som jag står bakom.

Fru talman! Det är glädjande att Helcom nu har beslutat att förklara Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde. Det är beklagligt att inte Ryssland har ställt sig bakom Helcoms beslut i det fallet. Det visar att Sverige måste fortsätta att vara drivande och visa ledarskap när det gäller Östersjöns miljö. Det enda sättet att lösa ett problem som beror på att en gemensam resurs överutnyttjas är samarbete. Sverige bör medverka till att en nordisk miljöunion skapas för att de nordiska länderna ska kunna gå före resten av EU på miljöområdet.

De baltiska staternas och Polens förestående inträde i EU måste användas konstruktivt för att förbättra situationen i Östersjön. När åtta av nio länder som har kust mot Östersjön ingår i EU är möjligheterna att sätta press bakom gemensamma åtaganden bättre än om Östersjösamarbetet bara är mellanstatligt. Därför bör Sverige inom EU ta initiativ till en heltäckande forsknings- och aktionsplan för Östersjöns miljö. Arbetet inom Helcom och de överenskommelser som redan finns inom Östersjösamarbetet kan utvecklas inom ett sådant EU-program.

EU måste också förmås att verka för ett högt säkerhetstänkande kring GMO. Samtliga medlemsstater måste förmås att följa den GMO-lagstiftning som finns inom EU. Lagstiftningen omfattar även gränsöverskridande transporter av GMO till andra länder. Ett kommande miljöskadedirektiv måste innefatta även GMO.

Fru talman! Jag har fogat fyra reservationer till betänkandet. Centerpartiet står självfallet bakom samtliga de fyra reservationerna, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till reservation nr 1.

Anf. 167 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Toppmötet i Johannesburg gjorde det som den gröna rörelsen har pläderat för i alla demokratiska beslutsforum sedan 60-talet, nämligen att erkänna att hållbar utveckling är en överordnad princip. Så inleds också vårt viktiga betänkande.

Om blott världstoppmötens vackra ord också hade en omedelbar verkan. Då hade jag inte behövt göra den exposé som jag nu kommer att göra, och då hade gröna partier inte behövts som blåslampor och

väckarklockor. Men nu är mänskligheten en gång sådan att ordet bara är i begynnelsen. Förverkligandet eller som det heter i dag implementeringen sker i bästa fall, men alltid med en för lång tidsförskjutning.

Vi är oroliga för att vissa negativa miljöförhållanden hunnit bli irreversibla, till exempel klimatförsämringen, innan tillräckliga och nödvändiga åtgärder vidtas. I väntan på allt som alla ska implementera av de stora orden nere i sina lokala sammanhang behövs det starka övervakningsmekanismer, starka incitament för genomförandet samt starka globala konventioner som inte kan åsidosättas av till exempel handelsregler. Därför reserverar sig Miljöpartiet till förmån för en internationell miljödomstol och för att uppgradera FN:s miljöprogram UNEP till ett fullskalligt FN-organ med mandat för verklig förändring.

Vi finner det märkligt att utskottet inte bejakar det arbete som pågår för detta eftersom Sverige ändå finns representerat i detta. Vi hade förväntat oss att riksdagen skulle vilja gå hand i hand med regeringen för att skapa ett globalt och offensivt regelverk för övervakning och konsekvent uthållighetsarbete. Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3. Det är mycket roligt att få sällskap av Kristdemokraterna och Folkpartiet i den senare som handlar om en internationell miljödomstol.

Jag uppehåller mig inte så mycket vid EU:s insatser som ett regionalt samarbetsorgan för miljöfrågor. Skälen till det är två. För det första är de i EU:s arbete klart underordnade de handelspolitiska övervägandena, för det andra har de dokument som skapas inte den levande betydelse som jag inledningsvis efterlyste. Vi kan ta som exempel det ganska fina Göteborgsdokumentet om hållbar utveckling. Det hänger i luften bortglömt. Ingen refererar till det annat än svenska utredare på riksdagen och några spridda miljöpartister. Det är samma sak med kommissionär Wallströms förslag om ett hållbarhetsannex till konstitutionsutkastet. Vilka höjdare såg någon relevans med det?

I dag har vi ett konstitutionsförslag i EU som i princip helt och hållet missat ett historiskt tillfälle att lyfta fram just hållbarhetstänkandet och upphöja det till framtidsbevarande strategi nr 1. Nej, EU kör vidare med konceptet: samma som förut fast mer och fortare.

EU har helt enkelt inte förstått. Det kan ha att göra med hur beslut påverkas medelst avancerad lobbying, någonting som Inger Schörling vittnar om i sin alldeles färsk bok om hur det gick till att ta fram kemikalierapporten *REACH*.

Fru talman! Till miljö- och uthållighetsarbetet hör finansieringsfrågorna. Miljöpartiet har vid olika tillfällen försökt rikta uppmärksamhet på att varken Internationella valutafonden eller Världsbanken är särskilt kunniga eller progressiva i sina faktiska prioriteringar och krav för långivning. Sorgliga projekt till miljövidriga och ur många aspekter fullständigt feltänkta dammbyggen världen över tillhör de mest flagranta misstagen, liksom lån till gruvor och kärnkraft och till den stora oljeledningen i Tjetjenien, Baku och Kaspiska havet.

Sverige har själv tyvärr inte anammat rekommendationerna från den utmärkta globala dammpolicyn som World Commission on Dams arbetade fram, så inte heller Världsbanken. Där finns metoder för folklig förankring av storprojekt och en konsekvensbedömningsmetodik som sätter en hög och nödvändig standard för de dammbyggen som i dag fördriver folkmassor, ödelägger kulturskatter, dränerar grundvatten på ett

ställe, dränker djur och landskap på andra, hotar fred och grannsämja samt bidrar till illusionen om den elefantsjuka energiförsörjningsmodellens nödvändighet. Sådant beviljar Världsbanken lån till. Deras miljöambitioner stannar tyvärr i farstun, och strategin förblir just bara en strategi som inte till fullo omsätts i den praktiska långivningen.

Miljöpartiet ser fram emot det ökade samråd och den information som regeringen har utlovat i samband med ställningstaganden som den nordisk-baltiska gruppen ska göra inför minister- och rådsmöten i de här båda världsfinansiella institutionerna. Vi kommer då att trycka på vikten av konsistenta och genomtänkta hållbarhetskriterier för varje enskilt projekt.

En sista mycket viktig princip för det globala hållbarhetsarbetet är den legala ställningen mellan främst handelsavtal och multilaterala miljöavtal, så kallade MEA, Multilateral Environmental Agreements. Talet om att dessa två storheter skulle vara ”ömsesidigt stödjande” är illusoriskt enligt vårt förmenande. I EU-arbetet har vi under de senaste tio åren Sverige varit medlem konstant erfårit att miljökrav notoriskt behandlas som handelshinder och därmed åsidosätts. En motsvarande utveckling finns i relationen mellan konventionen om biologisk mångfald, CBD, och WTO-avtalen, främst TRIPS som handlar om patentregler. Vi måste försäkra oss om att de naturliga resurserna sätts främst. Jag yrkar bifall till reservation 5.

Fru talman! Av alla konkreta miljöfrågor man skulle kunna ta upp under den vida rubriken *Internationella miljöfrågor*, som det här betänkandet har, har jag valt att titta mest på frågorna om vatten. Det är roligt att höra att fler har uppmärksammat det.

Sambandet är ju att vi varken lever av pengar, ord eller papper. Vi lever och har hälsan tack vare rent vatten, frisk mat och partikelfri luft. Miljöfrågorna är inte perifera, inte sekundära, inte i marginalen och inte ett särintresse. Det är jorden, materien, luften och vattnet som vi alla lever av. Det är helt enkelt det som allt annat välstånd vilar på. Det är märkligt för övrigt att dessa absolut basala sammanhang fortfarande inte går in i allas huvuden.

Kanske är vattnet vår mest dyrbara och sårbara resurs. Vatten, oundgängligt för allt biologiskt liv och daglig hälsa och produktion, måste betraktas och behandlas som en mänsklig rättighet med mycket hög dignitet och därmed inte tillåtas bli objekt för handel och lättvindiga privatiseringar. Spåren förskräcker på detta område. Vi har sett nog av sorgliga rapporter om hur priser gått upp och skötsel gått ned när vattendistribution, ofta som en följd av krav från IMF, överlåtits till vinstdrivande vattenföretag. Jag yrkar bifall till reservation 8 således.

Som avslutning vill jag säga ett ord om klimathotet. Betänkandet har överlag bra och informativa texter. Det gläder mig oerhört att notera hur mycket medvetenheten vuxit, åtminstone i vårt land, om den världskolektiva risksituation som vi befinner oss i. Desto viktigare är då att Sverige inte släpper sin roll som promotor och föregångare, med höga klimatmål och hög efterlevnad, och inte faller till föga för alla producentslag som i dag anser att just deras produktion har mest behov av att tillgodoräkna sig ökade utsläppsrätter. Vi får heller inte tystna i kritiken av USA:s vägran att ratificera Kyotoprotokollet, trots att de själva står för över 30 % av koldioxidutsläppen. En stor beskogad yta på jorden och i

Sverige är kanske den bästa garanten för att de fossileldade bilarnas koldioxidutsläpp absorberas, för att inte tala om den enorma betydelsen av regnskogarna.

Om detta, fru talman, må vi samarbeta allt framgent på jorden.

Anf. 168 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Det var några år sedan sist som utrikesutskottet hade ett betänkande om internationella miljöfrågor. Om jag minns rätt var det ett betänkande som ganska renodlat tog upp olika sakområden för miljön. Det här betänkandet är delvis skuret på en annan ledd. Vi får nu diskutera målfrågor, organisatoriska och finansiella frågor utöver en del olika ämnesområden. Jag tror att det är ganska välgörande att få lyfta upp sådana frågor.

Jag tycker också att det finns anledning att göra klart att utrikesutskottets infallsvinkel på miljöfrågor inte är miljö- och jordbruksutskottets. Utöver det internationella perspektivet, vilket mycket väl miljö- och jordbruksutskottet också kan ha, är det fattigdomsbekämpningen, orättvisorna i världen och säkerhetspolitiska aspekter. Det är det vi försöker lyfta fram i vårt betänkande.

Jag tycker, precis som Lotta N Hedström sade på slutet, att vårt betänkande innehåller oerhört mycket kunskap. Jag tackar dig, Eva Kvarfordt, för det mycket ambitiösa arbete som du har lagt ned här, särskilt mot bakgrunden av att du inte är den ordinarie föredraganden i utrikesutskottet utan jobbar med arbetsmarknadsfrågor. Jag vet efter samarbete med dig att du verkligen har ansträngt dig att hitta all denna kunskap.

Här i kammaren är det inte så många som lyssnar. Det ser jag. Men till dem och dem som möjligtvis lyssnar på rummet eller händelsevis läser protokollet vill jag rekommendera att läsa det här betänkandet. Då får man lära sig lite nytt.

Jag tänkte inte ge mig in på något direkt föredrag om miljöfrågor utan mer gå rakt på reservationerna och ägna tiden åt det som skiljer oss åt lite grann. Det första kapitlet handlar om målfrågor, framför allt millennieutvecklingsmålen men en del andra mål också. En viktig punkt som vi slår fast där – innan jag nämner något om en reservation – är att vi befinner oss långt från målen. Det utmanar oss till nya ansträngningar att försöka nå målen. Det är flera talare som har pekat på att det är viktigt.

Sett i perspektivet att vi ligger så långt från målen behöver vi se miljöfrågorna som väldigt avgörande för den hållbara utvecklingen. Hållbar utveckling är ju inte bara miljöfrågor. Det är också ekonomi och sociala frågor. Eftersom vi ligger så långt från målen i miljön i förhållande till var vi ligger i ekonomiska och sociala frågor behöver vi inse hur avgörande de är och anstränga oss mycket mer på det här området än vad vi har gjort hitintills.

Det finns en centerreservation som pekar på kopplingen mellan mänskliga rättigheter och miljöbistånd. Jag tycker att den är tillgodosedd i vårt betänkande. Den reservationen har redan ett svar i betänkandet.

Det andra kapitlet handlar om det globala miljöarbetets organisation. Flera har varit inne på det. Jag tycker att vi i betänkandet erkänner att UNEP kanske är det bästa spåret för att skapa en starkare miljöorganisation – en världsmiljöorganisation, om man så vill. I stället för att skapa något nytt parallellt med UNEP, vilket också varit ett spår tidigare i de-

batten, är det bättre att bygga på UNEP och försöka göra om det till denna organisation. Det är ett svar på reservationen från Miljöpartiet som efterlyser detta. Jag tycker att det i allt väsentligt är tillgodosett i vårt betänkande. Vi svarar upp positivt mot det.

Under samma kapitelrubrik tas den internationella domstolen upp, som också flera har varit inne på. Här har vi inte ändrat åsikt från majoritetens sida i förhållande till tidigare. Vi anser att det är mycket komplext att skaffa oss en ny struktur med en internationell domstol, och det sammanhänger med att vi har ungefär 200 miljöavtal. Jag vet inte om alla dessa avtal har tvistlösningsmekanismer, men jag antar att de flesta har det. Om vi ska skaffa oss en sådan här domstol måste varje sådan mekanism skrivas om så att domstolen kan gå in i stället. Det är en mycket komplex apparat. Det finns nog en hel del som talar för att det är bättre att försöka skärpa dessa avtal än att inrikta sig på en sådan här domstol.

Mycket av detta sammanhänger naturligtvis också med frågan om det är realistiskt att få en förändring till en internationell domstol genomförd. Min bedömning är att motståndet i världssamfundet är så stort att det nu inte är tid att lägga ned någon stor energi på det. Det är bättre att försöka utnyttja de här tvistlösningsmekanismerna effektivt och kanske göra dem effektivare. Sedan har vi också i den internationella domstolen i Haag en miljökammarare som i någon mån kan vara ett stöd.

Det tredje kapitlet handlar om finansiella institutioner som Världsbanken, den globala miljöfonden och IMF. Här lyfts också fram att man vid världsmiljömötet i Johannesburg 2002 diskuterade nya finansiella mekanismer. Detta gjorde man också i Monterrey.

Här finns en centerreservation som har flera olika perspektiv i sig. Den lyfter fram detta med hållbar utveckling som ett krav på Världsbanken. Den lyfter fram Agenda 21 som ett krav på Världsbanken och IMF. Den pekar också på ett rättighetsperspektiv för de två bankerna. Jag tycker att detta är tillgodosett i den text som vi har.

Det finns också, vilket även flera andra motionärer lyfter upp, ett synsätt att Världsbanken inte till fullo har sagt att nu kör vi på det sätt som slutsatserna från Världskommissionen om dammar – en ganska tjock bok – säger. Jag tycker inte att det är märkligt om Världsbanken eller för den delen Sverige säger: Okej, det här är ett alldeles utmärkt upplägg. Det allra mesta kan vi leva efter. Men vi vill inte ansluta oss till det och på varje punkt leva precis efter det.

Detta är trots allt inget de själva har utarbetat. De har varit med tillsammans med frivilligorganisationer och många andra. Det finns dock punkter i detta som kan ifrågasättas, och då tycker jag att man kan ha en viss respekt för att de inte till fullo har anslutit sig. Det är ju inte så att de förkastar dammrapporten. Det stämmer inte.

I kapitlet om handel och miljö hävdar vi att handel och miljö ska vara ömsesidigt stödjande och att miljöavtalen och WTO:s avtal alltså ska stötta upp varandra. Vi pekar också på angelägenheten av att sekretariatet, särskilt miljösekretariatet, får en möjlighet att närvara vid handelsförhandlingarna.

Här finns en miljöpartireservation där man visserligen erkänner detta med ömsesidigt stödjande men samtidigt vill slå fast att de internationella miljöavtalen bör ha företräde. Jag tycker att det ligger en del i detta långsiktigt. Vi bör arbeta i den riktningen att den fysiska miljön är det fun-

dament vi står på, och sedan bygger vi ekonomi och andra saker på detta. Det är så verkligheten funkar. Men läget i dag är ju att väldigt många nationer vill ifrågasätta om dessa ens ska vara ömsesidigt stödjande. De vill att handeln ska ha företräde framför miljön. Då menar jag att vi måste börja med att bygga upp en respekt för att dessa båda ska stötta och hjälpa varandra – det ska inte vara så att handeln ska vara överordnad miljön – innan vi långsiktigt kan diskutera att miljön ska vara ett starkare fundament än handelsreglerna.

Det finns också en miljöpartireservation om den inhemska livsmedelsproduktionen och garantier för denna. Jag tycker att vi i allt väsentligt i själva betänkandet har slutit upp kring sådana tankegångar.

Sedan finns det ytterligare ett antal reservationer. Jag går rakt på dem, för nu har min talartid egentligen runnit ut så att jag inte hinner nämna något om kapitlen. Tiden går fort här.

En vänsterreservation pekar på detta med vattenprivatiseringen. Det togs också upp i anförandet av Sermin. Här finns också en miljöpartireservation. Jag menar att majoriteten har samma grundläggande förhållningssätt men vill inte måla i svart eller vitt. Det kan finnas situationer där det faktiskt kan vara motiverat att acceptera en privatisering av vattendistributionen. Jag har själv i mitt arbete i Riksbankens Jubileumsfond, i ett sammanhang där jag är med, mött forskare som pekat på situationen i Tanzania, exempelvis Dar es Salaam, och hur dåligt regeringen skötte vattenhanteringen där. Där var det motiverat att komma in med alternativ. Man måste ju se till medborgarna i första hand och inte till staterna. Självklart ska det offentliga ha insyn i och kontroll över det här, men jag vill inte i varje läge avvisa detta.

Centerpartiet tar upp det här med skogsstrategi. När det gäller de frågorna tycker jag i allt väsentligt att vi har levt upp till dem i vårt betänkande.

Det allra sista är kapitel 7 som handlar om miljöfrågor i EU och där det finns ett par reservationer. Ingen från Moderaterna är här nu, men jag vill ändå säga att deras reservation innehåller både vin och vatten. Jag tycker att det kan vara motiverat med Baltic Ring, att vi samarbetar när det gäller energifrågor, men jag tycker inte att det är motiverat att satsa på storskaliga energisystem som kärnkraft. Kärnkraften är faktiskt omnämnd i det sammanhanget.

Den sista reservationen, slutligen, är en centerreservation som tar upp miljöfrågorna i Östersjöområdet och pekar på att man vill bilda någon form av miljöunion. Jag tycker att vi är på väg åt det hållet att man kan tala om att vi har en ”miljöunion” genom det arbete med *hot spots* som har förekommit, med Helcom och med Baltic 21. Vi är alltså på väg åt det hållet.

Därmed vill jag avsluta mitt anförande, med ett visst tidsöverdrag som jag tackar så mycket för att jag fick göra.

Anf. 169 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag instämmer gärna med Berndt Ekholm i att det här betänkandet är mycket läsvärt. Det är intressant att diskutera målfrågor och principfrågor i miljöpolitiken, och det tar vi upp i det här betänkandet. Just när det gäller dessa frågor har vi en avvikande mening i punkt 1.

Det är inte lätt att debattera med Berndt Ekholm, för han säger att han har tillgodosett alla de krav vi har i motionerna. Nu är det dock så att vi i utrikesutskottet också ägnar oss lite åt nyanser i språket, och därför har jag följande fyra frågor att direkt, rakt och konkret ställa till Berndt Ekholm:

1. Ska vi ha ett miljöbistånd i vårt bistånd? Om vi ska det, bör det då innehålla en tydlig koppling till mänskliga rättigheter?
2. Är regeringen beredd att arbeta för en översyn av IMF:s och Världsbankens policy, som vi tar upp i vår andra reservation? Bör rättighetsperspektivet förstärkas och breddas och också innehålla ett materiellt perspektiv, till exempel vatten?
3. Är regeringen beredd att arbeta för att Världsbankens skogspolicy ska ses över?
4. Är regeringen beredd att arbeta för en nordisk miljöunion? Om man nu är på väg däråt är det ju bara att fortsätta. Är ni också beredda att konstruktivt använda de nya EU-medlemmarna för att förbättra miljöunionen runt Östersjön?

Anf. 170 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! När det gäller frågan om miljöbistånd och mänskliga rättigheter uppfattar jag att det är så arbetet tillgår: Man gör en koppling till respekten för mänskliga rättigheter när man talar om miljöbistånd. Jag har svårt att se ett motsatspar där. Jag förstår inte var den konstruktionen kommer ifrån. När det sedan gäller att förändra IMF:s policy var det under den punkt i reservationen som handlade om skogsfrågan som jag tyckte att det fanns någonting att reflektera vidare över. Jag förutsätter att regeringen gör det om det är sant. I reservationen påstår Centern något som mig veterligt inte kom fram vid utskottsbehandlingen, nämligen att man med en ny skogspolicy skulle ha försämrat ett gammalt förhållningssätt.

Jag måste säga att jag inte har hört talas om tidigare att det skulle vara på det sättet. Skulle detta stämja förutsätter jag att regeringen ser vad man kan vidta för åtgärder för att förändra detta. I den meningen tycker jag att det finns anledning att bejaka det. Men det förutsätter att det som står i reservationen stämmer.

När det gäller den nordiska miljöunionen kan inte jag säga att vi i formell mening behöver ha en miljöunion. Men vi har ett så intensivt samarbete att man med citationstecken runt detta ord kan tala om en sådan. Vi har ju till och med en investeringsbank som arbetar med miljöfrågor. Vi arbetar tillsammans på olika sätt. Man kan ju säga att vi har ett arbete som präglas av unionstanken.

Slutligen blir jag påmind om att jag ska yrka bifall till utskottets förslag. Jag tyckte att förslaget var så bra att det inte behövdes. Men jag förstår att det är nödvändigt av formella skäl.

Anf. 171 AGNE HANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tackar för de ytterligare svaren och beskeden. Nyanserna har kanske blivit något tydligare. Jag vill mycket noga framhålla att

det är viktigt att arbetsmarknaden gör denna koppling till mänskliga rättigheter. Vi har diskuterat det i andra sammanhang, därför att det är en mänsklig rättighet att kunna leva i en miljö som är mänsklig. Gör man inte den kopplingen kommer man fel också i miljöpolitiken.

När det gäller IMF:s och Världsbankens skogspolicy är det en glidande förändring mot att man mer ska främja storskogsbrukets skövlingsmetoder för att få mer ekonomisk vinning ur avverkningen. Det leder till erosion och miljöförstöring i andra sammanhang. Där har det skett en förändring åt fel håll. Jag hoppas att regeringen tror på det jag säger och att regeringspartiet också arbetar i den riktningen.

Slutligen har vi ett tufft arbete när det gäller vattenfrågorna och miljöfrågorna i Norden, när det gäller Östersjön. Vi har ju lyckats gemensamt på nordisk basis, inte minst i Nordiska rådets miljöutskott där jag sitter, att få till stånd klassningen i Helcom. Det är viktigt att ta fasta på det nordiska arbetet och gå vidare. Då tycker jag att en fullt utbyggd nordisk miljöunion är ett bra sätt att göra det på.

Anf. 172 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Om den här informationen är korrekt, att det skulle ha skett en försämring av skogspolicyn ur miljösynpunkt, utgår jag från att regeringen vidtar åtgärder och hävdar att detta i så fall inte är en acceptabel linje. Jag kan inte tänka mig att en socialdemokratisk regering skulle stötta en försämring på skogsområdet.

Vi började med Skogsforum eller vad det heter i Rio de Janeiro 1992 och har successivt arbetat mer och mer med det globala skogsbruket. Vi måste naturligtvis bli bättre på miljöhänsyn samtidigt som vi tar vara på skogen som en resurs för oss människor.

Anf. 173 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Nej, Agne, jag tycker inte att det handlar om nyanser. Jag tycker att Berndt är en ypperlig representant för ett reformistiskt perspektiv på tillvaron. Han har en röd, röd tråd i det han säger. På alla de punkter där vi reserverar oss vill vi gå längre, gå snabbare fram och vara kraftfullare. Berndts svar när det gäller våra punkter, att inte uppgradera UNEP, att inte skapa en miljödomstol, att inte se att det naturligtvis är miljöavtalen som behöver stärkas och inte handelsavtalen, är ett reformistiskt förhållningssätt.

Det är bara det, Berndt, att det inte håller när det gäller hållbar utveckling, för då hinner kon dö medan gräset växer. Det är precis den situation vi lever i, och här är den djupa ideologiska skillnaden mellan grönt och rött. Vi vill ha en grön linje. Den är kraftfullare. Den går längre.

Jag har tre frågor till dig. Persson träffade ju Bush häromdagen. Vad jag vet tog han inte upp varför USA vägrar att ratificera Kyotoprotokollet. Hur menar Berndt att ett sådant krav skulle kunna framföras om man inte har en miljödomstol som har kraft och muskler att också vidta sanktioner?

Min andra fråga gäller vattenprivatiseringarna som du nämnde. Där vill vi markera väsentligt mycket hårdare därför att det handlar om att utkräva politiskt ansvar. Menar du att människor när det gäller vatten i första hand är konsumenter eller medborgare? Poängen är naturligtvis,

menar vi, att det är ett politiskt ansvar att förse människor med vatten. Därför ska man kunna utkräva ansvaret politiskt.

Min tredje fråga kan jag spara.

Anf. 174 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! När det gäller frågan om UNEP håller jag inte med Lotta N Hedström. Jag tycker att vår text i betänkandet bejakar utvecklingen mot att UNEP ska få en konstruktion som mer och mer liknar en egen världsmiljöorganisation så att säga. Det är det valet vi gör i stället för att bygga en separat organisation. Vi arbetar i den riktningen.

På de andra punkterna kan det kanske stämma att Miljöpartiet vill gå längre och kanske ha en sådan hög hastighet att man blåser bort gräset. I så fall dör kon.

Jag vet inte vad Göran Persson har tagit upp, men jag menar kanske att tiden nu är ute för amerikanerna att ansluta sig till Kyotoprotokollet. Det börjar bli för sent. Vi vet att Bushadministrationen säger nej. Jag har pratat med dem själv. Senast utrikesutskottet var där stannade jag en extra dag. De är inte intresserade. Man behöver inte tjata på någon som inte lyssnar. Det är ganska meningslöst. Tyvärr kan vi inte så länge Bushadministrationen sitter räkna med att vi får någon ratifikation av Kyotoprotokollet.

Där hjälper inte en miljödomstol. Den skulle kunnat träda till om vi hade haft ett ratificerat protokoll och man bröt mot det. Då är domstolarna intressanta. Men den fyller ingen funktion innan ett program har blivit godkänt. Problemet är ju att amerikanerna inte godkänner det som deras diplomater har förhandlat fram. Egentligen är det inte regeringen heller, utan ytterst är det kongressen som är motsträvig i det här fallet. Det är ju sorgligt att det är så, men det är ett faktum.

Visst är vatten ett politiskt ansvar. Men om vi har regimer som inte bryr sig om sin egen befolkning, som har *bad governance* på engelska, ett dåligt ledarskap, kan vi inte bara finna oss i det. Då får vi gå andra vägar för att se till att människor får livets nödtröft, bland annat vatten.

Anf. 175 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jo, det finns anledning att trycka på USA eftersom de faktiskt står för drygt en tredjedel av koldioxidutsläppen. De är inte vilket land som helst. Vi måste ha metoder för att kunna möta dem.

Det är precis det som treenigheten går ut på, att vara klar över att miljöavtalen i det här läget måste vara de som stärks, att ha en förstärkt miljöorganisation som kan trycka på och sedan ha en uppföljningsmekanism. Det är snudd på samma maktindelning som vi har i de nationella konstitutionerna.

Oklarheten mellan oss, Berndt, och där tror jag att det är du som är oklar, består i att du säger att man inte ska köra parallella spår. Det har vi inte sagt. Vi har sagt att det är en uppgradering. Om du läser motionen som är grunden för reservationen ser du att den handlar om att uppgradera UNEP.

Det handlar också om att bygga ut sektionen i domstolen i Haag så att den får en fullödlig egen kraft, för problemet i världen i dag är att de internationella handelsavtalen inte möter en likvärdig kraft. Det är WTO som regerar, och det skapar problem. Vid sidan av WTO och de handels-

främjande åtgärder som finns där står Världsbanken och IMF fortfarande i dag med sina okunniga finansieringsmodeller.

Min sista fråga handlar om vad du menar behöver stärkas på världssammankomsten. Kan du förklara vilka krafter som är de eftersatta och som vi måste stärka i det politiska globala arbetet?

Anf. 176 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Att vi på olika sätt ska trycka på kan ingen säga emot. Det är självklart att vi ska göra det. Frågan är hur man ska göra det.

När det gäller amerikansk miljöpolitik, särskilt när det gäller Kyoto-protokollet, är det tyvärr bara att konstatera att Bushadministrationen inte kommer att ändra sig, inte förrän man drabbas av missväxt eller stora sjukdomar. Det är mitt intryck från amerikanerna själva och från Bushadministrationen. De enda jag har träffat i USA som tar detta på allvar är de som jobbar med miljöfrågor. Jag har inte träffat några andra människor som tycker att klimatfrågan är väsentlig, varken i administrationen eller bland vanligt folk. Man kan tycka att det är sorgligt, men jag betraktar detta som ett faktum. Jag tror inte att vi kan räkna med någon ändring från Bushs sida.

Återigen kommer jag till frågan om att uppgradera UNEP. Vi bejakar att UNEP ska få en starkare ställning. Jag förstår inte att inte Lotta Nilsson accepterar det.

(LOTTA N HEDSTRÖM (mp): Du är ute på ett parallellt spår.)

Det är inget parallellt spår. Vi accepterar att UNEP får denna utveckling, blir denna starka organisation och kan förändras i denna riktning i stället för att det ska bli en parallell världsmiljöorganisation. Det har diskuterats tidigare, och det tycker vi är en sämre satsning än att satsa på det som redan finns.

Jag delar uppfattningen att de internationella handelsavtalen är starka i förhållande till de internationella miljöavtalen och att vi behöver stärka miljösidan. Vi är överens om det. Diskussionen gäller vilka metoder som ska användas. Ska man satsa all energi på att försöka bygga en internationell domstol? Det är möjligt att det kan bli något framöver. Jag säger inte att det inte skulle kunna vara så. Men som läget ser ut i dag tror jag att det är att kasta pärlor för svin. Det är bättre att satsa på att förbättra de avtal vi har.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 5 maj.)

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU23
Prövningstillstånd för riksåklagaren (prop. 2003/04:78).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 5 maj.)

18 § Säkerhetsprövning av offentliga ombud

Föredrogs
justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU25
Säkerhetsprövning av offentliga ombud (prop. 2003/04:77).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 5 maj.)

19 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motioner
med anledning av prop. 2003/04:106 Lag om sjöfartsskydd
2003/04:T16 av Karin Thorborg m.fl. (v)
2003/04:T17 av Elizabeth Nyström m.fl. (m)
2003/04:T18 av Erling Bager m.fl. (fp)

med anledning av prop. 2003/04:136 Ledningsrätt för elektroniska kom-
munikationsnät
2003/04:Bo5 av Lars Ohly m.fl. (v)
2003/04:Bo6 av Jan-Evert Rådström m.fl. (m)
2003/04:Bo7 av Eva Flyborg (fp)
2003/04:Bo8 av Helena Hillar Rosenqvist (mp)
2003/04:Bo9 av Kerstin Lundgren och Birgitta Carlsson (c)
2003/04:Bo10 av Lena Ek m.fl. (c)

20 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 29 april

2003/04:458 av *Ana Maria Narti* (fp) till statsrådet Hans Karlsson
AMS och utländska akademiker

Interpellationen redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabb-
protokoll tisdagen den 4 maj.

21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmälades att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 29 april

2003/04:1132 av *Martin Andreasson* (fp) till finansminister Bosse Ringholm

Konstitutionella aspekter på propositionen om trängselavgifter

2003/04:1133 av *Martin Andreasson* (fp) till statsrådet Mona Sahlin

Våld mot kvinnor

2003/04:1134 av *Sven Bergström* (c) till miljöminister Lena Sommestad

Tillåtlighetsprövning av ny E 4 söder om Hudiksvall

2003/04:1135 av *Jörgen Johansson* (c) till jordbruksminister Ann-

Christin Nykvist

Jaktarrende utan jakt

2003/04:1136 av *Tobias Krantz* (fp) till statsrådet Ulrica Messing

Visingsöfärjans framtid

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 maj.

22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 29 april

2003/04:1088 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds

Krisen i Elfenbenskusten

2003/04:1089 av *Nyamko Sabuni* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds

Folkmordet i Sudan

2003/04:1090 av *Birgitta Ohlsson* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds

Situationen i Västsahara

2003/04:1091 av *Sten Tolgfors* (m) till utrikesminister Laila Freivalds

Folkrepubliken Kinas utrikesminister Li Zhaoxings besök i Sverige

2003/04:1100 av *Anita Brodén* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Barn som bevittnat våld i närstående relationer

2003/04:1101 av *Rolf Olsson* (v) till justitieminister Thomas Bodström

Soft air guns och vapenattrapper

2003/04:1102 av *Kerstin Kristiansson Karlstedt* (s) till försvarsminister

Leni Björklund

Utbildning av civilpliktiga brandmän

2003/04:1103 av *Mariam Osman Sherifay* (s) till justitieminister Thomas

Bodström

Diskriminering i rättsväsendet

2003/04:1104 av *Johnny Gylling* (kd) till justitieminister Thomas Bod-

ström

Motorevenemang i framtiden

2003/04:1108 av *Håkan Juholt* (s) till statsrådet Pär Nuder
DC 3:ans framtid

2003/04:1112 av *Per Landgren* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Genpatent

2003/04:1114 av *Ulla Hoffmann* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Hot mot kvinnor i Irak

Prot. 2003/04:105
29 april

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 maj.

23 § Kammaren åtskildes kl. 19.22.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdet början till ajourneringen kl. 13.57,

av talmannen därefter till och med 12 § anf. 125 (delvis),

av förste vice talmannen därefter till och med 15 § anf. 156 (delvis) och

av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

LISBETH HANSING ENGSTRÖM

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Avsägelse.....	1
3 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott m.m.	1
4 § Meddelande om remissdebatt.....	3
5 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	3
6 § Förnyad bordläggning.....	4
7 § Hänvisning av ärenden till utskott	4
8 § Val och regeringsbildning.....	4
Konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU13	4
Anf. 1 NILS FREDRIK AURELIUS (m)	4
Anf. 2 TOBIAS KRANTZ (fp).....	6
Anf. 3 TUVE SKÅNBERG (kd).....	8
Anf. 4 KERSTIN LUNDGREN (c)	9
Anf. 5 LOTTA N HEDSTRÖM (mp).....	11
Anf. 6 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	12
Anf. 7 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik.....	13
Anf. 8 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	13
Anf. 9 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik.....	13
Anf. 10 MATS BERGLIND (s)	13
Anf. 11 KERSTIN LUNDGREN (c) replik	15
Anf. 12 MATS BERGLIND (s) replik	16
Anf. 13 KERSTIN LUNDGREN (c) replik	16
Anf. 14 MATS BERGLIND (s) replik	16
Anf. 15 TOBIAS KRANTZ (fp) replik.....	17
Anf. 16 MATS BERGLIND (s) replik	17
Anf. 17 TOBIAS KRANTZ (fp) replik.....	18
Anf. 18 MATS BERGLIND (s) replik	18
Anf. 19 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	19
Anf. 20 MATS BERGLIND (s) replik	19
Anf. 21 NILS FREDRIK AURELIUS (m) replik	20
Anf. 22 MATS BERGLIND (s) replik	20
Anf. 23 TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	21
Anf. 24 MATS BERGLIND (s) replik	21
Anf. 25 TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	21
Anf. 26 MATS BERGLIND (s) replik	21
Anf. 27 TASSO STAFILIDIS (v)	22
(Beslut fattades under 14 §.)	23
9 § Fri- och rättighetsskyddsfrågor	23
Konstitutionsutskottets betänkande 2003/04:KU12	23
Anf. 28 HENRIK S JÄRREL (m)	23
Anf. 29 LISELOTT HAGBERG (fp).....	25
Anf. 30 TUVE SKÅNBERG (kd).....	27
Anf. 31 KERSTIN LUNDGREN (c)	29
Anf. 32 LOTTA N HEDSTRÖM (mp).....	30
(forts. 11 §).....	31

Ajournering	31
Återupptagna förhandlingar	31
10 § Frågestund	31
Anf. 33 TALMANNEN.....	31
<i>Vakten vid svenska ambassaden i Bagdad</i>	32
Anf. 34 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	32
Anf. 35 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	32
Anf. 36 TOBIAS BILLSTRÖM (m).....	32
Anf. 37 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	32
<i>Spritreklam i det digitala marknätet</i>	32
Anf. 38 GABRIEL ROMANUS (fp).....	32
Anf. 39 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	33
Anf. 40 GABRIEL ROMANUS (fp).....	33
Anf. 41 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	33
<i>Biblioteksverksamhet för döva</i>	34
Anf. 42 MATILDA ERNKRANS (s).....	34
Anf. 43 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	34
Anf. 44 MATILDA ERNKRANS (s).....	34
Anf. 45 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	35
<i>Ungdomar och alkohol</i>	35
Anf. 46 ANNIKA QARLSSON (c).....	35
Anf. 47 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s).....	35
Anf. 48 ANNIKA QARLSSON (c).....	35
Anf. 49 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s).....	36
<i>Karensdagen</i>	36
Anf. 50 KENNETH LANTZ (kd).....	36
Anf. 51 Statsrådet HANS KARLSSON (s).....	36
Anf. 52 KENNETH LANTZ (kd).....	37
Anf. 53 Statsrådet HANS KARLSSON (s).....	37
<i>Diskriminering av ryssar i Lettland</i>	37
Anf. 54 LOTTA N HEDSTRÖM (mp).....	37
Anf. 55 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	37
Anf. 56 LOTTA N HEDSTRÖM (mp).....	38
Anf. 57 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	38
<i>Kvinnor i försvaret</i>	38
Anf. 58 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m).....	38
Anf. 59 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	39
Anf. 60 MARIETTA DE POURBAIX-LUNDIN (m).....	39
Anf. 61 Statsrådet MONA SAHLIN (s).....	39
<i>Hemlösheten</i>	39
Anf. 62 SOLVEIG HELLQUIST (fp).....	39
Anf. 63 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s).....	40
Anf. 64 SOLVEIG HELLQUIST (fp).....	40
Anf. 65 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s).....	40
<i>Frivilliga uppdrag vid partiell sjukersättning</i>	41
Anf. 66 SONJA FRANSSON (s).....	41
Anf. 67 Statsrådet HANS KARLSSON (s).....	41
Anf. 68 SONJA FRANSSON (s).....	41

Anf. 69 Statsrådet HANS KARLSSON (s).....	42
<i>Begravningsavgiften</i>	42
Anf. 70 LEIF BJÖRNLOD (mp).....	42
Anf. 71 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	42
Anf. 72 LEIF BJÖRNLOD (mp).....	42
Anf. 73 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	43
<i>Kommunernas statistik över sjukfrånvaron</i>	43
Anf. 74 LENNART GUSTAVSSON (v).....	43
Anf. 75 Statsrådet HANS KARLSSON (s).....	43
Anf. 76 LENNART GUSTAVSSON (v).....	43
Anf. 77 Statsrådet HANS KARLSSON (s).....	44
<i>Filmavtalet</i>	44
Anf. 78 KENT OLSSON (m).....	44
Anf. 79 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	44
Anf. 80 KENT OLSSON (m).....	45
Anf. 81 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	45
<i>Alkoholinförselutredningen</i>	45
Anf. 82 LARS GUSTAFSSON (kd).....	45
Anf. 83 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s).....	46
Anf. 84 LARS GUSTAFSSON (kd).....	46
Anf. 85 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s).....	46
<i>Forskningsinformation på nätet</i>	47
Anf. 86 BIRGITTA SELLÉN (c).....	47
Anf. 87 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	47
Anf. 88 BIRGITTA SELLÉN (c).....	47
Anf. 89 Kulturminister MARITA ULVSKOG (s).....	48
<i>Svenska ambassaders rapporter om mänskliga rättigheter</i>	48
Anf. 90 TASSO STAFILIDIS (v).....	48
Anf. 91 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	48
Anf. 92 TASSO STAFILIDIS (v).....	48
Anf. 93 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	49
<i>Situationen på Västbanken</i>	49
Anf. 94 VERONICA PALM (s).....	49
Anf. 95 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s).....	49
Anf. 96 TALMANNEN.....	50
11 § (forts. från 9 §) Fri- och rättighetskyddsfrågor (forts.	
KU12).....	50
Anf. 97 BILLY GUSTAFSSON (s).....	50
Anf. 98 KERSTIN LUNDGREN (c) replik.....	52
Anf. 99 BILLY GUSTAFSSON (s) replik.....	52
Anf. 100 KERSTIN LUNDGREN (c) replik.....	52
Anf. 101 BILLY GUSTAFSSON (s) replik.....	52
Anf. 102 TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	52
Anf. 103 BILLY GUSTAFSSON (s) replik.....	53
Anf. 104 TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	53
Anf. 105 BILLY GUSTAFSSON (s) replik.....	53
Anf. 106 ANDERS BENGTSSON (s).....	53
Anf. 107 TUVE SKÅNBERG (kd) replik.....	55
Anf. 108 ANDERS BENGTSSON (s) replik.....	55

Anf. 109 TUVE SKÅNBERG (kd) replik	56
Anf. 110 ANDERS BENGTTSSON (s) replik	56
Anf. 111 LISELOTT HAGBERG (fp) replik	56
Anf. 112 ANDERS BENGTTSSON (s) replik	57
Anf. 113 LISELOTT HAGBERG (fp) replik	57
Anf. 114 ANDERS BENGTTSSON (s) replik	57
Anf. 115 HENRIK S JÄRREL (m) replik	57
Anf. 116 ANDERS BENGTTSSON (s) replik	58
Anf. 117 HENRIK S JÄRREL (m) replik	58
Anf. 118 ANDERS BENGTTSSON (s) replik	59
Anf. 119 TASSO STAFILIDIS (v)	59
Anf. 120 HENRIK S JÄRREL (m)	61
Anf. 121 ANDERS BENGTTSSON (s) replik	61
Anf. 122 HENRIK S JÄRREL (m) replik	61
Anf. 123 ANDERS BENGTTSSON (s) replik	62
Anf. 124 HENRIK S JÄRREL (m) replik	62
(Beslut fattades under 14 §.).....	62
12 § Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn	62
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2003/04: MJU15	62
Anf. 125 ROLF LINDÉN (s).....	62
Anf. 126 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m).....	63
Anf. 127 MARIE WAHLGREN (fp)	64
Anf. 128 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	66
Anf. 129 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v).....	67
Anf. 130 ESKIL ERLANDSSON (c).....	68
Anf. 131 INGEGERD SAARINEN (mp).....	69
Anf. 132 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)	71
Anf. 133 ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	73
Anf. 134 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik	73
Anf. 135 ESKIL ERLANDSSON (c) replik.....	73
Anf. 136 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik	74
Anf. 137 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s)	74
(forts. 15 §).....	76
Ajournering	76
Återupptagna förhandlingar	76
13 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 28 april.....	76
LU22 Äktenskap, partnerskap och samboende.....	76
LU23 Insolvensrättsliga frågor, m.m.	78
LU24 Skadeståndsrättsliga frågor	79
SkU30 Beskattning av viss privatinförsel av tobaksvaror, m.m.	79
KrU7 Teater, dans och musik	80
KrU6 Övergripande frågor på kulturområdet	81
KrU8 Konstnårsfrågor	82
14 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	84
KU13 Val och regeringsbildning.....	84
KU12 Fri- och rättighetsskyddsfrågor	85

15 § (forts. från 12 §) Handlingsplan för åtgärder inom hästsektorn (forts. MJU15)	87
Anf. 138 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	87
Anf. 139 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	88
Anf. 140 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	88
Anf. 141 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	88
Anf. 142 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	88
Anf. 143 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	89
Anf. 144 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m) replik	89
Anf. 145 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	90
Anf. 146 MARIE WAHLGREN (fp) replik.....	90
Anf. 147 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	90
Anf. 148 MARIE WAHLGREN (fp) replik.....	91
Anf. 149 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	91
Anf. 150 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	91
Anf. 151 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	92
Anf. 152 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v) replik	92
Anf. 153 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	92
Anf. 154 INGEGERD SAARINEN (mp) replik	92
Anf. 155 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	93
Anf. 156 INGEGERD SAARINEN (mp) replik	93
Anf. 157 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	93
Anf. 158 ESKIL ERLANDSSON (c) replik	94
Anf. 159 Jordbruksminister ANN-CHRISTIN NYKVIST (s) replik.....	94
Anf. 160 ESKIL ERLANDSSON (c) replik	94
Anf. 161 BIRGITTA SELLÉN (c).....	94
(Beslut skulle fattas den 5 maj.)	96
16 § Internationella miljöfrågor	96
Utrikesutskottets betänkande 2003/04:UU12.....	96
Anf. 162 EWA BJÖRLING (m)	96
Anf. 163 BIRGITTA OHLSSON (fp).....	97
Anf. 164 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	99
Anf. 165 SERMIN ÖZÜRKÜT (v).....	101
Anf. 166 AGNE HANSSON (c)	102
Anf. 167 LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	104
Anf. 168 BERNDT EKHOLM (s)	107
Anf. 169 AGNE HANSSON (c) replik.....	110

Anf. 170 BERNDT EKHOLM (s) replik	110
Anf. 171 AGNE HANSSON (c) replik	111
Anf. 172 BERNDT EKHOLM (s) replik	111
Anf. 173 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	111
Anf. 174 BERNDT EKHOLM (s) replik	112
Anf. 175 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	112
Anf. 176 BERNDT EKHOLM (s) replik	113
(Beslut skulle fattas den 5 maj.)	113
17 § Prövningstillstånd för riksåklagaren	114
Justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU23	114
(Beslut skulle fattas den 5 maj.)	114
18 § Säkerhetsprövning av offentliga ombud	114
Justitieutskottets betänkande 2003/04:JuU25	114
(Beslut skulle fattas den 5 maj.)	114
19 § Bordläggning	114
20 § Anmälan om interpellation	114
21 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	115
22 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	115
23 § Kammaren åtskildes kl. 19.22	116

Prot. 2003/04:105
29 april

Elanders Gotab, Stockholm 2004